

Verbatim records

XIII Riigikogu, VII Istungjärk, Täiskogu korraline istung

Monday, 16.04.2018, 15:00

Edited

15:00 Istungi rakendamine

1. 15:02 Arupärimine kindlustusmeditsiini printsiipide kehtivuse kohta (nr 420)
2. 16:29 Arupärimine päästeteenuste osutamise katkemise ohu kohta lähitulevikus (nr 425)
3. 17:01 Arupärimine narkopoliitika olukorra kohta (nr 428)
4. 17:42 Arupärimine Narva linna riigigümnaasiumi rajamise ja eksperimentide kohta vene emakeelega laste hariduskorralduses (nr 421)
5. 18:38 Arupärimine Eesti kõrghariduses toimuva kohta (nr 427)
6. 19:10 Arupärimine Eesti kõrgkoolide rahvusvahelistumise ja eestikeelse kõrghariduse kohta (nr 429)
7. 19:45 Arupärimine eestikeelse õppe- ja kasvatustöö kohta alushariduses (nr 430)
8. 20:27 Vaba mikrofon

15:00 Istungi rakendamine

15:00 Esimees Eiki Nestor

Tere päevast! Riigikogu täiskogu VII istungjärgu 12. töönädala esmaspäevane istung. Kellel on soovi üle anda eelnõusid või arupärimisi? Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson, palun!

15:00 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson

Austatud esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna esiteks isikuandmete kaitse seaduse eelnõu. Nimetatud seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Urmas Reinsalu. Ja teiseks, välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust siseminister Andres Anvelt. Aitäh!

15:01 Esimees Eiki Nestor

Olen vastu võtnud kaks eelnõu, tegutseme nendega edasi kodu- ja töökorra seaduse alusel. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Täiskogul on kohal 75 Riigikogu liiget. Päevakorra kinnitamine.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Riigikogu täiskogu VII istungjärgu 12. töönädala päevakorra. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

71 Riigikogu liiget oli poolt, üks vastu, üks erapooletu. Päevakord on kinnitatud.

1. 15:02 Arupärimine kindlustusmeditsiini printsiipide kehtivuse kohta (nr 420)

15:02 Esimees Eiki Nestor

Arupärimine, mille on esitanud Riigikogu liikmed Raivo Põldaru, Martin Helme, Henn Põlluaas, Mart Helme, Uno Kaskpeit, Jaak Madison ja Arno Sild. Arupärijate nimel Raivo Põldaru, palun!

15:03 Raivo Põldaru

Hea esimees! Lugupeetud minister! Head kolleegid! 5. märtsil esitasid seitse Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni liiget arupärimise tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovskile kindlustusmeditsiini printsiipide rakendamise ja kehtivuse kohta. Pikkamööda on meie kindlustusmeditsiini hoope saanud. Ei ole lähtutud Eesti inimeste ehk raviteenuse saajate huvidest, haigekassa raha läheb väga suures osas investeeringuteks – uute haiglate ehituseks, sisseseade ostmiseks – ja haiglate laenuportfellid on märkimisväärselt suured. Näiteks Põhja-Eesti Regionaalhaiglas moodustab laenude finantseerimine aastatel 2018–2020 tervelt 38–40% eelarvest. Sisuliselt tähendab see seda, et igast 100 eurost, mis Eesti Haigekassa on diagnostika ja raviteenuse jaoks eraldanud, läheb ca 40 eurot pankadele laenu katteks, mitte inimestele teenuse osutamiseks. Võiks öelda, et ravisutustes jääb suurte võlgade ja suurte investeeringute tõttu haigetele nii Põlvas kui ka Hiiumaal, aga aasta lõpus ka Tallinnas ja Tartus arstiabi tihti kättesaamatuks. Järjekorrad on väga pikad. Seoses selliste probleemidega on meil tervise- ja tööministrile viis küsimust, millele ootame vastuseid. Aitäh!

15:05 Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski. Palun!

15:06 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud Riigikogu, tänan teid selle arupärimise eest! Meeleldi vastan teie esitatud küsimustele. Kõigepealt lubage väike sissejuhatus. Tõepoolest, Eestis käib tervishoiuteenuste rahastamine valdavas osas haigekassa kaudu ehk siis ühtse riikliku kindlustusfondi kaudu. See toimub sellisel viisil, et haiglad ehk tervishoiuteenuse osutajad on eraõiguslikud juriidilised isikud, millest paljud kuuluvad riigile ja paljud kohalikele omavalitsustele. Haigekassa ostab neilt teatud hindadega tervishoiuteenust, aga igapäevane majandamine – see, kuidas tagada selle raha eest kvaliteetsel tasemel arstiabi – jääb haigla juhtkondade vastutada. Selle mudeli kohaselt sisaldab haigekassa hinnakiri – see kinnitatakse valitsuse tasandil ja haigekassa nõukogu otsuse alusel – erinevaid raviteenuse osutamiseks vajalikke kulusid. See hind hõlmab ka kulusid kinnisvarale, medikute palkadele ning seadmetele ja tarvikutele. Loomulikult eeldab raviteenuse osutamine eelkõige kvalifitseeritud medikut, arstitööd, aga seda ei ole võimalik teha ilma kvaliteetse infrastruktuurita. Ja mida aasta edasi, seda rohkem see niimoodi on. Arstid tuginevad oma töös väga palju tänapäevastele diagnostika- ja raviseadmetele. Loomulikult peab Eesti tervishoid, selleks et suuta heal tasemel tervishoiuteenust osutada – ja seda ta üldiselt suudab – kindlasti investeerima ka haiglate nüüdisajastamisse. Haigekassa või riik omalt poolt neid investeeringuotsuseid ei langeta, haiglaid ei ehitata, seda teevad haiglate juhtkonnad. Auväärt EKRE fraktsioon on kuidagi nagu kimbatusse sattunud, aga jah, raviteenuse osutamiseks on vaja ka haiglaid nüüdisajastada ja ehitada ning haigekassa tervishoiuteenuste hinna sees on tõepoolest ka infrastruktuuri kulu ühe komponendina olemas. Aga haiglaid ei ehitata ega rekonstrueerita kogu aeg. See tähendab seda, et on teatud perioode, kus investeerimistegevus on aktiivsem: see on siis, kui arendatakse välja uusi võimekusi, viiakse ellu suurema mahuga investeeringuprojekte. Loomulikult, kui nendel perioodidel saadakse näiteks Euroopa Liidu fondidest või riigieelarvest toetust, siis kasutatakse neid vahendeid. Kui seda ei ole, siis kasutatakse haigla oma raha, sh ka Euroopa Liidu vahenditega elluviidavate projektide kaasfinantseerimiseks. Paraku on nn omavahend suhteliselt piiratud, sest haigekassa hinnastamismudelil võib taristukulu moodustada umbes 10%, ja nendel juhtudel võetakse ka laenu. See on täiesti tavapärane kõikide tervishoiuteenuste osutajate tegevuses. Nüüd ma vastan siis teie esitatud küsimustele. Küsimus nr 1: "Kuidas mõjutas rahanappus, sh kõrge laenukoormus haiglates diagnostiliste ja raviteenuste osutamist 2017. aasta detsembrikuus? Kuidas kommenteerite olukorda, et ehitatakse, aga ei ravita?" Esiteks, tervikuna on rahanappus tervishoiu valdkonnas kindlasti objektiivne mure. Just sellest tulenevalt olen oma poliitiliseks prioriteediks seadnud – ja oleme tervishoiu rahastamise reformi silmas pidades ka vastavad otsused langetanud –, et tervishoidu peab tulema lisaraha. See seadus jõustus selle aasta alguses, mis tähendab, et haigekassale tuleb vahendeid juurde. Aga loomulikult sõltub see, kui palju me saame inimesi ravida, sellest, kui palju meil on selleks raha. Oli ka küsimus, kuidas kommenteerida olukorda, et ehitatakse, aga ei ravita. Sellist võimalust ei ole. Haigekassa maksab raviarvete alusel konkreetsete inimeste reaalse ravi eest. Kui inimesi ei ravita, siis raha ka ei eraldata. Haigekassa ei eralda raha haiglate ehitamiseks, ta eraldab raha inimeste ravimiseks.

Ja selle raha sees on üks komponent kulud infrastruktuuri ülalpidamiseks ja parandamiseks. Haiglad saavad langetada otsuseid oma infrastruktuuri uuendamiseks, mis aeg-ajalt on kindlasti vajalik. Te juhite tähelepanu tõsisele probleemile. Tõepoolest, rahanappuse tingimustes – ja mitte tulenevalt sellest, et ehitatakse või ei ehitata, makstakse laenu tagasi või ei maksta, vaid tulenevalt sellest, et haigekassa leping on olnud aastate jooksul ebapiisav selleks, et kõik inimesed ära teenindada – on olnud olukordasid, kus detsembriks kavandatud plaanilised protseduurid-vastuvõetud lükatakse järgmisse aastasse, kuna lepingut selleks kuuks ei ole. See ei ole seotud mitte sellega, et ehitatakse, vaid sellega, et haigekassal ei ole olnud piisavalt raha, et raviteenuseid sellel kuul kinni maksta. Nagu ma ütlesin, alarahastatus tervishoius on tõsine probleem, aga järk-järgult ja seda tulenevalt ka tervishoiureformiga seotud lisarahastuse otsustest hakkab see lähiaastatel kindlasti leevenema.

Teine küsimus: "Kuidas saab Sotsiaalministeerium pidada normaalseks olukorda, kus ravikindlustatud kodanikud on oma sissemaksed teinud, Eesti Haigekassa on lepingupartnerile raha eraldanud, aga kõrgelt spetsialiseeritud raviteenust (nt müokardi infarkti invasiivset ravi) ei osutata?" Veel kord, kui haigekassa on lepingupartnerile teenuse osutamiseks raha eraldanud, siis isegi vahendite puudumise tõttu ei jää akuutravi osutamata. Nagu mainitud, on olnud juhtumeid, kus on plaaniline ravi edasi lükatud, aga küsimuses toodud väide kindlasti ei ole õige ega õigustatud.

Kolmas küsimus: "Väidate, et tervishoiuteenuste piirhind hõlmab kõiki selle teenuse osutamiseks vajalikke kulutusi ning erisusi haiglaliikide põhjal ei tehta. Kuidas siis saab rääkida raviteenuse hinnakirja ühtsusest, kui SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla laenukoormus on ligi 40%, teiste haiglate laenukoormus on tunduvalt madalam [---]?" Tervishoiuteenuste hindade arvutamisel võetakse aluseks tegelik keskmine praktika Eesti raviasutustes, arvestades seadmete ning pindade soetusmaksumust ja tegeliku kasutuse aastaid. Hinnamudelid on arvestatud, et keskmiselt 10% tervishoiuteenuste kuludest moodustab meditsiiniseadmete ja pindade kulum. Analüüsides haiglate tegelikku meditsiiniseadmete ja pindade kulumisproportsiooni võrreldes kõikide tervishoiuteenuste kuludega, on leitud, et proportsioon on sarnane. Laenukoormuse osakaal tuludes sõltub konkreetse asutuse konkreetse aasta investimisotsustest. Laenud makstakse üldjuhul tagasi kiiremini, kui on soetatud seadme või pinna amortisatsiooniaeg. Raha selleks saab ka tuludest – lisaks haigekassast saadavale rahale on raviasutustel ka teisi tulusid, näiteks sihtfinantseeringud.

Tervishoiuteenuste loetelus on kõikidele raviasutustele kehtestatud üks hind. Erisusi haiglate ega haiglaliikide põhjal ei tehta. Kehtiv hinnakujundusmetoodika on kõikide haiglate puhul sama. Seega väide, et erinev laenukoormus haiglates mõjutab mingis ulatuses teenuste kättesaadavust, on ekslik. See, et haiglate laenukoormus on erinev, tuleneb haiglate erinevast investeeringuvajadusest ning suutlikkusest investeeringuid teha. Laen on oma olemuselt finantsinstrument, mida haigla võib kasutada, ja laen võib olla vajalik juhul, kui vajaliku investeeringu tegemiseks omavahendeid ei piisa. Teatud tingimustel võib haiglal olla mõistlikum võtta soodsatel tingimustel laenu, kui omavahenditest investeeringuid teha.

Veel kord, haiglad on oma olemuselt eraõiguslikud juriidilised isikud ja investeeringute otsuseid teevad haigla juhatus ja nõukogu. Samas on oluline mõista, et kuna PERH ja Tartu Ülikooli Kliinikum osutavad teenuseid märksa suuremas mahus kui maakonnahaiglad, on ka nende finantsiline suutlikkus nii laenu saada kui ka hiljem seda tagasi maksta suurem. Sellest tulenevalt on nende laenusummad märkimisväärsed. Kui me laenukoormust vaatame, siis näeme, et eriti Põhja-Eesti Regionaalhaiglal ehk PERH-il on see tõesti suur. See on tingitud sellest, et PERH on viimastel aastatel väga intensiivselt investeerinud selleks, et osutada parimat võimalikku tervishoiuteenust eri etappides. Asutus on selleks ka Euroopa Liidu fondidest tuge saanud, aga et plaane ellu viia, on omafinantseeringu katteks tulnud ka laenu võtta. See ongi olnud üks põhjus, miks me oleme toetanud selliste suuremate tervishoiukonsortsiumite tekkimist, nagu on Põhja-Eesti Regionaalhaigla ja Tartu Ülikooli Kliinikum. See võimaldab suurema mahu toel investeeringuid paremini planeerida ja neid ka ellu viia. Väikestel haiglatel on see võimekus kindlasti väiksem. Need kaks tervishoiuhiidu saavad kindlasti palju süsteemsemalt oma infrasüsteemi arendada ja tänu sellele pakkuda Eesti inimestele paremat arstiabi. Selle nimel ju tegutsetakse.

Neljas küsimus: "Milliseks on planeeritud muuta üldhaiglate rahastamine, pidades silmas endise kauaaegse Sotsiaalministeeriumi ja Eesti Haigekassa juhtiva töötaja, praeguse Võru haigla juhi väidet, et juba praegu ei eksisteeri ravijuhupõhist rahastamist? Samuti on planeeritud Hiiumaa haigla rahastamine lahus ravikindlustuse hinnakirjast. Millised ümberkorraldused on tarvis teha ravikindlustussüsteemis, et üleminek riiklikule rahastamisele oleks kooskõlas seadustega?" Esiteks

kinnitan, et nii kehtiv tervishoiu rahastamise süsteem kui ka Hiiumaa haigla uus eelarvepõhine rahastamine on kooskõlas seadustega. Ravijuhupõhine rahastamine kehtib endiselt ja jääb kehtima ka tulevikus. Hiiumaa haigla tasustamise uue meetodi puhul on tegemist endiselt tervishoiuteenuste loetelus ehk Vabariigi Valitsuse õigusaktis kirjas oleva teenusega. Uue rahastuspõhimõtte kasutuselevõtu eesmärk on tagada vähese elanikkonnaga Hiiumaal saarelise erisusega haigla jätkusuutlikkus ning anda elanikele edaspidigi arstiabi nende kodukohas. Hiiumaa haigla finantsiline jätkusuutmatumus on olnud probleem juba aastaid, kuna rahvastiku vähenemise tõttu on teenuste osutamise maht ja sellest saadav tulu vähenenud. See on toonud kaasa olukorra, kus enam pole suudetud katta püsikulusid. Samas on minu hinnangul eriarstiabi pakkuva haigla olemasolu Hiiumaal endiselt vajalik. Hiiumaa haigla puhul on tegemist kompleksteenusega, mille puhul tuleb arvestada mitmete teenuste osutamise kulu, leppides tõsiasi, et kõiki ressursse ei ole võimalik Hiiumaal optimaalselt kasutada. Samas on need teenused arstiabi kättesaadavuse tagamiseks endiselt väga vajalikud. Tegemist on sellise rahastusmudeli piloteerimisega Hiiumaa haiglas. Vaatame tulemused üle ja seejärel saab hinnata, kas on mõistlik seda mudelit laiendada ka teistele väiksematele Eesti haiglatele. Viies küsimus: "Kas Tallinnasse ja Viljandisse planeeritud haiglate uusehituste finantseerimine on planeeritud samuti Eesti Haigekassa rahadest (koostöös eurotoetustega)? Mitukümmend miljonit eurot viiakse nende uute ehitistega täiendavalt välja ravikindlustusele mõeldud raha?" Kordan veel kord, et teenuste osutamist ja selleks vajalikku infrastruktuuri ei ole võimalik lahutada. Kvaliteetse arstiabi tagamiseks, tervishoiuteenuste kulude optimeerimiseks ja haiglavõrgu jätkusuutlikkuse kindlustamiseks on hädavajalik haiglate infrastruktuuri nüüdisajastada. Viljandi uue haigla ehitamist on kavas rahastada Euroopa Liidu vahenditest ja kindlasti lisandub sellele ka haigla omaosalus. Nagu öeldud, juba algusest peale oleme ette näinud, et haigekassa arvestab oma hinnakujundusmetoodika puhul ka infrastruktuuri kulusid. Ravikindlustusrahast on algusest peale ette nähtud ka infrastruktuuri kulude katmine kui arstiabi osutamise hädavajalik eeldus. Nii on see olnud siiani ja see jääb nii ka edaspidi. Aitäh!

15:21 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Mart Helme, palun!

15:21 Mart Helme

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud minister! Teatavasti on värskest Reformierakonna esimeheks valitud Kaja Kallas teinud ettepaneku seada sisse vabatahtlik ravikindlustus. Mulle jäi mulje, et see peaks asendama meie praegust haigekassasüsteemi. Võib-olla mu mulje on vale. Kuidas te suhtute sellesse, kui tõepoolest tekiks säärane haigekassaga paralleelne süsteem? Kas see võiks olla täienduseks, et täita lünki, mis meil praegu on, ja mingil määral ka leevendada rahapuudust või on see idee praeguse süsteemiga sobitamatu?

15:21 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Reformierakonna uus esimees ei ole minu hinnangul seda ettepanekut piisavalt lahti rääkinud, nii et ka minul on raske lõpuni aru saada, mida silmas peetakse. Riiklikult tagatud arstiabile lisaks saab tervishoiuteenust Eestis ka praegu osta. See on võimalik nii eraldi protseduure ostes kui ka erakindlustuse lepingut sõlmides. Sellest aastast võimaldatakse ka tööandjatel kindlustada oma töotajaid eraravikindlustusega ja seda erisoodustusmaksuta. Kindlasti on tervishoiuteenuseid, mille kättesaadavus tänu eraraha sel moel juurdetulemisele paraneb. Ning see ei ole mitte kuidagi vastusolus solidaarse tervishoiusüsteemiga tervikuna. Solidaarse tervishoiu põhiline eesmärk on tagada kõikidele ravikindlustatud isikutele võimalikult hea arstiabi. Tegemist on solidaarse süsteemiga kolmes mõttes. Solidaarse süsteemi kohaselt maksavad töötavad inimesed ravikindlustusmaksu, mille eest ravitakse lapsi, eakaid ja teisi inimesi, kes arstiabi vajavad, aga sissetulekut ei saa. Süsteem on ka solidaarne selles mõttes, et jõukamad inimesed maksavad ravikindlustusmaksu rohkem, selleks et vaesemad inimesed saaksid ka vajalikke tervishoiuteenuseid. Ja kolmandas mõttes on süsteem solidaarne ka selle poolest, et nooremad, tööealised inimesed, panustavad ravikindlustussüsteemi, selleks et nende vanemad ja vanavanemad saaksid arstiabi. Ma usun, et solidaarne tervishoiusüsteem on Eesti ühiskonnas ainumõeldav. On riike, kus on valitud teistsuguseid lahendusi, mille tulemusena on jõuka vähemuse ligipääs tervishoiuteenustele paranenud, aga valdava osa inimeste võimalused saada korralikku arstiabi on katastroofiliselt kahanenud. Ma arvan, et see oleks Eesti jaoks erakordselt halb.

15:24 Esimees Eiki Nestor

Martin Helme, palun!

15:24 Martin Helme

Aitäh, lugupeetud spiiker! Lugupeetud minister! Te kinnitasite meile mitu korda, et infrastruktuuri investeeringuid ei ole võimalik arstiabiteenusest lahutada. See kindlasti on uudis pooltele Euroopa riikidele, kus need kuluartiklid on täiesti selgelt lahutatud ja ravikindlustus ongi ainult ravimiseks, osal juhtudel isegi mitte rohtude hinna kompenseerimiseks. Mudeleid on erinevaid ja ma ei saa kuidagi teie väitega nõus olla. See, kui on suured laenud ja tehakse suuri investeeringuid, ei tohi toimuda ravi arvel. Aga see on fakt, et PERH maksab pangale novembris-detsembris oma pangalaenusas, aga vähihaiged või südamehaiged inimesed detsembris ja novembris ravi ei saa. See on fakt! Kuidas nad seda majanduslikult sätivad, on nagu nende oskuse küsimus. Aga mul on küsimus teisest valdkonnast. Kui teenuse hind on Põlvas, Hiiumaal ja Tartus üks ja seesama, siis miks pannakse Põlvas sünnitusosakond kinni, aga Tartus ei panda? Hind on riigi jaoks sama.

15:25 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Pean veel kord selgitama. Ma ei väitnud, et teistsuguseid mudeleid ei ole. On küll teistsuguseid mudeleid. On mudeleid, mille korral haiglad ei ole eraõiguslikud juriidilised isikud, vaid on riigihaglad, mida rahastatakse eelarvest: antakse mingisugune kogus raha ja vaadaku ise, kui palju nad suudavad inimesi teenindada. On selliseid mudeleid! Kui raha on piisavalt palju, siis see võib ka mingil määral toimida, aga üldiselt toob see pigem kaasa olukorra, et oktoobrikuuks on raha otsas ja viimasel kolmel kuul enam teenuseid suurt ei osutata. On mudeleid, mille korral on kokku lepitud, et haigekassa hüvitab ajutist töövõimetust, hüvitab meditsiiniseadmete ja ravimite oste ja tasub ka tervishoiuteenuste eest, sh näiteks perearstinduse eest. On võimalik mudel, kus näiteks perearstiabi tagatakse riigi otsefinantseeringuna perearstidele ja haigekassa kaudu seda ei tehta. On võimalik, et ravimite tasu ei kompenseerita. Erinevaid mudeleid on olemas, see on kindel.

Ma püüdsin teile selgitada, missugune mudel on Eestis valitud. Te juhtisite tähelepanu haiglate laenudele. See ei ole mitte juhus, et haiglad võtavad laenu, et teha investeeringuid. See ongi olnud meie süsteemi mõte: me kogume ühiselt raha haigekassasse, kust juhitakse tervikuna Eesti tervishoidu. Inimesed saavad ravi, saavad odavamalt ravimeid osta, sealt kompenseeritakse ajutist töövõimetust, aga ka antakse haiglatele raha selleks, et nad saaksid kinnisvara arendada ja näiteks diagnostikaseadmeid osta. Ikka selleks, et kvaliteetset arstiabi osutada.

Ma arvan, et see mudel on mõistlik. Vastasel juhul tekiks olukord, kus üks või teine arstiabi tagamise komponent läheb tasakaalust ära. Näiteks ravi rahastamiseks on raha, aga investeeringuks raha ei ole ja haigla laguneb või riigieelarvest ei leita summasid, et uut haiglat ehitada. Leping on, aga tingimusi selleks, et lepingut täita ehk inimesi ravida, ei ole. Me oleme suutnud seda kompleksina teha ja see on võimaldanud haiglatel mõistlikumalt kogu tervikut, mille moodustavad personal, seadmed ja infrastruktuur, koos arendada. Samas debatt teemal, kas see peaks ehk kuidagi teistmoodi olema, on kindlasti asjakohane. Ma selgitasin lihtsalt seda, millisel viisil on süsteem praegu üles ehitatud.

Tõsi on ka see, et riik on aastate jooksul taotlenud ja taotleb ka edaspidi riigieelarvest täiendavaid vahendeid või Euroopa Liidu raha selleks, et aidata haiglatel vajalikke investeeringuid teha. Tegemist on väga suurte investeeringutega. Haigla juhid ütlevad, et see 10%, mis on haigekassa hinnamudelisis infrastruktuuriks ette nähtud, on liiga vähe. Me ei ole rohkemat lubanud, sellepärast et meie põhiprioriteet on inimeste ravimine. Oleme püüdnud kõige akuutsemaid kinnisvaraprobleeme, mille lahendamine vajab suurinvesteeringuid, tõesti leevendada Euroopa Liidu vahendite abil. Oleme seda aastate jooksul päris palju teinud ja teeme ka edaspidi. Näiteks Viljandi haiglahoone ehitust soovime toetada eurofondide rahaga. Reedel lõppenud riigi eelarvestrateegia läbirääkimistel otsustasime panna õla alla ka Ida-Viru Keskhaigla teise etapi rekonstrueerimisele ja kindlasti teeme seda ka edaspidi.

15:29 Esimees Eiki Nestor

Raivo Põldaru, palun!

15:29 Raivo Põldaru

Aitäh, härra esimees! Hea minister! Olete märkinud, et 2017. aasta märtsis alla kirjutatud ühiste kavatsuste protokollis on kirjas, et 2018. aastal rahastatakse tervishoiu nõudlust 94% ulatuses. Kuidas saab olla võimalik, et plaanitegi tänavuseks aastaks sellist miinust? Ja teisest küljest: kes siis ikkagi kaitseb ravikindlustatute huve? On ju fakt, et inimesed ootavad pikkades järjekordades, et saada teenust, mille eest nagu peaks olema makstud.

15:30 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

No vaadake seda pilti! Eesti kulutab tervishoiule väga vähe. Vaadake võrdlust muu Euroopaga! Ometi oleme selle vähese rahaga suutnud tagada, julgen väita, maailmatasemel tervishoiuteenused Eesti inimestele. Loomulikult on seoses vananeva ühiskonnaga ja sellega, et me ei ole rahastamissüsteemi õigel ajal muutnud, viimastel aastatel olukord kriitiliseks muutunud. Aga me oleme soovinud tagada olemasoleva rahaga heal tasemel arstiabi ning tagajärjeks on pikad ravijärjekorrad. Ongi niimoodi! Jah, see ei ole normaalne. Ma olen korduvalt öelnud, et see ei ole normaalne. Kindlustuspõhine meditsiin oma olemuselt tähendab seda, et inimene maksab iga kuu oma palgast ravikindlustusmaksu ja kui tal siis korra kahe või kolme aasta jooksul on vaja arsti juurde saada, siis ta peab sinna saama. Praegu see mõistliku aja jooksul paljudel juhtudel – paljudel juhtudel, mitte alati – ei ole võimalik ja see on ka peamine põhjus, miks me oleme tervishoiu rahastamise reformi ette võtnud. Me tahame süsteemi raha juurde saada, et ravijärjekorrad lüheneksid. Ja kui me vaatame sellest aastast jõustunud muudatusi, siis võib loota, et lähiaastatel me selle tulemuse ka saavutame.

Aga on selge, et kõike on võimalik teha veel paremini. On süsteeme, kuhu pannakse väga palju raha, aga tulemus on halb. On ka neid süsteeme, kuhu pannakse vähe raha, ja ka on halb tulemus. Eestis me oleme vähese rahaga saavutanud väga hea tulemuse ja ega me päris üle oma varju hüpata ei saa. Tervishoius – te rääkisite väga palju investeeringutest, mis on ka olulised, aga eriarstiabis moodustab valdava osa kulust arstide palk. Meedik on tervishoiusüsteemis peamine väärtus ja kui me paneme tervishoidu vähem raha, siis meil ongi vähem inimesi võimalik ravida. Selle pealt ei ole võimalik väga palju kokku hoida. Kokku oleme suutnud hoida niigi väga palju ja meie süsteem toimib võrreldes teiste riikide omaga ikka väga efektiivselt. Aga kindlasti olen ma nagu teiegi pidanud vajalikuks seda, et Eestis oleksid ravijärjekorrad lühemad. Me peame tervishoidu lisaraha eraldama ja nüüd see saabki teoks.

15:32 Esimees Eiki Nestor

Jaak Madison, palun!

15:32 Jaak Madison

Aitäh, austatud Riigikogu esimees! Hea minister! Kahtlemata kõlab solidaarsuspõhimõtte hästi: me peaksime toetama nõrgemaid ühiskonnas ja kõigil peaks olema võimalus saada arstiabi, kui selleks vajadus tekib. Paraku on fakt, et Eesti on arstijärjekordade pikkuse poolest esirinnas. Kui ma nüüd peast õigesti ütlen, siis ca 13%-l inimestel puudub ligipääs arstiabile ja sellest vist 11,5% on tingitud pikkadest ravijärjekordadest ning pool protsenti kaugusest ja pool protsenti hindadest. Sellega me oleme Euroopas tipus – milleski oleme tipus! Lisaks sellele on umbes 90 000 inimest ravikindlustuseta. Kas see on asi, mille üle uhke olla? Mis samme te olete kas või viimastel nädalatel ministriametis astunud, et me sealt tipust alla kukuksime? Ma eeldan, et see pole ju koht, kus me olla tahaksime. Seega, mis on teie lahendused?

15:33 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Ka selles küsimuses tuleb silmas pidada kaugemat perspektiivi. Tervishoiusüsteem on suur ja keeruline. Patsiendid tajuvad seda arsti juurde minnes lihtsalt: kas arst on või ei ole, kas teenuse saab kätte või ei saa. See on kõik väga õige, see on õigustatud mure. Küsimus on tõesti, mis on lahendus. Lahendused on tavaliselt keerulisemad kui probleemid. Seda, et Eesti tervishoidu on vaja lisaraha ja et senine rahastusmudel viib paratamatult kriisi, räägiti aastal 2005 Praxise uuringus, seda rääkis omal ajal Marju Lauristin ja rääkis ka praegune Riigikogu esimees. Juba siis, kui seda süsteemi alles loodi, öeldi, et pikas vaates on seda vaja muuta. Neid otsuseid õigel ajal vastu ei võetud. Ja kuna neid otsuseid õigel ajal vastu ei võetud, siis ongi aastast 2013 haigekassa eelarved püsivalt negatiivsed olnud. Selle rahaga, mis kasutada oli, ei ole suudetud teinekord kõige hädavajalikumatki abi anda. Nüüd oleme me püüdnud järk-järgult kriisist välja tulla. Põhiline järeldus ongi olnud see, et tervishoidu on lisaraha vaja. Ja

sellekohased otsused on tehtud.

Teine, strateegilisem ja pikaajalisem suund on esmatasandi suurem väärtustamine. Eesti inimesed on haiglausku, aga tegelikult suudab perearsti meeskond väga paljudele muredele lahenduse leida. Nüüd suurendatakse perearstide rahastust, nende õigusi ja pädevust. Meie oma riigi või Euroopa Liidu maksumaksja toel ehitatakse üle Eesti tervisekeskusi, kus osutatavate teenuste spekter on laiem. Ja e-tervise lahendused võimaldavad kaugemas tulevikus vähendada vajadust arstivisiidi järele. Juba on käivitumas e-konsultatsioonid, mille puhul perearstid saavad eriarstidega erinevate näidustuste puhul nõu pidada ja selle tulemusena ei pea inimene alati eriarsti juurde minema, vaid saab perearsti juures oma mured lahendatud. Aga need on kõik väga pika vinnaga muutused, mis annavad küll oma efekti, aga mitte ühe aastaga.

Nüüd aga väike kommentaar teie märgitud uuringule. Tõepoolest, ühe uuringu kohaselt on Eesti Euroopas esirinnas inimeste endi halva hinnangu poolest tervishoiuteenuse kättesaadavusele. Inimestelt küsiti, kas arstiabi kättesaadavus on hea või mitte, ja tõepoolest, Eesti inimesed on tervishoiuteenuste kättesaadavusega Euroopas kõige vähem rahul. Te ütlesite ka, et Eestis on kõige pikemad ravijärjekorrad. See aga ei ole mitte vaieldamatu fakt, vaid inimeste arvamus – inimesed on vastanud, et ravijärjekorrad on tõsine mure. Kindlasti see on tõsine mure, seda ei maksa eitada, aga kui natuke numbritesse süveneda, siis selgib, et olukord on kaunis varieeruv. Kõige vähem on tervishoiuteenuse kättesaadavusega rahul pealinna elanikud. Tihti räägitakse sellest, et maal on arstiabi kättesaadav, aga ravijärjekorrad on seal kõige lühemad. Nii mõnegi eriarsti juurde pääseb samal nädalal, mida Tallinnas ei juhtu peaaegu kunagi. Samas arvavad analüütikud ka seda, et Tallinna elanikud on kõige nõudlikumad ja seetõttu ka kõige rahulolematumad. See oli lihtsalt väike kommentaar teie märgitud uuringu kohta.

Üldiselt olen ma teiega nõus: ravijärjekorrad on tõsine probleem, arstiabi kehv kättesaadavus on suur mure. Me oleme tegelikult kahe ja poole aasta jooksul teinud päris palju, et olukord hakkaks paranema. Muidugi me kodanikena tahaksime kõik, et muudatused annaksid tulemusi kohe järgmisel päeval, aga tervishoid on nii suur laev, et selle pööramine võtab aega. Aga ta on juba pööramist alustanud.

15:38 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel, palun!

15:38 Andres Herkel

Aitäh, härra esimees! Austatud minister! Ma tulen tagasi selle meie mudeli juurde, mida te siin kaitsesite. Meil toimib see nii, et kinnisvaraga seotud kulud tuleb katta ravikindlustusrahast. Aga kuidas on tagatud, et haldamise viis on efektiivne, hanked korruptsioonivabad ja muud tegevused samuti? Milliseid probleeme te siin näete?

15:39 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Raviastutuse juhtkond vastutab seaduse kohaselt ka vahendite otstarbeka kasutamise eest. Meie seisukohalt on väga oluline see muutus, mis on Eestis juba ammu ära tehtud: Eesti haiglavõrk on korrastatud. Meil ei ole igas linnas kümmet haiglat. Tallinnas on neli ja Ida-Virumaal kaks haiglat ning kõikides teistes maakondades üks haiglavõrgu arengukava haigla. Tänu sellele on ka n-ö juhtimisfunktsioon paremini täidetud, raha kasutatakse otstarbekamalt. Selle kohta te küll ei küsinud, aga võib-olla on oluline teada, et tihti on tõstatatud küsimus, kuidas tagada see, et investeringud on otstarbekad, et näiteks ei ehitata liiga suuri maju. Vahest ehitatakse või renoveeritakse hooneid väga suurele hulgale vooditele, aga haigekassa lepingut nende kasutamiseks ei tule ja investering osutub mõttetuks. Seda protsessi juhitakse Eestis, lähtudes FAK-ist ehk haiglate funktsionaalsest arengukavast, mille kinnitab tervise- ja tööminister haigla ettepanekul. Asjaomases komisjonis vaadatakse konkreetse infrastruktuuri vajadused läbi, loetakse kokku ruutmeetrid, konkreetset erialad, voodikohad ja kõik muu ning sellest lähtudes lepitakse kokku plaan, kuhu ja millises mahus investeerida.

Korruptsioon on tervishoius tõsine probleem. Võib-olla on see teema, millele on liiga hilja ehk siis alles viimasel ajal hakatud tähelepanu pöörama. Ma mäletan, et kui mina sellesse ametisse tulin, siis arutati väga palju selle üle, kuidas juhitakse ühte või teist riigiettevõtet, kas kõik on läbipaistev, kas korruptsioonirisk on maandatud. Nii mõnigi nendest ettevõtetest oli aastase eelarvega 10 miljonit või 15 miljonit eurot. Ja siis ma vaatasin oma haldusala asutusi: Põhja-Eesti Regionaalhaigla eelarve on 150 miljonit eurot, Tartu Ülikooli Kliinikumi oma samas suurusjärgus, keskhaiglate omad suurusjärgu võrra

väiksemad. Ühesõnaga, meeletult suured summad, aga vähe ühiskondlikku tähelepanu, et seda raha kindlasti sihipäraselt kasutataks.

Mul on hea meel, et viimasel ajal on sellele rohkem tähelepanu pööranud nii õiguskaitseorganid kui ka avalikkus. Korruptsioonile meditsiinis kindlasti kohta ei ole – ei sellele n-ö tavapärasele, millest siin juttu on olnud, et keegi on näiteks 10 eurot maksnud, et saada järjekorras ette, ega muidugi ka suurema mastaabiga korruptsioonile, mis puudutab hankeid või seisneb ettevõtjate kokkumängus. Ma mõtlen, kas ma veel midagi avalikult saan öelda ... Nii palju saan, et meil on õiguskaitseorganitega selles küsimuses olnud kaunis tõhus koostöö ja ma usun, et see jätkub.

15:43 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

15:43 Krista Aru

Aitäh, härra esimees! Austatud minister! Vabandust, aga ma pöördun korra tagasi Põlva ja Valga haigla sünnitusosakonna sulgemise otsuse juurde. Palun selgitage, kes selle otsuse need osakonnad sulgeda ikkagi konkreetsetelt langetas! Ravikindlustuse seadust lugedes olen ma aru saanud, et haigekassa on nagu tavaline kindlustusandja ja seega ei peaks haigekassa nõukogu olema see, kes ütleb, et ühes piirkonnas me enam seda või teist raviteenust ei osuta. Tervishoiuteenuste korraldamise seadus aga ütleb, et härra või proua minister koordineerib seda tööd ja langetab otsuseid tervishoiuteenuste osutamise lepingu lõpetamise või pikendamise kohta. Kas te selgitaksite seda otsustusprotsessi?

15:44 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

Otsustusprotsess on keeruline, aga samas ka lihtne. Ma loodan, et Eestis ei tule aega – ka siit saalist on seda küll nõutud –, mil minister hakkab otsustama, mis haiglas mis vastuvõtte peaks korraldama.

Kahtlemata üldine raam hõlmab lisaks meditsiinilisele efektiivsusele kindlasti ka regionaalpoliitilist mõõdet ja sellest tulenevalt peab otsuseid laiemal kokkuleppe kohta langetama ka poliitilist vastutust tähendavates ametites ja seda kindlasti ka haigekassat silmas pidades. Aga meditsiinilisi üksikotsuseid poliitilisel tasandil Eestis ei langetata ja ma loodan, et seda aega ka ei tule.

Mis puudutab riigi otsuseid, siis riigi otsus on olnud haiglaliikide kirjeldamine haiglaliikide määruis, mis sätestab, millisel tasemel haiglad milliseid teenuseid osutavad. Need liigid on kohalik haigla, üldhaigla, keskhaigla ja regionaalhaigla. Meditsiiniliselt mõistlik suund on olnud, et keerulisemad erialad, mis nõuavad enam kompetentsi, on koondunud ja jätkavad koondumist suurematesse haiglatesse, eeskätt siis Tartu Ülikooli Kliinikumi, Põhja-Eesti Regionaalhaiglasse ja Tallinna Lastehaiglasse.

Teisest küljest on selge – minule on see selge, aga olen viimastel nädalatel üllatusega avastanud, et mitte kõigile ei ole see selge –, et Eesti haiglavõrk tervikuna on optimaalne. Me ei tohiks mitte kusagil Eestis enam ühtki üldhaiglat sulgeda – selliseid ettepanekuid on minu üllatuseks tehtud –, sest eriarstiabi peab olema igas maakonnas tagatud. Kindlasti mitte täismahus, nii et meil on Põhja-Eesti Regionaalhaigla moodi asutus igas maakonnakeskuses, aga kõige põhilisemad eriarsti kompetentsi kuuluvad mured peavad saama lahenduse maakonnahaiglas. Olen avastanud, et üldhaiglatel selles osas kindlus puudub – mõnel pool kardetakse, et ühe või teise eriala sulgemine on üldine suund ja lõpuks pannakse üldhaigla üldse kinni. Seda plaani ei ole. Vastupidi, enne mind algas nn võrgustumise protsess ja selle mõte on, et Põhja-Eesti Regionaalhaigla ja Tartu Ülikooli Kliinikum võtavad suurema vastutuse üldhaiglate eest, et tagada nendes kvaliteetsete tervishoiuteenuste osutamine.

Põhiline probleem, millega me silmitsi seisame, on meedikute nappus. See on mure Eestis tervikuna. Vähehaaval see ehk laheneb, aga maakonnahaiglates süveneb veelgi. Maakonnaarstide keskmine vanus kasvab, noored meedikud sinna tööle minna väga ei taha ja seda ka sellepärast, et ei ole kindlust, kas viie või kümne aasta pärast seda eriala enam seal haiglas on. Varem seda kartust ei olnud.

Kui Põlva ja Valga haigla võrgustumise protsess algas, siis ma ütlesin nendele haiglatele, et enne valitsus otsust ei langeta, kui nad pole omavahel kokku leppinud, millised erialad jäävad Valka ja Põlvasse, millised lähevad kliinikumi – millisel viisil süsteem hakkab üles ehitatud olema. Kõigile peab asi selge olema, vaid siis on ka võrgustumise järel järgmiseks 15–20 aastaks konkreetsete erialade osas kindlus. See kokkulepe ka saavutati. Üllataval kombel on seda suudetud. Millegipärast on aga avalikkuse ees saladuseks jäänud, et selline kokkulepe on. Ma avastasin, et näiteks väga paljud Valga inimesed, sh ka omavalitsusjuhid, ei teadnud sellest kokkuleppest midagi. Aga jah, erialade kaupa on kokku lepitud,

millised erialad jäävad Valga haigla vastutusvaldkonnaks.

Mis puudutab tervishoiu ümberkorraldusi tervikuna, siis tervis on inimestele väga oluline asi. See on sõnum, mida ma rõhutasin ka siis, kui Valgas ja Põlvas haigla juhtide ja teiste inimestega kohtusin. Isegi kui on meditsiiniliselt otstarbekas mingisuguseid ümberkorraldusi teha, siis neid ei tohi teha lihtsalt niimoodi, et istume kuskil kabinetis maha, vaatame numbritele otsa ja teeme otsuse ära. Ja ongi kõik, sest meie oleme kõige targemad. Tegemist on inimeste jaoks väga olulise teemaga ja tervishoiukorralduslikud muudatused tuleb ka kohalike elanikega läbi rääkida. Seda ilmselgelt nende kahe haigla puhul tehtud ei ole.

Otsesele küsimusele vastates ma selgitan, et otsused langetavad Valga ja Põlva haigla nõukogu.

Haigekassa on omalt poolt öelnud, et kui selline otsus sünnib, siis lepingus ette nähtud raha ei võeta haiglatelt ära, vaid jäetakse neile alles, et saaks osutada teisi teenuseid. See tähendab poliitika muutust: varem oli nii, et kui mõni eriala läks kinni, enam seda teenust ei osutatud, siis nagu polnud selleks raha ka vaja ja raha võeti ära ning anti reeglina suurematele haiglatele, kes võtsid suurema osa tööst üle. Seekord on öeldud, et raha võib teile jääda.

Just haiglate nõukogud on sellised otsused langetanud. Sellel on kindlasti oma põhjused. Poliitilise ametiisikuna ma kindlasti ei võta seisukohta küsimuses, kas vähem kui 300 või 400 või 500 sünnitusega aastast on arstiabi kõrge kvaliteet tagatud või ei ole. See on vaidlus, mida peavad pidama meedikud ja mille eest saavad vastutada inimesed, kes neid otsuseid langetavad. Minul meditsiinilist pädevust seda hinnata ei ole.

Argumendid, mida ma olen kuulnud, ilmselgelt ei tule ka päris laest, sellel on teatud põhjused, miks selliseid otsuseid tehakse. Aga igal juhul, kui sellise sisuga otsuseid kaalutakse, siis ei saa neid langetada niimoodi, et te võite siin arvata, mis te tahate, meil on siin oma mingisugused mõõdikud ees. Ja tegelikult oli nii, et kohalikul tasandil kogukonna esindajatega suheldes ja nendega ühe laua taga istudes selgus, et nad kõik on ratsionaalselt mõtlevad inimesed. Kõigepealt väljendati väga elulisi muresid, mis ilmnevad siis, kui sünnitusosakonnad peaks suletama: kuidas hakkab raseduse jälgimine toimuma, kuidas töötama perekoolid, kuidas inimesed jõuavad sünnitama ja kuidas nad haiglast koju saavad. Kuskilt kõrgelt, haiglajuhi tasemelt vaadates võivad need tunduda banaalsed probleemid, aga tegelikult on elulised ja tõsised mured, millele kliinikum peab andma vastused.

Öeldi seda, et tõsi, läbirääkimiste kokkuleppes on märgitud, et pikas vaates ei peeta võimalikuks seal sünnitusabi osutada. Tulevikku vaadates tuleb tunnistada, et järgmise kümne aasta jooksul kahaneb fertiilses eas naiste arv nendes maakondades veel kolmandiku võrra. Demograafilise kriisi pauk selles valdkonnas on alles ees, aga sellest tulenevalt on need ettepanekud tehtud. Aga näiteks Põlva kohta on sellessamas minu kinnitatud funktsionaalses arengukavas öeldud, et sünnitusabi jätkub aastani 2020 ehk siis vähemalt 2019. aasta lõpuni. Varem on teistele osapooltele öeldud, et 2019. aastani. Valga puhul selliseid lubadusi küll ei ole antud, aga ma arvan, et sealgi tuleks otsida mõistlikku kokkulepet kohaliku kogukonnaga, selle asemel et neist lihtsalt üle sõita. Miks seda on niimoodi tehtud? Mina ei ole seda heaks kiitnud ja olen asjaosalistele ehk siis kliinikumi esindajatele öelnud, et tuleks otsida lepitust, selle asemel et konflikti üles keerata. Aga vastutus on nendel. Teistpidi asjakorralduse puhul me jõuaks tervishoiusüsteemini, mida me tegelikult ju ei taha: me ei taha, et poliitikud hakkavad langetama raviotsuseid. Mina raviotsuseid langetama ei hakka.

15:53 Esimees Eiki Nestor

Monika Haukanõmm, palun!

15:53 Monika Haukanõmm

Tänan, härra juhataja! Hea minister! Kaheldamatult on tervishoiu raha juurde vaja ja see 34 miljonit, mis täiendavat raha juurde tuli, on igati kiiduväärne. Samas on Inglismaa näitel teada, mis juhtub, kui väga kiiresti tõsta tervishoiu rahastus 6%-lt 9%-ni SKT-st. Kui süsteemis muudatusi ei tehta, siis varsti – seal oli vist kaheksa aasta pärast – ollakse jõudnud samasse kohta, kus oldi enne raha juurdeandmist. Teilt kui terviseministrilt tahaks kuulda visiooni või nägemust, mida peab süsteemis muutma või mida on plaanis muuta. Tegelikult ka: kui me paneme süsteemi raha juurde, siis kuidas me ikkagi jõuame tulemuseni, et meie süsteem muutub efektiivsemaks ja me suudame ka kasvava nõudluse tingimustes tagada hea arstiabi? Mis on need käigud peale raha lisamise?

15:54 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

Jaa, teil on väga õigus. Nagu te ka haigekassa nõukogu liikmena hästi teate, on Eesti tervishoius juurutatud põhimõtet, et isegi kui konkreetset erialal või konkreetsetes lõigus raha juurde tuleb, siis aastaga kõige rohkem 10%. Üldiselt näitab rahvusvaheline praktika, et kui sa korraga annad kuhugi palju raha juurde, siis see kulutatakse küll ära, aga sellest ei sünni maksimaalset efektiivsust. Ja kindlasti on rahalisel kitsikusel üks pluss: tõepoolest kõik mõtlevad, kuidas seda maksimaalselt kasutada, kuidas on võimalik kõige säästlikumalt tegutseda. Aga vananeva rahvastiku tõttu hakkab Eestis teatud kriitiline piir kätte jõudma ja sellest tulenevalt on ka täiendavaid vahendeid vaja.

Kui rääkida tulevikust, siis seda sai väga põhjalikult arutatud siis, kui haigekassa juhatuse uue esimehe konkurss käis. Me tellisime selle nägemuse kandidaatide käest ja arutasime nõukogus neid põhjalikult. Iseenesest on visioon lihtne, praktikas aga väga keeruline teostada. Praegu me ostame raviteenuseid: on ära tehtud nii ja nii mitu MRT-uuringut ning tehtud nii ja nii mitu vastuvõttu. Me võiksime sellelt üle minna rohkem ravitulemuse ostmisele. Ehk siis me ei maksa mitte selle eest, et arst on nii ja nii mitu inimest vastu võtnud, vaid selle eest, et ta on oma patsiente ravinud või inimestele nii palju head tervisenõu andnud või ennetusse panustanud, et paljud tema nimekirja inimesed arsti juurde ei jõuagi. On selge, et sellisel nn tükipõhisel rahastamisel on kindlasti oma eelised. Ühest küljest on see motivaator, kuna oma tükid tuleb ära teha, sest raha saab siis, kui oled tüki ära teinud, mitte siis, kui oled selle tegemata jätnud. See on kahtlemata asi, mis vajab arutamist.

On teada ka rahvusvahelisi näiteid, kuidas on püütud säärasele süsteemile üle minna. Tervishoiusektori inimeste valmisolek selles suunas liikuda on täitsa olemas ja ma arvan, et selle suuna võiks võtta. See on üks eesmärk, mille me oleme seadnud ka Viljandi rahastamise piloodi puhul: me tõepoolest tahaks näha, kas rahaliste motivaatorite muutmisega on võimalik tagada inimeste parem tervis. Meie eesmärk ei ole mitte osutada maksimaalselt arstiabi, vaid saavutada ühiskonnas kõige parem tervisetulem. Seepärast on vaja teada, kuidas motiveerida rohkemat ennetusse panustamist, seda, et arstid ja ka inimesed ise panustaksid eri tasanditel rohkem profülaktikasse. See on kindlasti muutus, mis võiks tulevikus olla. Haigekassa juhatuse esimees on lubanud selle aasta jooksul esitada oma nägemuse, kuidas oleks võimalik hakata selles suunas liikuma. Nagu ma ütlesin, Viljandi pilootprojekt peaks andma mõningaid vastuseid.

Viljandi piloodil on veel teine pool, mis on hästi vajalik, see on sotsiaal- ja tervishoiuteenuste suurem integratsioon. Selge see, et vananeva rahvastikuga ühiskonnas on see aina akuutsem vajadus. Ei tohi olla olukord, kus saab öelda, et see pole meie mure, sellega minge Sotsiaalkindlustusametisse, aga Sotsiaalkindlustusametis öeldakse, et see on pooleldi tervisemure, sellega minge haigekassasse või siis kohalikku omavalitsusse. Nii ju tihti vastatakse. Kindlasti oleks vaja rohkem integratsiooni, et sellist silotornide vahele langemist oleks vähem.

Ja kolmandaks: mul on väga kindel usk e-tervise lahendustesse. Seda küll mitte lähimas perspektiivis ehk järgmise ja ülejärgmise aasta perspektiivis, vaid tulevikus. Aga vaatame, mis võimalusi avab meile geneetika – nii geneetiliste riskide hindamine kui ka farmakogeneetika! Kui me suudame neid andmeid, mida me täna geenivaramuga koostöös inimestelt kogume, siduda hiljem tervishoiu põhiandmestikuga, kui me suudame luua arstidele vajalikud otsustustoe programmid, mis võimaldavad neil targemaid otsuseid teha, siis sellel on tulevikus kindlasti väga suur mõju ühelt poolt ressursside efektiivsemale kasutusele ja teiselt poolt ka haiguste varajasele avastamisele ja õigeaegsele ravile. Sellest tulenevalt ma taotlesin reedel lõppenud riigi eelarvestrateegia läbirääkimistel heakskiitu selleks, et geeniprojektiga veel nelja aasta jooksul edasi minna ning igal aastal viis miljonit eurot sellesse panustada. Eesmärk on suurendada geenidoonorite hulka ja hakata liikuma selles suunas, et neid andmeid tervishoiu infrastruktuuri andmetega paremini ühitada. Selle heakskiidu ma ka sain.

15:59 Esimees Eiki Nestor

Märt Sults, palun!

15:59 Märt Sults

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Mul oli õnn neljapäeval rääkida Valga Haigla juhatuse liikme Marek Seeriga. Te kasutasite sellist huvitavat sõna nagu "tükipõhine". Marek Seeri absurdväide aga oli see, et kui sünnitusosakond sulgeda, siis tema hakkab taksoga või kiirabiautoga Valgast sünnitajaid Tartusse viima. Ja nüüd läheb asi veel absurdsemaks: Valga sünnitusosakond "tootis" haiglale 60 000 eurot

kahjumit, aga aasta lõpu bilansis oli kahjum 20 000 eurot. Ma nüüd küsin: kas see 20 000 eurot ikka on piisav põhjus osakonna kinnipanemiseks? Ja samal ajal ma andsin täna üle sellise asja nagu kuue günekoloogi pöördumise ...

16:00 Esimees Eiki Nestor

Aitäh!

16:00 Märt Sults

... kes olid situatsiooniga väga rahul.

16:00 Esimees Eiki Nestor

Suur tänu!

16:00 Märt Sults

Tähendab, kas 20 000 eurot on piisav põhjus, et ...

16:00 Esimees Eiki Nestor

Aeg on läbi!

16:00 Märt Sults

... et panna sünnitusosakond piirirajoonis kinni?

16:00 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Ei ole! Seda ma olen ka korduvalt öelnud, et kui küsimus on paarikümnes tuhandes euros, siis kindlasti ei ole see mingi põhjus sünnitusosakond või ükskõik mis teine osakond sulgeda. Aga ma viitasin oma vastustes sellele, et naistearstide selts ja mitmed teised meedikud on öelnud, et nii emade kui laste turvalisuse ja heaolu tagamiseks peaksid sünnitusabi pakkujad olema pigem suuremates kohtades, et võimalikult head abi osutada. Mina ei ole meedik, teie ka ei ole. Mina ei oska võtta seisukohta selles vaidluses, mida meedikud omavahel peavad, aga kindlasti on tegu kaaluka sisulise argumendiga, mille põhjal otsuseid langetada. See, kas 20 000 eurot sinna või tänna, ei ole kindlasti asjakohane argument. Samas ma ei tea, kas Marek Seer ka teile rääkis seda, mida ta rääkis minule kohtumisel mitme Tartu Ülikooli Kliinikumi töötajaga ja ka kohaliku kogukonnaga. Probleeme kvaliteetse teenuse osutamisega siiski on ja seda lõpuni eitada ei ole võimalik.

16:02 Esimees Eiki Nestor

Henn Põlluaas, palun!

16:02 Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud minister! Ma haaran kinni ühest teie lausest. Nimelt väitsite ennist, et haiglate arv on optimaalne ja katab Eesti vajadused. Seda oli väga hea kuulda. Ometi meil räägitakse küll haiglate sulgemisest, küll ehitamisest, kuigi võrk ja haiglate arv on justkui optimaalne. Selle taustal ma tahangi küsida: mis põhjusel ikkagi on kavas ehitada juurde nii Tallinna suurhaigla kui ka Ida-Virumaa suurhaigla? Mõlemad kokku lähevad maksma kümneid miljoneid eurosid ja see raha tuleb ju meie inimestele mõeldud raviteenuste ja arstiabi kvaliteedi arvelt.

16:03 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

Aitäh! See ei tule inimeste ravi kvaliteedi arvelt. Just vastupidi, see on investeering sellesse, et Eesti inimestel oleks kvaliteetne tervishoiuteenus kättesaadav ka edaspidi. Kas te olete Ida-Viru Keskhaigla teises korpuses käinud? Kui ei ole, siis käige ära! Vaadake seal ringi, ja siis räägime edasi! Me ei ehita sinna mitte uut haiglat juurde, vaid viime lõpuni rekonstrueerimise selles korpuses, kus ausalt öeldes on piinlik, et Eesti Vabariigis aastal 2018 on veel sellises seisus haiglaid. Ja see ei ole ainuke näide Eesti riigis, kus haigla infrastruktuur on nii halb. Ei ole normaalne, et meie väga tublid ja professionaalsed meedikud peavad Eesti inimesi teenindama sääraustes olmetingimustes. Tuleb niisuguseid maju remontida, tuleb need korda teha.

Ta küsisite ka, miks siin Tallinnas ehitatakse uus haigla. Tallinna uue haigla projekti valmistab ette Tallinna Linnavalitsus. Eesmärk on minu teada liita kaks olemasolevat keskhaiglat, kunagi jäi see asi seisma. Ettepanek, et Tallinnas oleks üks täiskasvanute regionaalhaigla, üks lastehaigla ja üks keskhaigla, on tehtud juba pikka aega tagasi. Siiski jäi kaks keskhaiglat. Üheks suureks haiglaks koondamine on kindlasti mõistlik. See võimaldab arstide ressursi ja infrastruktuuri paremini kasutada kui kahes eri haiglas ja nii tulevikus ka kulusid kokku hoida.

Ja viimane mõte. Ma tõesti ütlesin, et haiglavõrk on optimaalne. See tähendab seda, et minu arvates ei peaks üheski maakonnakeskuses haiglat sulgema. Aga inimeste liikumist arvestades ei saa öelda, et iga haigla, mis maakonna keskuses on, töötab optimaalselt. Viljandis näiteks on haigla praegusi vajadusi arvestades ilmselgelt liiga suur. Seepärast me plaanime selle seal linna ääres Jämejalas maha võtta ja ehitada kesklinna kompaktsema tänapäeva vajadustele vastava üldhaigla koos tervisekeskusega, kus perearstid saavad hakata teenust osutama.

Kindlasti on Eestis veel haiglaid, mis on kunagi ehitatud palju suuremale elanikehulgale, kui nüüdseks on nendesse linnadesse jäänud. Paljud hooned ei ole optimaalsed. Ma tahtsin oma lausega öelda seda, et tegelikult ei ole kuskil ette näha mõne üldhaigla sulgemist. Vähemasti mina ei näe selleks vajadust, võib-olla teistsuguste poliitiliste prioriteetidega inimestel on teised mõtted. Aga mina pean vajalikuks anda kõikidele üldhaiglatele kindlustunne, et neid ei ähvarda sulgemine, et nad jäävad osutama väga olulist teenust ka tulevikus.

Ning nüüd viimane mõte. Tervishoid on üks nendest valdkondadest Eestis, kus vaatamata elanikkonna vähenemisele vajadus teenuste järele kasvab. Kui üldiselt räägitakse, et tulenevalt rahvastikuprotsessidest on vaja teatud optimeerimist ehk kokku tõmmata, siis tervishoiu tervikuna vajadused pigem kasvavad. Sotsiaalvaldkonnas on samamoodi ja sellega tuleb arvestada. Tallinnas kindlasti ongi tulevikus haiglapinda juurde vaja ja selle nimel ka tegutsetakse. Aitäh!

16:06 Esimees Eiki Nestor

Jaanus Karilaid, palun!

16:06 Jaanus Karilaid

Aitäh juhatajale! Hea ettekandja! Te andsite põgusa ülevaate otsustusprotsessist, kuidas käib ühe maakonnahaigla osakonna sulgemine. Tegite põgusa ülevaate, et kuskil on olemas haigekassa nõukogu, kuskil on olemas minister, kuskil on olemas maakonnahaigla nõukogu liikmed, ja väitsite, et poliitikud ei tohiks siin väga seisukohta võtta, et teie ei julge seisukohta võtta, et me delegeerime selle meedikutele. Samas me teame, et kohaliku haigla nõukogus on ikkagi kohalikud poliitikud, ja me teame täna ka seda, et nii Põlva inimesed kui Valga inimesed soovivad väga, et nende haigla sünnitusosakond jääks alles. Milline oleks teie põgus ülevaade tänasest olukorrast? Mida peaks tegema – kas erakorralised nõukogu istungid, kas taotlema haigekassalt lisaraha? Mis võiks olla positiivne, konstruktiivne ettepanek, et olukorrast teistmoodi, ilma osakondi sulgemata välja tulla?

16:07 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

Aitäh! See on tõsi, et kohalike haiglate nõukogudes on ka poliitikud ja üks nende ülesanne võrgustunud haiglate puhul ongi seista kohaliku kogukonna huvide eest. Kui hästi või halvasti on nad seda teinud, mina siin oma seisukohta ei avalda. Aga kahtlemata on siin olemas, ma olen seda korduvalt öelnud, ruumi mõistlikuks kompromissiks. Seda, et oleks võimalik pidada sünnitusosakonda ka siis, kui haiglas on, ma ei tea, 50 sünnitust aastas, keegi ei nõua. Tegelikult olen kogukonnaga suheldes kinnitust saanud, et inimesed on mõistlikud ja ratsionaalsed ja saavad aru, et kuskil on kriitiline piir ees. Põlvas avaldati arvamust, et nende arvates on see piir 200 sünnitust. Eelmisel aastal oli sünnitusi 240. Nii et seisukohad ei ole üksteisest väga kaugel.

Valgas on olukord natuke keerulisem, kuna seal on sünnitusi tükk maad vähem ja just sellest tulenevalt seis haiglas keerulisem. Mina olen oma üleskutse juba varem teinud ja teen veel kord. Ma arvan, et kliinikum võiks otsida kohaliku kogukonnaga kompromissi, selle asemel et lihtsalt öelda, et kuna meie niimoodi arvame, siis nii tulebki teha. Kokkuleppe ruum on olemas. Demokraatlikus ühiskonnas annab kokkulepe tugeva positiivse sõnumi. Mis sellest, kui see äkki ei ole majanduslikult kõige efektiivsem või on mängus veel mingisuguseid kaalutlusi, mis kokku leppima ei kutsu. Ma arvan, et ka haigekassa nõukogu juba sellel reedel seda küsimust kindlasti käsitleb.

16:10 Esimees Eiki Nestor

Arupärimise korral saab esitada ühe suulise küsimuse. Riigikogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Arupärijate nimel Raivo Põldaru, palun!

16:10 Raivo Põldaru

Austatud esimees! Hea minister! Head kolleegid! Täname ministrit pikkade ja ammendavate vastuste eest! Nii-öelda informatiivset materjali oli omajagu ja ministri jutust selgus ka, et haiglate suured laenukoormused ei tohiks mõjutada inimeste võimalusi ravi saada. Paraku ikkagi küsitavused jäävad. Minister mainis, et võib-olla Tallinna inimesed on nõudlikumad ja sellepärast nad leiavad, et Tallinnas ei saa nii hästi teenust kätte. Aga võib-olla on selle hinnangu taga tõsiasi, et Tallinna haiglatel on suur laenukoormus ja lihtsalt ravimiseks ei jätku raha. Maal on laenukoormused väiksed ja seal jääb ravimiseks raha rohkem. Tegelikult on ikkagi kahtlus, et ehitusfirmad ja aparatuuri vahendavad tegelased on hammustanud väga suure tüki tervishoiupirukast, saades märkimisväärse osa tervishoiu rahast. Ka mitmed raviasutuste eriarstid on korduvalt avalikkust teavitanud, et just rahanappuse tõttu jääb inimestel aasta lõpus ravi saamata, väga palju lükkub järgmistesse aastatesse.

Me räägime sellest, et järjekorrad on pikad. Ja ministergi märgib, et raha on vähe. Kui teadlikult eraldatakse raha vähem, kui aastaeelarve nõuaks, siis ongi selge, et tegelikult raha napib. Minister väidab, et me toimetame endiselt, lähtudes ravijuhtudest. Aga samas mees, kes juhib haiglat ja tegeleb praktikaga, mitte teooriaga – jutt on Võru Haigla juhust ja tema Meditsiiniuudistes ilmunud artiklist –, väidab, et juba ammu ei ole üldhaiglates ravijuhupõhist rahastamist.

Kokkuvõtteks võiks öelda, et tõepoolest, me oleme uhked selle väheste raha kasutamise üle, mis meile eraldatakse. Kui jutt on protsendist võrreldes ühiskonna kogutoodanguga, siis meie numbrid on väiksemad kui mujal Euroopa riikides. Minister arvab, et nüüd on asi nagu liikuma hakanud, aga tervishoid on jõudnud nii kaugele, et haigekassasüsteem vajab uuendusi. 2013. aastast alates on asi nagu kehva olnud. Ent sotsiaaldemokraadid on õige mitmes valitsuses olnud ja neil on juba varem olnud võimalus uuendustega pihta hakata ja olukorda parandada. Usume siiski, et plaanitud uuendused viivad selleni, et Eesti inimesed saavad kvaliteetset ravi ja seda lühemate järjekordadega. Aitäh!

16:14 Esimees Eiki Nestor

Märt Sults, palun!

16:14 Märt Sults

Hea eesistuja! Ministrid! Kolleegid! Juba Sigmund Freud ütles, et elu edasiviivad jõud on sugutung ja surmahirm. Praegune sünnitusosakondi puudutav mure, mis mööda Lõuna-Eestit ringi rändab, tekitab nii surmahirmu kui ka pärsib sugutungi. Nii et põhimõtteliselt Freudi analüütiline psühholoogia nagu ei pea paika. Tähendab, valgamaalased esitasid petitsiooni osakonna sulgemise vastu – ca 2700 allkirja. Täna võttis sotsiaalkomisjon selle arutelule. Aitäh, Helmen! See läheb nüüd mitte pikale lainele, vaid lühemale lainele. Härra Jevgeni Ossinovski ütles väga õigesti: me kumbki, ei mina ega tema, pole meedikud, me ei saa seda teemat kommenteerida. Kõik on õige ja ma ei kommenteeriks, kui mu laual ei oleks pöördumist, kuhu on alla kirjutanud seitse Valga sünnitusosakonna naistearsti. Ma apelleerin nende arvamusele. Mispärast ma ei peaks neid uskuma? Samal ajal kui mingi teine organisatsioon – ma ei hakka nimesid välja ütleva, kuna need lõhnavad poliitikute järele – arvab teisiti. Tähendab, põhimõtteliselt need inimesed, kes on kaevikus, ütlevad, et nad saavad väga hästi oma tööga hakkama ja kvaliteet kui selline on olemas.

Kuidas nüüd öeldagi? Ma toon säärase võrdluse, mis vist mõnes mõttes on kohatu, et arst on mingil määral nagu õpetaja. Nad kumbki ei tea, mis juhtub siis, kui ... Õpetaja ei tea, mis juhtub siis, kui ta klassiukse lahti teeb, ja arst ei tea, mis juhtub siis, kui ta esimese löike teeb – mida ta seal näeb. Ja siin mängivad kogemused, siin mängib pagas, teoreetiline ja praktiline ettevalmistus – kõik see, mis tagab selle, et protsessid õnnestuksid, olgu tegu haridusega, olgu tegu arstiteadusega, näiteks kirurgia või günekoloogiaga. Tegelikult on need emotsionaalsed asjad, aga see, mida Marek Seer ütles, et 20 000 eurot panevad asja paika, võtab ikka hinge kinni.

Väga hea meel on selle üle, et härra Ossinovski ütles nii: haigekassa nõukogu koguneb reedel. Samal ajal me saime teada ka seda, kuidas parasjagu kohapeal lood on – ma olin kaks päeva Valgas ning uurisin alt, pealt ja kõrvalt külje pealt kõiki neid asju. Ja selgus, et ei Põlva ega Valga ega Võru haigla ole

kirjutanud haigekassale taotlust raha saamiseks. See on nonsens, et tuleb mingi kontrollnumber ja selle kontrollnumbriga peab hakkama saama. Ja siis räägitakse rahvale, et haiglatel on oma eelarve, koolidel on oma eelarve ja riigiasutustel on oma eelarve. Ei ole eelarvet, on olemas kontrollnumber! Tähendab, palun olge nii kena, kui teil on haigekassa nõukogu istung, siis arvestage sellega, et on kas 200 last, 150 last, 130 last või 250 last. Oleks 500, oleks kohutavalt hea, aga neid paraku ei ole. Iga laps on minule kui õpetajale äärmiselt tähtis ja iga praak on hävitajalik. Me ei tohi seda lubada. Teeme seda, mida meilt oodatakse! Ärme tassime ääremaalt ära meditsiini ja majandust! Ärme tassime ära sealt kinnisvara, ärme tassime sealt kõike minema, ärme teeme sinna piiritsooni! Tõesti, Jevgeni, aita meid! Aitäh!

16:18 Esimees Eiki Nestor

Martin Helme, palun! Kolm minutit lisaaega.

16:18 Martin Helme

Aitäh, lugupeetud spiiker! Hea minister! Lugupeetud kolleegid! Mulle ei anna rahu nii mõnigi vastus, mis siin kuulda oli. Üks kõige rohkem kõrva kriipivaid ministri väiteid oli see, et kui me oma praegust süsteemi muudame, siis süsteemi osised lähevad paigast ära ja meil hakkavad äkki olema sellised koledad lagunened haiglad, kus küll on võimalik ravida, aga haiglad ise on koledad. Andke andeks, süsteemi osised on Eestis lootusetult paigast ära juba praegu. Meil on 90 000 inimest ilma ravikindlustuseta. Sellises olukorras rääkida mingisugusest universaalsest tervisekindlustusest on nonsens. Meil on kõige pikemad ravijärjekorrad terves Euroopas ja ei maksa rääkida, et inimestel on lihtsalt säärane tunne, et objektiivne reaalsus on midagi muud. Kui Eestis ütleb suurem protsent inimesi kui kõigis teistes Euroopa riikides, et ma ei pääse ravile, kuigi makse mult ju võetakse, siis see ongi objektiivne reaalsus. 14% või 13 koma millegagi protsenti Eesti inimestest ütleb, et nende jaoks on arstiabi kättesaamatu sabade tõttu.

Ei ole mõtet rääkida, et infrastruktuuri investeeringuid ei saa teenuse osutamise rahast lahutada. Veel kord, Eestis on kaks hiigelhaiglat: Tartu Ülikooli Kliinikum ja PERH. Kahe peale kokku võtavad nad ära 1/3 kogu Eesti tervishoiurahast ja novembris-detsembris, samuti jaanuaris seal ravi ei saa. Aga palgad makstakse välja, ehitustöö käib, pank saab oma laenuraha kätte. Igast kümnest eurost, mis antakse haiglale, läheb neli või viis ära pangale.

Teate, ei ole mõtet rääkida, et see on tervishoiuraha, ja ei ole mõtet rääkida, et raha on juurde vaja. See jutt, mida sotsid alati räägivad, et võtke kuskilt raha ja valage süsteemile peale, küll siis hakkab tööle – ei hakka! See süsteem on end ammendanud, see süsteem on kokku jooksnud. Ja sellises olukorras rääkida, et meil on vaja ehitada veel üks hiigelhaigla?! Kui palju raha me oleme PERH-i pannud! PERH on teinud 60 või 70 miljoni eest kinnisvarainvesteeringuid. Me ehitame selle lõpuni ja siis ehitame Lasnamäele miljardi eest uue haigla ja paneme PERH-i kinni! See on lausa kuritegelik, millist juttu siin aetakse. Kuritegelik!

Ja loomulikult, mille arvel see käib? See käib selle arvel, et arstid räägivad, et Põlvas ei ole võimalik sünnitada. See on nii ebatõsiselt võetav jutt, kui üldse olla saab. Kui minister ütleb, et temal ei ole võimalik mitte kuidagi mõjutada tervishoiupoliitikat, seda, kus, kuidas ja mida ravitakse, siis oleks ta ausalt öeldes võinud juba ammu tagasi astuda. Mis sa nii kaua ootasid? See on ju tunnistamine, et kogu valdkond käib üle jõu. Mis asi see poliitiline juhtimine siis on kui mitte see, et sa hoolitsed, et kõik inimesed Eestis saaksid selle universaalse ja solidaarse tervisekindlustusega tagatud arstiabi, et ei oleks nii, et Tallinnas ehitatakse kümnete miljonite eest ja Tartus ehitatakse kümnete miljonite eest, aga Põlvas ja Valgas pannakse osakonnad lihtsalt kinni. Kusjuures jutt sellest, et ravihinnad on kõikjal ühesugused – Hiiumaal, Võrus, Põlvas, Tartus, Tallinnas – pole absoluutselt pädev! Meile öeldakse, et sama hinnaga millegipärast Põlvas ei ole võimalik sünnitusi vastu võtta, aga Tartusse on need inimesed võimalik kõik kärutada – nii et mingisugusest adekvaatsest hinnastamisest ei ole tegelikult alust rääkida. Nüüd korruptsioonist. Täiesti tõsi: ma olen jälle avastanud, et olen Jevgeni Ossinovskiga ühel meelel. Miljard või natuke rohkem kui miljard läheb meil maksuraha tervishoiusüsteemi. Sellest umbes 100 miljonit läheb ravimite tasu hüvitamiseks ja teist sama palju ehk veel 100 miljonit kulub tervisepäevadele või siis töövõimetuspäevadele. Seega kokku viiendik meie terviserahast läheb sinna, aga mingisugust sisulist kontrolli selle üle ei ole. Kuidas ravimeid kompenseeritakse või mille eest inimestele tervisepäevasid antakse, selle üle sisulist kontrolli ei ole. Ja kui keegi arvab, et meie riik on väga efektiivne ja avastab kohe nii raiskamise kui varastamise, siis andke andeks, siamaani ei ole me

selle tõestust veel näinud.

Nii et on täiesti selge, et Eesti tervishoiusüsteem on umbe jooksnud. On täiesti selge, et nii nagu ikka vasakpoolsete juhtimisel, on see pankrotti aetud, ja täiesti selge on ka see, et samade inimeste karjumise peale, et andke raha juurde, sellest pankrotist välja ei tulda. Raviteenus paremaks ei lähe ja konkurents midagi ei edenda. Arstil ei ole võimalik nende suurte tsentraliseeritud konglomeraatide vahelt muudmoodi pääseda kui põgeneda Soome, ka õdedel ja abipersonalil pole kuskile mujale põgeneda kui Soome. Aga patsiendil pole võimalik kuhugi põgeneda. Meil on vaja just nimelt rohkem mitmekesisust, rohkem konkurentsi ja vähem koondamist hiigelüritustesse, mille puhul isegi minister ütleb, et tema ei saa mitte midagi teha – see on nii suur ja võimas asi, et otsige keegi teine. Eks me aasta pärast otsime. Aitäh!

16:24 Esimees Eiki Nestor

Riigikogu liikmetel ei ole rohkem läbirääkimissoovi, aga ministril on. Palun, tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski!

16:24 Tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski

Ma tänan! Märts Sults läks saalist ära ja sellest on kahju. Mul oli hea meel, et Märt Sults on lugenud Sigmund Freudi, aga kahju, et mitte piisavalt hästi. Ta rääkis, et Sigmund Freudil on mõiste "surmahirm". Sigmund Freud räägib hoopiski surmatungist ehk *Todestrieb*'ist. Ja Eesti haiglavõrgule mina küll ei oska seda tema mõtet üle kanda. Teiseks, ma pean nõustuma, et on teatud ilu selles arsti ja õpetaja võrdluses. Olles mõlema valdkonna eest valitsuses vastutanud, olen ka ise sellele mõelnud, aga jõudnud teistsugusele järeldusele kui Märt Sults. Tõsi ta on, et kui Märt Sults õpetajana läheb klassiruumi ja teeb ukse lahti, siis ta ei tea, mis seal ees ootab, milliseks see hariduslik protsess kujuneb ja kuidas, kas ühte- või teistmoodi, lapsed omandavad materjali, mida õpetaja neile annab. Samamoodi ei tea teinekord arst, mis teda ees ootab, kui ta patsiendi lahti lõikab, et teda ravima hakata. Ainult kriitiline erinevus on selles, et ükskõik, mida Märt Sults ka ei tee, koolis inimeste elu ja tervis küsimärgi all ei ole. Sellest, kuidas arst otsustab, võib aga sõltuda inimese elu ja tervis. Sellepärast on tervishoius ettevaatlikkus ja hool, kuidas teenust osutatakse, kriitilise tähtsusega ja hoopis teistsugusel tasemel kui haridusvaldkonnas.

Viimasele sõnavõtule vastuseks saan öelda seda. Ma olen mitme aasta jooksul tähele pannud, et EKRE on üllatuslikult toetanud ideed, et solidaarse tervishoiusüsteemi asemel võiks üle minna erakindlustusel põhinevale süsteemile. Siin on heakskiitvaid sõnu öeldud ka Kaja Kallase ettepaneku kohta. Kui vähekenegi asja süveneda, siis on selge, et selle tulemusena hakkaks valdav osa Eesti inimestest saama kallimat või halvemat tervishoiuteenust või mõlemat. Tõepoolest, siin saalis olid ja võivad sellest isiklikult võita, kuid Eesti ühiskonna seisukohast oleks selle ettepaneku elluviimine hukatuslik. Mõnes riigis on seda katsetatud ja mina arvan, et just selliste tulemusteni jõutud. Miks eelkõneleja nii kirglikult toetas seda mõtet ja seadis kuidagi küsimärgi alla printsibi, et kõikidele inimestele võiks tervishoiuteenus nende sissetulekust sõltumata tagatud olla, on minule kaunis arusaamatu.

Aga selles osas on eelkõnelejal kindlasti õigus, et järgmise aasta valimiste kontekstis on tõepoolest oluline küsimus, millele valijad oma hinnangu peavad andma: kas ainult need, kellel on piisavalt raha, et endale tervishoiuteenuseid võimaldada, peaksid arsti juurde saama, või peaksime liikuma selles suunas, et suurendada arstiabi kättesaadavust kõigile, eraldades selleks ka ühisest riigieelarvest lisaraha? See on maailmavaateline valik.

Mina olen sotsiaaldemokraat ja arvan, et riik peaks tagama inimeste jaoks nii olulise baasteenuse kättesaadavuse kõigile abivajajatele, sõltumata sellest, kui suur on nende sissetulek. Ma arvan, et arstiabi kättesaadavus on inimõigus. Aga on kindlasti inimesi, kes minuga ei nõustu ja arvavad, et kui sul endal raha maksta ei ole, kui sul ei ole head geenid või sa ei ole oma tervise eest piisavalt hoolt kandnud, siis kurb uudis: pead ise selle eest maksma. Ja kui raha ei ole, siis võta laenu. Selle süsteemi korral ei võtaks laenu mitte Põhja-Eesti Regionaalhaigla, vaid võtaksid Eesti inimesed. Päris mitmes riigis niimoodi ongi. Tõsisema tervisehädaga korral peavad inimesed minema panka, et oma või lähedaste operatsiooni eest maksta. Eestis seda ei ole ja ma loodan, et kunagi ei tule.

16:29 Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. 16:29 Arupärimine päästeteenuste osutamise katkemise ohu kohta lähitulevikus (nr 425)

16:29 Esimees Eiki Nestor

Järgmise arupärimise on esitanud Henn Põlluaas, Martin Helme, Mart Helme, Uno Kaskpeit, Raivo Põldaru ja Arno Sild. Arupärijate nimel Henn Põlluaas, palun!

16:29 Henn Põlluaas

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Lugupeetud minister! Mul on au esitada Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni saadikute nimel arupärimine siseminister Andres Anveltile. See puudutab, nagu öeldud, päästeteenuste osutamist Eestis. Nagu me teame, on olukord nii päästetöötajate arvu kui palga osas ääretult kriitiline. Eestis on nende palk väiksem kui kõigil teistel riigiteenistujatel. Seetõttu on lahkunud suur osa senistest töötajatest ja uusi peale ei tule. Komandode komplekteeritus on vaid 71% vajaminevast ja see seab päästeteenuste osutamise küsimärgi alla. Väga pikka aega on päästetöötajate ja valitsuse vahel käinud vaidlus nende palga tõstmise üle ja seoses sellega me esitasimegi märtsikuus sellesisulise arupärimise härra Anveltile. Ma ei hakka küsimusi ette lugema, ma usun, et minister teeb seda ise nendele vastates. Loodame väga, et siit tuleb mingi positiivne sõnum Päästeametis töötavale 2100 inimesele, kellest suurem osa on päästetöötajad. Aitäh!

16:31 Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab siseminister Andres Anvelt. Palun!

16:31 Siseminister Andres Anvelt

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Head Riigikogu liikmed! Kõigepealt tänan teid arupärimise eest! Mul on hea meel, et te elate kaasa teemale, mis on ka mulle minu ministriks oleku ajal üks olulisimaid prioriteete olnud. Kuidas ikkagi vähendada puudujääki, mis päästeteenistuses on aastatega tekkinud? Nagu me teame, selle kohta on tehtud erinevaid uuringuid. Kümne aasta perspektiivis on räägitud lausa 150 miljonist, seega on teema tõesti elulise tähtsusega. Aga nüüd küsimuste juurde.

Esimene küsimus: "Mida on Siseministeerium teinud, et tagada eluliselt igale inimesele vajaliku päästeteenuse kättesaadavus ja toimimine ka keskmises ja pikas perspektiivis?" Tulen jälle sellesama lause juurde, mis ma ennist ütlesin. Varasematel aastatel on kahjuks otsitud pidevalt sisemise kokkuhoiu võimalusi: on olnud koondamist, vähendatud komandode arvu. Selle valitsuse ajal on sellele kindel piir pandud. Mitte mingisugusest komandode vähendamisest ei saa juttugi olla, kogu see protsess tuleb pöörata tõsisele tõusule. On olemas mitu tegevuskava, kuid kõige tähtsam on minu arvates see, et on olemas ka poliitiline tahe. Ja kui me räägime poliitilisest tahtest, siis kindlasti on üks eesmärk see, et Eesti inimestele päästeteenistuse kättesaadavus mitte kuidagi ei halveneks. Praegu on see küllaltki rahuldaval tasemel, kui võrrelda meie naaberriikidega. Eestis elanikest 93%-ni jõutakse abi andma kõige rohkem 15 minuti jooksul. Aga seda kõike on vaja toimimas hoida. Seetõttu on nii valitsuse tegevusprogrammis kui ka selle aasta riigi eelarvestrateegia otsustes väga konkreetsed sihtotstarbelised investeeringud.

Tuletagem meelde, et üks selle valitsuse prioriteetidest on nelja aasta jooksul ehk siis RES-i perioodi jooksul investeerida just päästjate isiklikku varustusse, nende turvavarustusse igal aastal 3 miljonit eurot, mis on kõvasti leevendanud kõige elementaarsemate päästevahendite puudust. Üks tähtis teema on transportvara, sest kui päästjail ei ole head autot, siis on neil raske kohale jõuda. Nagu te ehk teate, aastail 2016–2018 on kas jõudnud või jõudmas Eesti päästjate käsutusse 23,5 miljoni euro eest kümneid eriautosid.

Üks suurimaid läbimurdeid aga on kindlasti see, et reedestel läbirääkimistel Sagadi mõisas me saavutasime selle, et päästjate palk – just päästjate palk, me ei räägi kõigist Päästeameti töötajatest – tõuseb järgmisel aastal vähemalt 20%. Ja RES-is on ette nähtud mitte küll nii suur hüpe igal aastal, aga astmeline palgatõus, et hoida need palgad konkurentsivõimelised. See tähendaks seda, et päästja keskmine palk tõuseb 1000 euron. Praegu on see 802 eurot, mis on tõesti väga-väga väikene.

Miks seda palgatõusu vaja on? Seda on vaja kindlasti sellepärast, et inimesed püsiksid organisatsioonis ja tuleksid sinna tööle. Ma ei ole nii pessimistlik selles osas, et noored ei taha päästjaks hakata. Tahavad küll! Muidugi me sooviksime suuremat järjekorda päästekolledži ukse taha. Sel aastal on mitmed

päästjate värbamised kahjuks ebaõnnestunud, kuid ma olen rohkem kui kindel, et motivatsioonipaketi suurenemine kindlasti innustab noori inimesi tagant ja paari aasta jooksul, kui me oleme demograafilises kriisis just noorte tööturule tuleku osas, soovivad enamad neist tulla päästjaks. Mis on veel oluline? Selleks, et inimesed tunneksid ennast kodus turvaliselt, on Vabariigi Valitsuse projekti kohaselt eraldatud 1,5 miljonit eurot kodude küttekollete ja elektrisüsteemide kordategemiseks. Silmas peetakse just inimesi, kes elavad alla vaesuspiiri ja on selles mõttes riskigrupis. Vabariigi Valitsus otsustas riigi eelarvestrateegia läbirääkimistel ka järgmistel aastatel seda projekti jätkata. Omavalitsused on sellest väga aktiivselt osa võtnud ja me räägime juba mitte 500-st, aga vähemalt 700-st majapidamisest. Tegelikult ma arvan, et võib-olla need andmed on vananenud ja see number on veel suurem, sest iga päevaga liitub aina rohkem ja rohkem kohalikke omavalitsusi selle projektiga.

Teine küsimus: "Millega on selgitatavad päästetöötajate madalad palgad võrreldes keskmise palga või muude avaliku teenistuse töötajate palkadega? Mida on plaanitud ette võtta, et päästjate konkurentsivõimetu töötasu ei ohustaks teenuste osutamise jätkamist?" Ma arvan, et suuremale osale sellest küsimusest ma vastasin ära. Vahetult enne siia tulekut palusin ma endale saata andmed päästjate palga tõusu kohta. Ma rõhutan, et ma räägin eelkõige päästjatest, ma ei räägi komandode pealikutest ega muudest Päästeameti töötajatest. Näiteks aastal 2016 otsustati palka tõsta 1,3%, aastal 2015 oli see näitaja 3%. Esimene suurem palgatõus oli tõesti eelmine aasta. Õigemini see sai eelmine aasta ära otsustatud teie poolt siin Riigikogu saalis. Päästja keskmine palk tõusis 5,9%. See oli üks viimase kümne aasta suurimaid tõususi, aga kindlasti on sellest vähe. Usun, et see 20% on suureks leevenduseks.

Kolmas küsimus: "Millises olukorras on päästjate varustus ja tehnika? Kas olemasolevad vahendid tagavad tasemel tegevuse ning päästjate enda ohutuse ja kas on plaanis varustust ning tehnikat uuendada?" Jällegi, ma juba andsin teile ülevaate, et meil on ette nähtud investeeringud neli korda 3 miljonit. Nii palju eraldati eelmine aasta, see aasta ja eraldatakse ka järgmised kaks aastat. See raha on just mõeldud päästjate ja eridemineerijate isikliku varustuse hankimiseks. Pluss kõik, mida veel võib vaja minna alates voolikutest ja lõpetades muude vahenditega. Päästjal ei tohi olla mitte millestki puudust, kui ta sõidab välja, et inimeste elusid päästa.

Üks väga oluline tööloik on kindlasti ennetustöö. Me ei panusta tänavu mitte ainult õnnetuskohtadesse väljasõitmisele, vaid ka ennetustööle. Tegelikult on ennetuslikke väljasõite vaata et rohkem juba kui päästetöid. See on minu meelest väga positiivne, sest tänu sellele me olemegi jõudnud oma tulesurmade poolest Eesti nn statistilise ajaloo kõige turvalisemasse perioodi.

Täiustub ka autotehnika. Nagu ma ütlesin, lisaks Euroopa rahale, mida me oleme kasutanud, on päästesõidukite elukaarepõhiseks asendamiseks perioodil 2018–2021 kavas meie oma maksumaksja raha kasutada 81 miljonit eurot. Me asendame kümme põhiautot, neli paakautot, tulekustutusvõimekusega ATV-sid, UTV-sid ning merepäästetöö jette. Ja me ei unusta seejuures ära ka vabatahtlikke päästjaid. Eelmisest aastast ja nüüd siis neli aastat järjest on RES-i sisse kirjutatud pool miljonit eurot vabatahtliku päästetöö edendamiseks. See hõlmab 100 000 eurot PPA-ga koostööd tegeva merepääste jaoks ja 400 000 eurot n-ö maapääste jaoks. Selle raha eest võivad vabatahtlikud päästjad remontida oma tehnikat, saada koolitust, suurenevad ka teatud pearahad, nagu öeldakse, väljasõidusummad. Aga kõige tähtsam on motiveerida neid inimesi olema abiks elukutselistele päästjatele. Kuid rõhutan veel kord: vabatahtlik on vabatahtlik ja see süsteem ei hakka kunagi asendama elukutselistele tuginevat päästesüsteemi.

Viimane küsimus: "Mida kavatseb Siseministerium ette võtta, et ennetada kriisi tekkimist päästesektoris, kus teenuse osutamine on tõsisel ohul?" Ma julgen öelda, et päästeteenistus ei ole ohus. See väide on utreeritud. Kindlasti on olnud kriitilisi momente ja minu kui siseministri ülesanne on esimesest päevast peale olnud tulla välja ettepanekutega, mis puudutavad, nagu öeldakse, eksistentsiaalselt kriitilisi probleeme. Sellele tuli mõelda juba siis, kui me leppisime kokku koalitsioonilepingut, teades selle valdkonna probleeme. Me rääkisime ka päästevaldkonna spetsialistidega, mida on vaja teha esmajärjekorras ja mis asjad võivad oodata. Kõige selle pinnalt sündis koalitsioonileping ja sündisid esimesed investeeringud. Sellesama poolteise aasta jooksul olen ma siseministrina väga palju panustanud just sellesse, et meil oleks ka tegevuskavades näha väga selge edasiliikumine selles osas, kus meil on investeeringute mõttes tühjemad kohad. Mis puudutab uute komandohoonete väljaehitamist, siis tänavu on avatud kaks täiesti uut ja moodsat hoonet: Vändras, Vastseliinas. RES-i arutades saime kokkuleppele, et hakkame pihta Sillamäe ühishoone ehitamisega.

Nii et ma mitte kuidagi ei saa nõustuda sellega, et päästetöö on ohus. Kindlasti võiks olla veel suuremad investeeringud, veel parem olukord, aga minu arvates me oleme poolteise aastaga suutnud päris palju ära teha. Ja kindlasti suudame peale viimaseid riigi eelarvestrateegia otsuseid suunata päästetöö veel parematesse rööbastesse, et meie inimesed tunneksid ennast tulevikus turvalisemalt. Aitäh!

16:43 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Raivo Põldaru, palun!

16:43 Raivo Põldaru

Aitäh, härra esimees! Hea minister! Te tõite sisse vabatahtlike teema. Kuidas on nende summadega, mis selleks on planeeritud? Kas need lähevad omavalitsuste kätte ja kas on kavas ka kutseliste tehnikat neile üle anda? On olnud juhtumeid, kus tegelikult täiesti kõlblik tehnika ei lähe mitte vabatahtlike teenistusse, vaid lõunariikidesse, teistesse Euroopa riikidesse. See on muidugi teretulnud, et me mõtleme ka selle peale, aga kas poleks hea, kui see raha läheks sihitusega nende kohalike omavalitsuste kätte, kus vabatahtlike komandod on? Ehk oleks siis võimalus veidikene nende tasu suurendada.

16:44 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! Ma natuke täpsustan: ka kohalikud omavalitsused on kindlasti vabatahtlikele päästekomandodele partneriks, aga kõige olulisem partner on ikkagi riik. Rahaeraldise me leppisime kokku koos Päästeliiduga, kui tuli otsus, et 500 000 eurot tuleb aastas juurde. Ma korraldasin mitu ümarlauda: istusime koos Päästeliidu ja Päästeameti inimestega maha ja mõtlesime välja kõiki osapooli võimalikult rahuldava lahenduse, millised valdkonnad vajavad kõige enam raha. Seesama transport, millest te rääkisite – väga hea tähelepanek! Me anname praegu hoogsalt üle vanemaid päästemasinaid, mis asendatakse uutega. Uute puhul on üks nüanss see, et tihtipeale on nende remont kallim kui vanadel ZIL-idel ja GAZ-idel, mida siia maani kasutatakse. Ega neid vanu ZIL-e ja GAZ-e, mida ma ise üle-eelmise nädal Vastseliinas käies nägin, ei taheta üldse ära anda. Need on nii armsad ja mehed ütlevad, et sõidavad igalt poolt läbi. Ja nende remontimine on odavam, kusagilt ikka tood vajaliku jupi. Aga proovi sa MAN-i juppi kuskilt tuua!

Ka seal kehtib nn kahekordne fondi põhimõte. Üks on see raha, mis läheb otse transpordivahendite remontimiseks. Suuremad remonditööd läbivad Päästeameti spetsiaalse otsustusmehhanismi. Mis seal veel on? Üks asi on näiteks päästeväljasõidu rahastuse suurendamine. Me tahame parandada vabatahtlike päästjate oskusi tegutseda näiteks liiklusõnnetuste korral, paljud vabatahtlikud päästjad ise on ka olnud sellest huvitatud. Eks Päästeamet peab omad valikud tegema, aga selge on, et vabatahtlikele tuleb ka tehnikat anda. Minu väga selge reegel on: vabatahtlikele päästjatele ette nähtud raha jagamise süsteemi peab otsustama vabatahtlike kutseliit ise. Muidugi me rääkisime ümarlaval mingid nüansid läbi, aga põhimõte, et Päästeliit kui vabatahtlike päästjate siduv organisatsioon peab sellega ise hakkama saama, on minu meelest siia maani täitsa normaalselt töötanud.

16:46 Esimees Eiki Nestor

Madis Milling, palun!

16:46 Madis Milling

Suur tänu! Austatud härra minister! (Andres Anvelt aevastab.) Soovin kiiret paranemist! Ma võin pärast anda mõned head nipid, kuidas häält ravida. Aga minu küsimus on selline. Päästeamet on pidanud rasketel aegadel otsima enda seest ressursse, mis on leitud peamiselt administratiivset poolt vähendades. Miks ma seda märgin? Sellepärast, et viimase paari aasta jooksul on vabatahtlike päästjate ja ka komandode arv tublisti kasvanud. See on positiivne, aga sellel taustal hakkab silma üks miinus: Päästeameti enda nende ametnike arv, kes kogu vabatahtlikku päästet Eestis n-ö haldavad, on jäänud samaks või pigem vähenenud ning ilmselgelt on tingimustes, kus vabatahtlike arv on kordi kasvanud, Päästeameti võimekus seda hallata nigelaks jäänud. Päästjate suuremad palgad on tore asi, tehnilised vahendid on ka tore asi, aga kas on Päästeametil ka administratiivse poole huvides lisarahastust loota?

16:47 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! Ma üldiselt olen igasuguste administratiivse poole suurendamise ettepanekute puhul ettevaatlik. Nagu me teame, bürokraatia on ablas kasvama. Ma arvan, et kui Päästeametil on olemas korrektselt ja hästi toimiv katusorganisatsioon Päästeliit, siis ei pea neil kõrval olema ametnike armaada. Asjad saab ära lahendada ka olemasolevate jõududega. Aga, hea kolleeg, ma kindlasti pööran sellele tähelepanu ja küsin Päästeliidu inimestelt ja pärast ka sinult, mis sind konkreetselt häirib. Ega ma kõike ei näe. Aga iseenesest olen ma igasuguse administratsiooni suurendamisega ettevaatlik.

16:48 Esimees Eiki Nestor

Mart Helme, palun!

16:48 Mart Helme

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud minister! Kas meil on praegu päästesüsteemis – ma kasutan meelega sõna "süsteem" – peetud silmas seda, et professionaalsed päästjad suudaksid koostöös vabatahtlike üksustega tegutseda nii, et professionaalsed päästjad täidaksid neid lünkasid, mis vabatahtlikus päästetöös jäävad? Me kõik teame, et vabatahtlikel ei ole sageli suitsusukeldumise ja näiteks jääaluse sukeldumise võimekust. On veel väga palju muud seesugust spetsiifikat, mis nõuab väljaõpet ja varustust, mida vabatahtlikel lihtsalt ei ole. Kas see on meil nii planeeritud, et professionaalsed päästjad on piisavalt lähedal käeulatuses, et vajaduse korral säärast spetsiaalabi osutada?

16:49 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! Ma keeraksin selle teistpidi: pigem just vabatahtlikud toetavad teatud juhtumite korral elukutselisi. Kõige parem näide: mööda Eestit sõites olen elukutselistelt kuulnud, et nad ei kujutaks oma tööd ette ilma koostöötajate vabatahtlikega, kui on metsapõlengud ja muud looduspõlengud, mille kustutamiseks on vaja kilomeetrite kaupa voolikuid vedada.

Millest ma kokku võttes räägin? Ma räägin sellest, et nad toetavadki üksteist. Täna sel päeval, kui jutt on päästekeskustest – ükskõik, on see Põhja-, Lõuna-, Ida- või Lääne-Eesti oma –, siis pääste korraldajal on olemas korralik ülevaade päästjate arvust ja sellest, milline võimekus kuskil olemas on. Näiteks kas seal on vabatahtlikud tööl, täna konkreetselt Mart või Andres, kes on saanud väljaõppe seda ja seda tegema, või vabatahtlikke ei ole. Siis ta teab, et ei saa seda abi loota.

See süsteem on toiminud. Selle järgi makstakse neile motivatsioonitasu või nagu öeldakse, pearaha – kuidas keegi seda nimetab – selle eest, et nad on valves. Aga põhiline on ikkagi see, et me mitte mingil juhul ei pürgi sinnapoole, et vabatahtlikud kuidagi hakkaksid asendama elukutselisi. Vabatahtliku päästetöö traditsioon on alati Eestis olnud, see on, nagu öeldakse, ajalooline. Tuletõrje tekkiski ju omal ajal vabatahtlikkuse alusel. Aga tänapäeva keerulises päästetegevuses asendada kutseline päästetöö vabatahtlikuga – seda ei saa ega tohi ja ega me ausalt öeldes ei tahaks ka.

16:51 Esimees Eiki Nestor

Henn Põlluaas, palun!

16:51 Henn Põlluaas

Aitäh! Päästjad on nõudnud oma palga viimist vastavusse vähemalt keskmise palgaga ehk siis 15 miljonit eurot riigieelarvest juurde. Valitsus pakub oluliselt vähem, 20% tõusu, mis nõuab vist umbes 9 miljonit. Kas arvestades selle töö tähtsust, mida need inimesed teevad, ei ole tõesti kuidagi võimalik seda viimast juppi leida?

16:52 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! Kui veidi lühiajaloos tagasi kerida, siis ma pidasin isiklikult mitmel korral läbirääkimisi päästjate ametiühinguga. Ja muidugi oli ka seesama küsimus laual. Aga kuna on arvestatud ka riigi reaalseid võimalusi, siis sellist hüpet – üle 20% palgatõusu – pole olnud mitte kunagi. Võib-olla 1990. aastate alguses oli. Ma hakkasin praegu mõtlema – ma mäletan, et kui ma 1992. aastal noor politseinik olin, siis oli mu palk 500 krooni ja ühel aastal tõusis 550 peale. See oli ka 10%.

Aga mis puutub meie plaanidesse, siis ma julgen küll öelda, et need on järgmiste aastate järgmised sammud. See on esimene samm. Julgen kindlalt öelda, et paljudes komandodes palk tõusebki üle keskmise, just sellepärast, et komandod jagunevad kolme eri kategooriasse. Mõnes kohas on vähem

väljasõite ja seal me tahame, et need inimesed tegeleksid rohkem ennetustööga.

Nii et ma igatpidi toetan seda päästjate soovi, aga me liigume edasi samm-sammult. See on täna ajalooline samm ja ma olen päästjatelt saanud tagasisidet, et nad on üpriski rõõmsad, et jää on hakanud murduma.

16:54 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

16:54 Krista Aru

Aitäh, härra esimees! Austatud minister! Kui te vaatate meie päästekomandosid ja nende komplekteeritust, kas te näete, et komplekteeritus, valmisolek, suutlikkus väga kiiresti ja efektiivselt tegutseda on võrdne igas Eesti piirkonnas, ka päris piiriäärsetes paikades? Vahest tuleks mingis maakonnas või mõnes vallas probleemiga süvenenumalt tegelda?

16:54 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! Vaadake, päästesüsteem, nagu siin täna juba märgitud on, on tegelikult lai süsteem. Päästeamet on üks pool ja vabatahtlikud teine pool. Eestis on juba välja kujunenud – ja minu arvates on see väga hea – regionaalne jaotus, on omad päästekeskused. Ja suures plaanis me kindlasti vaatame, kuidas päästekeskused on inimestega komplekteeritud. Kui ühte või teise piirkonda on raskem inimesi leida, siis me ajame seal natukene teistmoodi personalipoliitikat. See küsimus on isegi olnud õiguskantsleri laua peal, kas on ikkagi võimalik, et näiteks idaregioonis on kõrgem palk – küll vaid veidi kõrgem, 5%, aga ikkagi kõrgem kui mujal. Õiguskantsler ütles, et selles ei ole probleemi. Täpselt samuti me jagame tehnikat. Ja muidugi me peame arvestama ka erinevaid päästesündmusi, mis ühes või teises kohas sagedamini ette tulevad. Tallinnas on ühtemoodi päästesündmused, kuskil Lõuna-Eestis natukene teistsugused.

Kokku võttes: selleks see Päästeamet on, et ta jälgib laiemalt kogu pilti. Te küsisite valdade tasandi kohta. Olen ise käinud siin ja seal, üle-eelmine nädal sai näiteks Värskas käidud ja valla juhtidega räägitud. Oli selgelt näha, et nad toetavad oma vabatahtlikku päästekomandot väga tugevasti. Samas olen näinud, et mõnes kohas tehakse viril nagu ette. Eks see ole poliitiline valik. Mõnes kohas on vabatahtlikud päästekomandod palju tugevamatel jalgadel kui teises kohas. Vabatahtlike komandode kõige teravam probleem puudutab just neid ruume, mida nad saaksid kasutada, et oma tehnikat neis hoida.

Aga jutu alguse juurde tagasi tulles ma arvan, et pilti tõesti vaadatakse mastaapselt. Ma loodan, et personali huvides tehtavad investeeringud hakkavad palgaprobleemi leevendama ja see vähendab ka seda probleemi, et päästjate keskmine vanus on tõusmas. Päästja töö ei ole lihtne ja terviseriske on seal päris palju, aga nende keskmine vanus on praegu veidi üle 42 aasta. Ehk saab seda natukene madalamaks tuua, kui tekib uute tulijate pealevool. Aga vaatame, kuidas lähiaastate numbrid selles osas muutuvad.

16:57 Esimees Eiki Nestor

Riigikogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, minister! Avan läbirääkimised. Henn Põlluaas, palun!

16:57 Henn Põlluaas

Ilmselt ei ole Eestis ühtegi inimest, kes alahindab Päästeameti ja selle töötajate olulisust meie turvalisuse tagamisel. Praegu töötab Päästeametis umbes 2100 inimest, enamik nendest on päästjad. Just päästjad on need, kes tulevad meile kriitilistes olukordades appi – küll tulekahju kustutama, küll liiklusõnnetuse paika või keskkonnareostust likvideerima jne. Ilma nendeta oleks võimatu hakkama saada. Küsitluste järgi usaldavad ja tunnustavad inimesed kõikidest riigistruktuuridest ja -ametitest kõige rohkem just päästjaid.

Paraku ei saa öelda, et nende inimeste panust, kes iga päev meie heaks oma eluga riskivad, väärtustataks, pakkudes neile töö ohtlikkusele ja pingelisusele vastavat palka. Päästjate töötasud on juba aastaid olnud kõvasti väiksemad, kui on Eesti keskmine palk. Nad on olnud riigisektori kõige madalamalt tasustatud töötajad. See ei ole õige. Meie naaberriikides Lätis ja Leedus on vaatamata sellele, et elatustase seal on madalam, päästjate palgad kõrgemad kui meil. Suur osa meie päästjatest

on sunnitud pere toitmiseks töötama ka teisel töökohal – kiirabiauto juhina, ehitusel jne. See tähendab tervise rikkumist, stressi ja üleväsimust, mis on ohtlik nii neile endile kui ka teistele.

Praegu oleme olukorras, kus üha rohkem päästjaid lahkub töölt erasektoris või hoopiski välismaale. Päästjate arv on kahanenud kaugele alla vajaliku miinimumi. Päästetöötajate keskmine vanus tõuseb iga aastaga ja viimastel aastatel on kolmandik töövõtukonkursse luhtunud, sest kohale pole tulnud ühtegi huvilist. Suurim põhjus, miks uusi inimesi peale ei tule ja vanad lahkuvad, on selge: väike töötasu. Seni on väidetud, et päästjate prestiiž on kõrge ja seetõttu pole palka vaja tõsta. Nüüd, kui olukord on muutunud kriitiliseks, on lubatud Päästeametile umbes 9 miljonit eurot juurde anda. Palkade tõstmine 20% on hea, kuid sellest on vähe. Sellest ei piisa, isegi kui minister Anvelt sõnul pole sellist tõusu kunagi varem olnud. See on oluliselt vähem, kui oleks vaja päästjate palkade konkurentsivõimeliseks tegemiseks ja nende lahkumise peatamiseks. Et päästja keskmine palk kasvaks Eesti keskmisega võrdselt, on vaja 15 miljonit eurot. Valitsus väidab aga, et enamaks ei ole raha.

Kui me heidame pilgu valitsuse vastutustundetule rahaga ümberkäimisele, siis tunduvad sellised vabandused enam kui küünilised. Äärmiselt rumala maksupoliitikaga on tekitatud alkoholiralli Lätti, mille tõttu oleme kaotanud juba ligi 100 miljonit eurot aktsiisi, lisaks käibe- ja tulumaks ning kümned miljonid, mida varem jätsid siia Soome turistid. Ning Eestis ei ole vist enam ühtegi transpordifirmat, kes siit kütust ostaks, sest ka kütuseaktsiis on meil palju kõrgem kui naaberriikides. Ja nüüd tahetakse kulutada 40 miljonit tasuta bussisõidu peale, mis on juba ette läbikukkumisele määratud, kuigi võib esmapilgul tunduda ahvatlev. Ilmselt sellepärast seda enne valimisi tehaksegi. Näiteid, kuidas raha põletatakse, selle asemel et maksta päästjatele väärilist palka, on lõpmatult. Ja mitte keegi selle eest ei vastuta.

Kui tahame end ka tulevikus turvaliselt tunda ja olla kindlad, et päästjaid oleks, ei piisa sellisest tilgutamisest. Päästjad peavad saama vähemalt Eesti keskmist palka ja kohe, vastasel juhul maksavad paljud meie seast oma eluga. Aitäh!

17:01 Esimees Eiki Nestor

Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. 17:01 Arupärimine narkopoliitika olukorra kohta (nr 428)

17:01 Esimees Eiki Nestor

Järgmise arupärimise on esitanud Urve Tiidus, Kalle Palling, Keit Pentus-Rosimannus, Jüri Jaanson, Lauri Luik, Valdo Randpere, Kalle Laanet, Kristen Michal, Ants Laaneots, Meelis Mälberg, Laine Randjärv, Arto Aas, Johannes Kert, Urmas Kruuse, Madis Milling, Taavi Rõivas, Remo Holsmer, Deniss Boroditš ja Terje Trei. Arupärijate nimel Urve Tiidus, palun!

17:02 Urve Tiidus

Lugupeetud istungi juhataja! Riigikogu liikmed! Esitasin koos fraktsioonikaaslastega arupärimise siseminister Andres Anveltile, kellel kahtlemata on Siseministeeriumi juhina infot selle valdkonna kohta, mille ühine nimetaja on narkopoliitika, ja tal on selles valdkonnas ka mõju. Rahvusvaheline statistika mõõdab narkosurmasid miljoni elaniku kohta, Eestis on jõudnud selle negatiivse tabeli etteotsa, kahjuks. Veebruari lõpus uuendas ÜRO Uimastite ja Kuritegevuse Büroo narkosurmade ametlikku statistikat. Sellest tabelist selgub, et üledoosist põhjustatud surmasid on Eestis miljoni elaniku kohta 102,9 ehk 103. See asetab meid kaheksandale kohale maailmas. Euroopa riikidest on eespool vaid Island ja Rootsi. Samas, 2014. aastal Eestis Sotsiaalministeeriumi eestvedamisel kokku pandud narkoennetuse valge paber seadis eesmärgi, et narkootikumidest põhjustatud surmade arv peab juba käesolevaks aastaks langema 80-le miljoni elaniku kohta. Veel üheksa aastat tagasi oli Eestis narkosurmasid miljoni elaniku kohta pisut üle 70 ja me olime Euroopas keskmiste seas.

Lisaks eelnevale ajendasid arupärimist esitama viimase poole aasta jooksul meedia kaudu avalikkuse ette jõudnud infokillud. Nende põhjal võib oletada, et narkootikumide kättesaadavus Eestis mitte ei vähene, vaid suureneb. Toon mõne näite ehmatavate pealkirjade kohta: "Tantsumuusikafestivalil tabati ühe nädalavahetusega kümme suures koguses uimastiga äritsejat", "Suuroperatsiooniga tõkestati tänavadiilerite tegevust", "Narkooperatsiooni käigus võeti ühe õhtuga ära arvestatav kogus erinevaid

narkootikumide" jne. Jättes kõrvale ajakirjanduse soovi löövate pealkirjadega lugejate tähelepanu köita, ei saa eeldada, et nende pealkirjade sisu reaalsust eirab. Täiesti eraldi küsimuse äratas mõni kuu tagasi Mürilehes ilmunud aramusartikkel, milles viidatakse ekspertide hinnangule, mille järgi on uimastite panus globaalsesse kogutoodangusse suurusjärgus 1%. Selle artikli autori oletusliku – ma rõhutan, oletusliku – arvamuse järgi tähendaks see Eestile ca 200 miljoni euro suurust majandusharu. Teada on ka teisi fakte. Näiteks on vangistuses üle 800 narkokurjategija, kes moodustavad arvestatava osa vanglapopulatsioonist. 8. märtsil oli siinsamas Riigikogus saalis kõne all Justiitsministeeriumi aastaülevaade kuritegevusest Eestis 2017. aastal ning selgus, et rahvatervisevastaste kuritegude statistika peegeldab narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku käitlemise juhtumite suurt arvu. Nii et ka selle põhjal ei saa teha järeldust, et kõik on korras või läheb paremaks. Just nimelt eeltoodud põhjustel soovime lugupeetud siseministrilt infot ja kommentaare selle kohta, milline on asjade tegelik seis ja millised on trendid narkopoliitika valdkonnas. Selle kohta on meil kuus küsimust. Suur tänu!

17:05 Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab siseminister Andres Anvelt. Palun!

17:05 Siseminister Andres Anvelt

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõigepealt tänan teid selle arupärimise eest! Ma arvan, et narkoteema on Eestis üks kriitilisemaid teemasid olnud kahjuks juba paarkümmend aastat, nii tõusude kui ka mõõnadega. Sellel on mitu ajaloolist põhjust, kindlasti on sellel ka geograafiline põhjus, väga palju on sotsiaalseid põhjuseid. Ette rutates ütlen – ma sellest eraldi rääkima ei hakka –, et muidugi need pealkirjad, mis siin ette loeti, tulenevad kõik tegelikult sellest, et politsei on midagi teinud. Narkokuritegevus on suuresti latentne kuritegevus ja kui selle teemaga mitte tegelda, siis võib elada niimoodi, et tundub, nagu neid kuritegusid üldse ei oleks. See on keeruline, konspireeritud kuritegevus, mistõttu selle avastamiseks ja paljastamiseks on vaja palju-palju jälitustegevust, kuritegude matkimist ja kõike muud sellist, et jõuda nii tänavadiileriteni kui ka suuremate tegijateni, nagu me viimase aasta jooksul just fentanüüli vastu võitlemisel oleme väga palju teinud.

Nüüd aga teie küsimuste juurde. Esimene küsimus: "Mõni aeg tagasi muudeti Eestis seadust, et takistada uute narkootikumide levimist. Seadusemuudatusega saab uued ained käitlemispiirangu alla panna kiirelt rühmadena, kuhu kuuluvad sarnase struktuurivalemiga ained. Mis tulemust on see praktikas andnud?" See on andnud väga häid tulemusi. Bürokratia on tunduvalt vähenenud. See tähendab seda, et seadusest tulenevalt on sotsiaalministri määruses kirjas narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad, kus on nüüd uus, VI nimekiri ja seal on 15 ainerühma, mis on sarnase struktuurivalemiga. Mida see tähendab? Lihtsam keeles öeldes – kuidas võtta, kas lihtsam, võib-olla just keerulisemas –, kui me näiteks räägime sellest samast kurikuulsast fentanüülist, siis tal on nii palju derivaate, analooge, et kui tuleb fentanüüli uus analoog müügile, siis me nüüd ei pea hakkama seda pikka bürokraatiliselt protsessi läbi tegema, sest kuna see struktuuriselt on sama aine, saame me hakata juba kurjategijaid püüdma ja seda ainet turult ära korjama. Kindlasti on see vähendanud halduskoormust. Kui me varem lisasime nimekirjadesse aastas 30–40 uut ainet, siis viimastel aastatel on see arv langenud alla kümne.

Teine küsimus: "Asjatundjad leiavad, et narkomaaniat saab vähendada kolme tegevuse koostõrjusega. Esiteks, uimastite levitamise tõkestamine. Teiseks, inimeste soovi vähendamine uimastite järele ehk ennetus. Kolmandaks, narkosõltlaste ravi. Kui üks neist komponentidest ei toimi, siis on ahel murtud ja edukaid tulemusi keeruline oodata. Milline neist tegevustest on Eestis kõige edukam ja milline vajab järeleaitamist?" Eestis on narkopoliitika aluseks valge raamat. Selle eesmärgid ja tegevused on struktureeritud, et suurendada nendesama kolme valdkonna koostõrjuse. Kui me räägime nendest mõjusuundadest, esiteks narkootikumide kättesaadavusest, siis on üks poliitikaliiik, kus tegelikult, ma julgen öelda, on just Politsei- ja Piirivalveamet töö tõttu ja kindlasti ka Maksu- ja Tolliamet töö tõttu, kui me räägime smugeldamisest, aga riigisiselt ikka PPA töö tõttu viimastel aastatel saavutatud päris suuri edusamme. Me näeme just sellesama kättesaadavuse puhul seda, et nende inimeste kaasamine, kes on astumas piirkonnapolitseinike ridadesse ja peavad tegelema riskigruppidega üle Eesti, ka maapiirkondades – sest kahjuks on tendentsid näidanud, et seesama fentanüül on hakanud liikuma suurlinnadest natukene väljapoole ja ka ebatraditsioonilistesse tarvitajarühmadesse –, nende spetsialistide kaasamine toob edusamme. Aga jällegi, narkootikumide kättesaadavuse vähendamine,

nagu ma ütlesin, on üks mõjusuund, üksinda mõjub see ainult ajutiselt. Narkootikumide tarvitamise alustamise ennetamine on muidugi protsess, seda me teeme eelkõige just teavitustöö abil, koolis tehtava töö abil. Kindlasti ei saa alahinnata seda, mida ka arupärija ütles, et sellest seltskonnast, kes on vanglas, on 800 inimest narkokurjategijad. Kuigi ma täpsustan, et enamikus ei istu need inimesed kinni mitte sellepärast, et nad on ainult narkokuritegusid sooritanud, narkokuriteod on vaid üks osa nende paketist, harilikult on seal lisaks veel terve rida varavastaseid kuritegusid. Aga see selleks. Kindlasti on ka need asjad otseselt seotud. Kolmas asi, mis on minu meelest üks kõige olulisemaid, on see, kuidas me aitame uimastisõltlasel terveneda. Seda ma pean isiklikult kõige olulisemaks punktiks narkotemaatika üldises käsitluses. Umbes kuu aega tagasi ma kutsusin kokku Vabariigi Valitsuse uimastiennetuse komisjoni, kuhu kuuluvad mitme ministeeriumi esindajad. Olulisemad partnerid on seal Sotsiaalministeerium ja Justiitsministeerium, kindlasti ka Haridus- ja Teadusministeerium. Me arutasime seda olukorda, millega me olime silmitsi eelmise aasta lõpus ja selle aasta alguses, kui politsei tegi väga head tööd, tühjendades turgu sellest samast fentanüülist, kuid ei olnud võimalik nii palju kui vaja suunata neid ravi vajavaid inimesi kuhugi, kus neid saaks ravida. Tänapäevaks on mitu protsessi juba käivitumas või käivitunud. Meil on olemas nii ambulatoorsed kui ka statsionaarsed narkoravikohad. Elu on näidanud, et statsionaarne narkoravi on palju efektiivsem. Seda tehakse meil suuresti Viljandis, kus on üle 70 ravikoha. Seda on kindlasti vähe, aga selleni ma veel jõuan. Teine asi on needsamad süstlavahetuspunktid. Kolmas asi on see, et me oleme käivitanud sellise infoliini, mis praegu Tallinnas töötab 24/7. Me tahame seda laiendada ka Ida-Virumaale. See oleks abiks nii politseinikule kui ka sotsiaaltöötajale, kui ükskõik mis kell kuskil tuuakse kohale inimene või inimene ise pöördub nende poole, sest ta tahab hakata sellest olukorrast väljuma. Vaadake, narkomaaniga on selline asi, et kui ta on tükk aega olnud narkootikumidest ilma, siis selline füsioloogiline tunnetus võib tal tekkida väga äkki ja ta hakkab murduma. Sellisel hetkel peab talle kätte ulatama, et hakata teda vaikselt sellest olukorrast välja tooma. Muidugi, tõenäosus, et see õnnestub, on kahjuks väga väikene, aga see on reaalselt olemas. Iga inimelu on väärtuslik. Kui me räägime narkotarvitamise ärahoidmisest noorte seas, siis on mitu programmi, mille me oleme noorte jaoks käivitanud. Need on rahvusvaheliselt tunnustatud tõenduspõhised programmid, mis aitavad tuua riskigrupid välja sellest n-ö tänavaohest, et nad võivad sattuda diilerite käeulatusse. See on seesama SPIN-programm, millest te kindlasti kuulnud olete, mis ühendab eriti Ida-Virumaal ja Tallinnas tuhandeid ja tuhandeid noori, korraldatakse jalgpallivõistlusi ja paljusid teisi asju. Samuti käitumisoskuste mäng, mis muudab nii kogukonda kui koolikeskkonda turvalisemaks. Viimati me uimastiennetuse komisjonis võtsime selge suuna. Valdavas osas maailmast, Eestis täpselt samuti, alustati narkomaania vastu võitlemist eelkõige õiguskaitseasutuste töö ja karmide karistustega. Meiegi teame seda, meil on ju ka lausa eluaegsed karistused. Jah, need on diileritele ja ma arvan, et need on ka ära teenitud, aga kui me räägime narkotarvitajatest, kui me räägime nendest inimestest, kes on sattunud narkodiilerite võrku, siis nende vangistamine ei vii mitte kuhugi. Neid on vaja ravida, sest tegelikult on nad haiged inimesed. Seetõttu taotles viimases riigi eelarvestrateegias Sotsiaalministeerium meie toetusel, Siseministeeriumi toetusel täiendavat raha just HIV-i, aidi ja narkomaania ravimise jaoks, statsionaarse ravi jaoks, sh sõltuvusravi jaoks, lisaks sellele, mis seal olemas on, ligi 1,5 miljonit igal aastal.

Kolmas küsimus: "Millist tulemust annab rahvusvaheline koostöö uimastite kättesaadavuse vähendamisel ja narkokuritegude avastamisel?" See on tegelikult kogu selle asja alus, sest Eesti narkokuritegevuse ajalugu on olnud väga mitmekülgne. On olnud aegu, kui Eesti oli ise suur narkootootja. Amfetamiin voolas siitsamast Eestist Soome ja Rootsi 1990-ndate lõpus ja selle sajandi alguses. Tänu isegi rahvusvahelistele uurimisgruppidele, Finestole näiteks, ja ka rootslastele enamik sellest tegevusest paljastati ja see lõppes. Nüüd on Eesti mingis mõttes transiitmaa, ka sihtmärkmaa. Siin ei ole ilma rahvusvahelise koostööta mitte midagi teha, sest näiteks tulevad nii fentanüüli komponendid kui ka valmisaine ju ikkagi välismaalt. Siin on keerulisi momente. Me saame väga hästi hakkama oma piirkonna riikidega, oma Euroopa Liidu partneritega. Eelmise aasta lõpus oli mul kohtumine Washingtonis Ameerika Ühendriikide narkoagentuuri juhtidega. Me oleme, muide – ütlen juhuks, kui te ei tea –, kaks riiki maailmas, kus fentanüülisurmade arv võrreldes elanike arvuga on ühesugune, enam-vähem. Võtame aluseks selle, et Ameerikas sureb fentanüüli üledoosi 150 inimese kanti peaaegu iga päev ja Eestis on nii palju selliseid juhtumeid aastas. Meie vahe on umbes 300-kordne, midagi sinna kanti. Siis tulebki välja, et on enam-vähem sama palju. Kust see kõik tuleb? Fentanüüli lähteained on suuresti pärit Hiinast. Fentanüül on tegelikult meditsiinis kasutatav aine. Ameerika Ühendriigid on ka poliitiliselt väga kõvasti Hiinat mõjutamas just selleks, et Hiina võtaks

fentanüüli ja selle lähteainete tootmise tugevama kontrolli alla. Aga see protsess eeldab muidugi tõsist koostööd Venemaaga, mis kahjuks tänasel päeval puudub. Muidugi on üks uus trend, mida me näeme nii Eestis kui ka Ameerika kolleegidega suheldes ja millega tuleb arvestada. Ma nõuan ka meie PPA-lt n-ö ümberprofileerimist. Ükskõik, kas me räägime Colombia narkokartellidest või meie amfetamiinitootjatest, veel mõni aasta tagasi, viis, kuus, kümme või kakskümmend aastat tagasi olid need tüüpilised kuritegelikud võrgustikud, kus olid tootjad, tarnijad ja n-ö akende tegijad piiril näiteks. Nüüd on Ameerikas kinni peetud üks suurim fentanüüli levitaja. Tal oli selleks leping ühe postifirmaga, tal oli arvuti, internetikonto ja *bitcoin*'ide konto ning ta suutis varustada kogu Ameerika Ühendriikide territooriumi. Vaatame viimaseid suuri vahistamisi Eestis. Me võime ka rääkida, et see asi on seotud elektroonilise rahaga, rahvusvahelise suhtlusega ja täpselt samuti postiteenuste osutamisega. Nii et rahvusvaheline koostöö on siin kõige alus.

Nii, mul hakkab aeg lõppema. Neljas küsimus: "Millise hinnangu annate meedias avaldatud oletuslikule hinnangule, et Eesti narkoturu käive võib olla 200 miljonit eurot?" Teate, spekuloida võiks siin väga palju. Ma kindlasti ei usu, et see oleks Eestis 200 miljonit eurot, sest Eesti turul oleks 200 miljonit eurot kuritegelikku raha ja selle investeerimine märgatav. See ei jääks, nagu öeldakse, varjatuks. Võtame meie viimase aja suuremad fentanüüliäriku, nagu öeldakse. Millega nemad vahele jäid? Nad jäid vahele suurte, miljoniliste investeeringutega, nad paistsid kohe silma. Nii et ma ei tahaks sellise väitega kaasa minna. Kahjuks ei ole keegi seda teaduslikult hinnanud, see hinnang jääb väga oletuslikuks.

Viies küsimus: "Kui efektiivne on uimastitega seotud ühiskondlike kahjude vähendamiseks tehtud kulutused ennetusele ja ravile? Seda ka kohalike omavalitsuste ja riigi koostöö vaatevinklist (süstlavahetuspunktide ja KOV-i koostöö paikkondades, kus narkotarbijaid kõige rohkem)." Nüüd saab mul kohe aeg läbi. Aga ütleme niimoodi, et kohalik omavalitsus on siin üks partneritest. Ta ei ole vastutav selle tegevuse eest. Põhiline tegutseja on ikkagi riik ja samuti MTÜ-d, kes on võtnud endale teatud kohustused. Aga ma julgen öelda, et kahjude vähendamise teenuse osutamise kulud isiku kohta aastas on ligi 18 korda väiksemad kui üksnes HIV-ravimite kulud isiku kohta aastas ning neli korda väiksemad kui ravimite kulud ja muud kulud kokku. Mis ma tahan öelda? Need on otseses sõltuvuses. Ennetus selles valdkonnas on kolossaalse plussiga. Omavalitsus kui partner on siin partneriks just selleks, et leida näiteks kohad, kus süstlavahetuspunkt toimiks, kohad, kus neid inimesi saaks nõustada, nagu öeldakse, ja hakata suunama teise ellu, parema või uue elukäsitluse poole. Aga otseselt kohalikul omavalitsusel siin selliseid kohustusi ei ole.

17:21 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, härra minister! Aeg on läbi. Kui midagi jäi ütlemata, siis tuletan meelde, et küsimustele vastamisel me aega ei piira. Küsimused ministrile. Urve Tiidus, palun!

17:21 Urve Tiidus

Meil oli arupärimises üks küsimus veel. See oli selline: kuidas on lahenenud eelmise aasta lõpul Lohusalu randa ilmunud narkootikumipakkide mõistatus? Kas te saate sellest rääkida, kas on midagi selgunud?

17:22 Siseminister Andres Anvelt

Jaa, see on kindlasti, võib isegi öelda, ajalooline sündmus. Tänaval päeval ma võin rääkida, et me oleme teinud selle konkreetse sündmuse või kuriteojuhtumi asjus koostööd kõigi Läänemere piirkonna riikidega, kõigi nende õiguskaitseasutustega, sh isegi Ameerika Ühendriikide DEA või narkoagentuuri Kopenhaageni kontoriga ning saanud sealt andmeid laevade liikumisteedade kohta meid huvitaval perioodil. Väga suure tõenäosusega võib öelda, et tegemist ei ole Eesti turule mõeldud ainega. Esiteks, see kogus on liiga suur ja kokaiini tarbimine Eestis niivõrd populaarne ei ole. Mis põhjusel keegi seda laevalt maha loosis, seda on täna raske öelda. Kuna aga narkootikumidel on oma DNA, neid profileeritakse, siis ma võin öelda, et me oleme leidnud seoseid Lõuna-Ameerikas konfiskeeritud kokaiinilastiga. Veel võib öelda sellelesamale teemale juurde, et me mäletame aastaid tagasi olnud n-ö hammasratta lugu, kui tegemist oli 40 kilo kokaiiniga. Ka see ei olnud mõeldud Eesti turule, vaid see liikus meie idanaabri põhjapealinna suunas. Seal on kogused ja kokaiinitarvitajate arv teistsugused kui Eestis.

17:23 Esimees Eiki Nestor

Henn Põlluaas, palun!

17:23 Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea minister! Meil on üks väike, sihuke üsna marginaalne erakond, kes propageerib kanepi legaliseerimist või äärmisel juhul ravikanepi legaliseerimist. Viimaste valimiste ajal langesid sellel reklaamil, mida nad levitasid, nende selja taga kanepilehed kenasti taevast alla. Kuidas te suhtute sellisesse asja? Kas see ravikanep on midagi umbes sellist nagu raviviin? Kas võib rääkida juba ka mingist ravifentanüülist? Mis teie seisukoht on?

17:24 Siseminister Andres Anvelt

(Kõhib.) Minu kõha kuulates võib mõelda, et äkki mul oleks seda vaja. Aga minu seisukoht, mida ma olen ka avalikult öelnud, on kindlasti selline, et ma ei tolereeri mitte mingisuguse uue mõnuaine n-ö legaliseerimist, kui meil on vanadegagi sellised probleemid. Ei saa loota selle peale, mida n-ö asjatundjad arvavad, et toome lahjema narkootikumi turule, et siis kõik lähevad fentanüüli pealt sellele üle. Pigem on vastupidi. Kui Politsei- ja Piirivalveametist küsida näiteks mõne narkotarvitaja profiili, siis kahjuks selgub, et ta on alustanud kanepiga, järgmine samm on harilikult olnud amfetamiin või *ecstasy* ja ühel hetkel ongi ta fentanüüli kaisus. Mis ma tahan öelda? Selleksaamal kanepil, ükskõik, kuidas me seda ei nimeta, ravikanepiks või kuidas iganes, on olemas teatud toimeained, mida kasutatakse meditsiinis. See on tõestatud, aga see ei ole põhjendus ega õigustus selleks, et seda tuua, nagu öeldakse, vabaturule. On olemas erinevad kanepiõlid ja kõik muud asjad, mida saab sellesama toimeaine tõttu ka inimesel valuvaigistina kasutada. Aga need inimesed, kes seda propageerivad, ei räägi niivõrd sellel eesmärgil, vaid natukene teisel eesmärgil: et meie parkides oleks tihedamalt selliseid kohti, kus puhub selline hästi magus tuuleiil.

17:26 Esimees Eiki Nestor

Liina Kersna, palun!

17:26 Liina Kersna

Suur tänu, istungi juhataja! Austatud minister! Mõni aeg tagasi veetsin päeva Võru politseis töövarjuna. Sealsed noorsoopolitseinikud olid väga hädas alaealiste sõltlastega, tol hetkel küll alkoholisõltlastega. Nende hinnang oli selline, et nad ei ole leidnud teenuseid, mis oleksid mõeldud just alaealiste sõltlaste raviks. Küsisin sel teemal ka tervise- ja tööministri käest, kuid mind huvitab teie arvamus. Kuidas teie hindate, kas alaealiste sõltuvusravi on Eestis kättesaadav või mitte?

17:27 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! Tegelikult on niimoodi, et sõltuvusravi iseenesest on kättesaadav, aga see vahelüli, mille abil selleni jõuda, on väga udune. Ma tean seda probleemi väga hästi. Selle aasta algusest ongi meil käivitumas infoliin – ma ei oska pead anda, kas ta Tallinnas juba töötab või on ta kohe toimima hakkamas –, mille kaudu see inimene – ükskõik, kas ta on alaealine või täisealine – suunatakse kohe teenust saama. Tihtipeale peab esimeseks toiminguks olema lihtsalt inimese, nagu öeldakse, organismi puhastamine. Peale seda on psühholoogiline nõustamine ja siis vastavalt psühholoogi või psühhiaatri arvamusele kas ambulatoorne või statsionaarne ravi. Nagu ma ütlesin, statsionaarse ravi tulemuslikkus on sõltuvuse puhul suur. No ikkagi vähem kui pool, aga seda peetakse suureks. See on palju mõjusam kui ambulatoorne ravi, mis tihtipeale toimib mingi aja ja siis inimene vajub jälle sohu. Nii et kui me selle pilootprojekti oleme käivitanud, politseinikud siin Harju regioonis saavad seda kasutada, siis tahame edasi liikuda Ida-Viru regiooni, kus need probleemid on kõige suuremad. Aga ma väga hästi, täpselt samuti, tunnetan ja mõistan teie küsimuse olulisust. Ma rõhutan, et sõltuvusravi on olemas, olemas ei ole seda vahelüli, kuidas selleni jõuda. Ega politseinikul pole oma igapäevategevuses aega nüüd nii palju, et ta võtab Google'i lahti ja hakkab guugeldama, kuhu see inimene võiks minna. Riigis peab olema süsteem, mis toimib, ja selle poole me liigume.

17:28 Esimees Eiki Nestor

Uno Kaskpeit, palun!

17:28 Uno Kaskpeit

Härra eesistuja! Härra minister! Ajakirjanduse andmetel olevat meil narkootikumid ühe või kahe telefonikõne kaugusel. Miks on politsei nii võimetu selle asja vastu võitlemisel? Teiseks tahtsin öelda, et täna soovitan "Kuuuurijat" vaadata, see on narkoteemaline saade.

17:29 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! Ma arvan, et oma saadete või saatejuhtide eelistused ma jätan enda teada. Aga ma tahan kindlasti öelda, et ühtepidi on teil õigus, teistpidi julgen ma väga selgelt väita, et ma küll ei peaks häbenema seda, kui palju nende viimaste aastate jooksul on Eestis tänavatelt konfiskeeritud erinevaid mõnuaineid ja kui palju on selle probleemiga tegeldud. Vaadake, asi on selles, et see "telefonikõne kaugusel" on lihtne konstruktsioon. Samamoodi võib öelda, et ka Ameerika president on ühe või kahe telefonikõne kaugusel. Ma hakkan mõtlema praegu, saaks kätte küll võib-olla. Muidugi, ma ei tea, kas ta toru võtab. Aga ma tahan öelda, et sinna juurde on kindlasti vaja väga suurt ja tõsist tõendamisprotsessi. See on väga kulukas protsess ja politsei teeb seda kõikide oma ressurssidega. Veel kord rõhutan: narkomaaniat ei hävitata politsei konfiskeerimiste ja operatsioonide abil, narkomaania on sotsiaalne haigus. Nii see on. Me võime ära võtta kas või kogu maailma narkootikumid, aga ikkagi kuskilt poeb midagi välja, sest kui on nõudlust, siis on ka pakkumist. Politsei ja piirivalve üks olulisemaid eesmärke on seda pakkumist tänaval vähendada, et ei tekiks sellist asja, et kuskil ööklubis lihtsalt tullakse ja jagatakse narkootikume, mida on aeg-ajalt juhtunud. Kui mõni aasta tagasi siinsamas Riigikogu puldis oli mu eelkäija Ken-Marti Vaher, mina istusin mõni rida tagapool ja me sel teemal vaidlesime, just siis sündisid näiteks Tallinna politsei tänavanarkogrupid, kes tegid oma esimese reidi Tallinna kesklinnas ööklubide ümber ja võtsid kinni kümneid narkodiilereid. Peale seda on selle teemaga rahulikumaks läinud. Aga politsei ei ole imerelv.

17:31 Esimees Eiki Nestor

Yoko Alender, palun!

17:31 Yoko Alender

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Jätkan samast kohast. Te ütlesite, et narkomaania on sotsiaalne haigus. Olen sellega väga nõus, aga reaalsus on see, et Eestis on narkomaan eelkõige ikkagi kurjategija, kuid on riike, näiteks Portugal ja Šveits, kes on püüdnud seda nõiaringi, seda sidet narkomaania ja kuritegevuse vahel katkestada ning see on andnud väga häid tulemusi. Mis puudutab fentanüülisurmasid, siis Portugal on tipus selle poolest, et neid seal ei ole, erinevalt Eestist, kes on esimene tabeli teises otsas. Kas te olete kursis nende riikide praktikaga, kuidas nad on sidet narkomaania ja kuritegevuse vahel püüdnud katkestada, ja kas mingeid selliseid arenguid on ka Eestis?

17:32 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! Esiteks ma ütlen, et fentanüül ongi ainult Eesti, Ameerika Ühendriikide ja natukene nüüd ka Rootsi ja Hollandi mure. Portugalis polegi see kunagi probleem olnud. Eestis oli, ütleme niimoodi, okupatsiooniajal selline väga tugev heroiniitarbijate kogukond. Fentanüül on ju heroini tehniline väljund, nagu öeldakse, või tehniline toimeaine. Ma ei ole keemik ega oska seda täpselt sõnastada. See aine võttis selle turu üle, Portugalis seda suuresti polegi olnud. Aga ma olen teiega täitsa nõus. Muide, aina rohkem nii politsei kui ka prokuratuur selliste väärtegade puhul, kui narkootikumid on inimesel enda tarbeks, vääртеomenetlust ei algata, vaid inimesele pannakse mõni muu kohustus, näiteks saada ravi. Ka viimati uimastiennetuse komisjonis me võtsime väga selge suuna, et me vaatame meie seadusi üle. Ma olen täitsa nõus, et narkomaan, kes tarvitab, ei ole kurjategija, vaid on haige. Ma enne ütlesin proua Tiidusele, kes ütles, et 800 inimest istub narkokuritegude eest vanglas, et enamik nendest on muidugi inimesed, kes on toime pannud ka terve rea teisi kuritegusid narkokuritegude kõrval, üks asi on viinud teiseni ja sellisel puhul on karistusseadustik jätkuvalt karm. Nii et lühidalt kokku võttes ma arvan, et see on üks tee. Me peame rohkem juurutama meie õigussüsteemis erinevaid raviprogramme karistuste alternatiivina, et inimest mitte niivõrd karistada, vaid kui tal on vähegi soovi, siis suunata ta rehabilitatsiooniprogrammi, et ta sellest olukorrast välja tuua. Aga see eeldab nii seadusandja tahet kui

ka üldist poliitilist tahet, sest tihtipeale kardetakse dekriminaliseerimist, et nüüd on narkootikumid lubatud. Ei, nad ei ole lubatud, lihtsalt karistuste kõrval on olemas alternatiivsed meetodid, ravimeetodid. See on tõsise diskussiooni teema, aga ma arvan, et me oleme sinna poole teel.

17:35 Esimees Eiki Nestor

Ants Laaneots, palun!

17:35 Ants Laaneots

Suur tänu, härra eesistuja! Härra minister! Kui me võrdleme Euroopa riike narkomaania seisukohalt, siis praktika näitab, et Eestis on olukord, tuleb välja, kõige halvem, st halvem kui enamikus nendes riikides. Ma arvan, et Siseministeerium on kindlasti komplekselt põhjusi analüüsinud, miks see seis Eestis selline on. Kas Siseministeeriumil on välja töötatud mingi strateegiline dokument, programm või kava, kuidas sellest hädast välja tulla? Mis peaks selleks tegema? See peab kaasama ju kogu ühiskonda. Üksinda ei tee üks ministeerium või amet mitte midagi.

17:36 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! Ma rääkisin sellest enne pikalt. On olemas ametlik poliitikaraamat, narkopoliitika valge raamat, mis on täitsa toimiv ja mida me aeg-ajalt üle vaatame. On olemas Vabariigi Valitsuse uimastiennetuse komisjon, mis kuu aega tagasi kogunes, just vaatamaks üle seda, kuidas me läheme vastu uuele eelarvele ja milliseid strateegilisi muutusi on vaja näiteks raviprotseduuride valiku laiendamisel. Aga ühte asja ma tahan kindlasti öelda: Eestis on kehvasti narkosurmade rohkusega, sellepärast, et meil on fentanüül. See on meie mure. Muudes küsimustes, kui me räägime kergemate narkootikumide tarvitamise ulatusest, oleksin ma natukene vaoshoitum, kui me võrdleme ennast teiste Euroopa riikidega. Meile heidavad varju fentanüülisurmad, need on meie häda ja viletsus. Siin on vajalik politsei töö ja rahvusvaheline koostöö, aga ka nende inimeste sellest olukorrast väljatoomine, kes tahavad sealt välja tulla. Selleks me saame koos Sotsiaalministeeriumiga järgmiseks rahastusperioodiks ka täiendavaid summasid.

17:37 Esimees Eiki Nestor

Raivo Põldaru, palun!

17:37 Raivo Põldaru

Aitäh, härra esimees! Hea minister! Pahatahtlikud levitavad kuuldusi, nagu konfiskeeritud narkootikumid jõuaksid ikkagi uuesti turule ja läheksid nende haigete ravimiseks. Kas te lükkate selle väite ümber ja ütlete, et need lähevad kohe hävitamisele? Kuidas nendega toimetatakse, mis nendest saab?

17:38 Siseminister Andres Anvelt

Filmistsenaristina ma ütlen, et see oleks päris hea filmistsenaariumi teema, aga realistina ütlen, et meil on asitõendite käitlemine Eestis väga-väga korras ja narkootikumid hävitatakse. Narkootikumide puhul on olulised kaks asja. Peale seda, kui kohus on läbi, need kindlasti hävitatakse. Mingisugune hästi väikene kogus jäetakse näidiseksplarideks. Milleks? Selleks, et määrata nende DNA-d või, ütleme, päritolu. Kui me täna võtsime näiteks fentanüüli ära kodanikult X, see narkootikum hävitatakse, aga väike kogus jääb alles, ja kui me võtame järgmisel korral fentanüüli ära kodanikult Y, siis me saame need asjad kokku panna, et ahaa, tegemist on ühe ja sama tootjaga. Meil on siis jälle võimalus minna, nagu öeldakse, mööda seda ketikest edasi. Aga sellist korralagedust, ma julgen teile kindlasti kinnitada, ei ole, nagu need liiguksid kuskilt EKEI hoidlast kuhugi tagasi. Te võite muidugi seda üle küsida justiitsministrilt, kuna Eesti Kohtuekspertiisi Instituut on tema võimualas, aga minu teada seda probleemi seal ei ole.

17:39 Esimees Eiki Nestor

Jürgen Ligi, palun!

17:39 Jürgen Ligi

Aitäh! Nagu te ütlesite, enne fentanüüli on kanep, aga enne kanepit on veel alkohol ja suits. Politseiülem ütles meie kohtumisel, et niisama palju, kui noorte hulgas väheneb alkoholi tarbimine, tuleb asemele kanep. Võib-olla on see lihtsustus. Aga kas te olete mõelnud, et selline väga jäik alkoholipoliitika, mille üks tulem on ka konjunkturiinstituudi kinnitusel see, et noortel on tugev tõmme odava Läti alkoholi poole, kompleksina siiski ei tekita täiendavaid probleeme ka noorte narkotarbimises?

17:40 Siseminister Andres Anvelt

Teate, minu tunnetus on üks asi. See on selline küsimus, et seda peaksid lausa teadlased uurima. Tegelikult, niipalju kui mina mäletan näiteks oma politseiaegadest, kui ma suhtlesin narkomaanidega, siis see, kuidas keegi alustas, oli niivõrd personaalne: keegi alustas õllest, keegi alustas vanglas hoopis mingi tšefiiri joomisest, keegi alustas kanepist või marihuaanast. Kindlasti on see oht olemas. Seda ei saa välistada, et noored tarvitavad alkoholi asemel teist paharetti kanepit. Siin võib kindlasti olla oluline selle asja n-ö moeküsimus. Nagu me teame, olenemata alkoholipoliitikast, on enamikus Euroopa riikidest kanepilained noorte popkultuurist vägagi palju üle käinud, nad on taandunud ja siis jälle tulnud. Ma arvan, et riigi roll on siin eelkõige ennetus, hoiatus, teavitus. Ma olen ise käinud koolides sellest väga palju rääkimas. Alati mõjub kõige paremini see, kui sa näitad pildiseeriat, et inimene hakkab vaikselt kanepit tõmbama ja kuidas ta siis lõpuks välja näeb, kusjuures see aeg on olnud viis-kuus aastat. Siis nad tulevad juurde ja küsivad, kas ongi niimoodi. Ma vastan, et ongi niimoodi, sa lihtsalt elad oma elu *fast-forward*-režiimis.

17:41 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, siseminister Andres Anvelt! Riigikogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised, kõnesoove ei ole. Soovime ministri peatset paranemist!

4. 17:42 Arupärimine Narva linna riigigümnaasiumi rajamise ja eksperimentide kohta vene emakeelega laste hariduskorralduses (nr 421)

17:42 Esimees Eiki Nestor

Järgmise arupärimise on esitanud Yoko Alender, Jürgen Ligi, Lauri Luik, Ants Laaneots, Urmas Kruuse, Madis Milling, Meelis Mälberg, Arto Aas, Maris Lauri, Jüri Jaanson, Toomas Kivimägi, Keit Pentus-Rosimannus, Liina Kersna, Anne Sulling, Hanno Pevkur, Remo Holsmer, Laine Randjärv, Johannes Kert, Kristen Michal, Heidy Purga, Aivar Sõerd ja Urve Tiidus. Arupärijate nimel Yoko Alender, palun!

17:42 Yoko Alender

Austatud juhataja! Head kolleegid! Esitame arupärimise Narva linna riigigümnaasiumi rajamise ja eksperimentide kohta vene emakeelega laste hariduskorralduses. Oleme pärast arupärimise esitamist, mis toimus 22. veebruaril, saanud meedia kaudu teada, et mingid lepingud on ministril alla kirjutatud. Seega keskendun siin mõnele küsimusele ja loodan, et minister valgustab ka neid.

24. mail 2016 allkirjastasid toonane haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi ja Narva linnapea Tarmo Tammiste ühiste kavatsuste kokkuleppe, millega väljendati kindlat tahet kahe riigigümnaasiumi asutamiseks Narva linna. Riigigümnaasiumide loomine võimaldab riigi investeeringute toel parandada Narva linna õpilaste õppetingimusi, jättes koos sellega linnale rohkem võimalusi investeerida ka põhikoolide õppekeskkonna parandamisse. Aastal 2016 kavandati Narva kahte riigigümnaasiumi kokku 900 õppekohaga. Kokkulepe oli, et linnavalitsus korraldab tegevuse alustamise ajaks üldhariduskoolid ümber põhikoolideks ja aastaks 2021 on Narvas kaks riigigümnaasiumi.

Muret tekitab on olnud kuulda Keskerakonna juhitud eksperimentidest pealinna hariduskorralduses. Peaminister rääkis vabariigi aastapäeva pidupäevakõnedes vajadusest ühendada kogukondi, ent erakonnakaaslaste teod on rääkinud tema sõnadele vastu. Tallinnas anti vene koolidele valimatult raha eesti keele õppe tõhustamise sildi all, seda moel, millel puudub igasugune tõenduspõhisus ja eesmärgipärasus. Keskerakond ei tundu pooldavat spetsialistide soovitatud peamist kui mitte ainsat võimalust kogukondade ühendamiseks – üleminekut ühtsele Eesti haridussüsteemile –, vaid eelistab asendustegevusi, mis lasevad lubamatul olukorral kesta ja süveneda.

Sellest kõigest tulenevalt olid meil ministri järgmised küsimused. Me palusime selgitada, miks Narva

riigigümnaasiumi rajamise protsess tundub olevat praeguse valitsuse poolt peatatud. Kas Keskerakonna juhitud valitsus ja haridusminister on vastu koolivõrgu reformile ning Eesti lastele ja noortele võrdsete võimaluste pakkumisele hariduses? Samuti, kas haridusminister toetab erakonnakaaslaste eksperimente Tallinnas, mis meie hinnangul taastoodavad Eesti ühiskonnas hariduse kaudu ebavõrdsust ja lõhesid? Kas arengud nii Narva kui ka Tallinna hariduskorralduses tulenevad sellest, et Keskerakond ei toeta muu hulgas inimarengu aruandes eelmisel aastal soovitatud üleminekut ühtsele haridussüsteemile Eestis? Kas minister toetab sellist üleminekut, mis tagaks võrdsed võimalused kõigile Eesti lastele ühtses Eesti haridussüsteemis?

17:45 Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele tuleb vastata haridus- ja teadusminister Mailis Repsil. Palun!

17:46 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head Riigikogu liikmed! Arupärijad! Annan vastused teie esitatud küsimustele. Kuna küsimused luges arupärijate esindaja juba ette, siis on minul vastamine seetõttu lihtsam.

Kõigepealt, mis puudutab Narva gümnaasiumi, siis Narva riigigümnaasiumi rajamise protsess ei ole peatatud ja see ei ole isegi ka mitte peatunud. Alates 2016. aastast on ministeerium ja Narva linn pidanud jõulisi läbirääkimisi riigigümnaasiumi rajamiseks sobivaimate tingimuste leidmiseks. Nii nagu te juba mainisite, tänaseks on kõigis asjaoludes kokku lepitud ja üksikasjalik kokkulepe sõlmitud. Narva linnas alustab 900 õppekohaga riigigümnaasium tööd 1. septembril 2022. Praegu on käimas riigigümnaasiumi asukoha detailplaneering, märtsis alustatakse arhitektuurikonkursi ettevalmistamist. Loomulikult ei ole ei mina ega ka Vabariigi Valitsus vastu koolivõrgu reformile, mis annaks lastele ja noortele hariduses võrdsed võimalused. Koolivõrgu reform jätkuvalt käib ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatused aitavad parandada võrdsete võimaluste tagamist, näiteks toimub oluline tõus tugispetsialistide rahastamises. Lisaks on käivitunud toetusmeetmed kaasava hariduse edendamiseks ja erivajadustega õpilaste õppetingimuste parandamiseks.

Teine küsimus on Tallinna kohta. Loomulikult toetan ma igasuguseid muudatusi, mis annavad edasiseks otsustamiseks tõenduspõhist infot. Täna pole aga tõenduspõhiseid näiteid, mille alusel saaks väita, et teie nimetatud nn eksperiment toodaks kuidagi ebavõrdsust või lõhesid ühiskonnas. Eesmärk on ju selge: eestikeelne gümnaasiumiharidus, motivatsioon ja koolide toetamine üleminekul eestikeelsele õppele. Parema keeleoskuse kaudu loome eeldusi ka ebavõrdsuse vähenemiseks ja inimeste paremaks toimetulekuks. Raha ei jagata valimatult, vaid kindlate põhimõtete alusel koolidele, kellelt oodatakse ka kokkulepitud tulemusi. Kuna sel teemal me oleme siin ka varem arutanud, siis jätan selle nüüd pärastiseks.

Kolmas küsimus on Narva ja Tallinna hariduskorralduse kohta. Jäi arusaamatuks, millele tuginedes te väidate, et otsused, mis Narvas ja Tallinnas on tehtud, ei toeta üleminekut ühtsele haridussüsteemile. Minu hinnangul vastuolu ei ole. Osa Narva hariduskorralduslike kokkuleppeid tehti enne praeguse valitsuse valitsemisaega. Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi allkiri on kokkuleppel, millega oleks rajatud Narva kaks eristavat riigigümnaasiumi. Nüüdseks on jõutud Narvaga kokkuleppele, et tuleb üks ühendatud riigigümnaasium. Niinimetatud eksperiment Tallinnas on kokku lepitud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis, milles on toodud eesmärk, et kuue aastaga saavutatakse lõpetajate eesti keele oskuse C1-tase.

Neljas küsimus: "Kas teie ministrina toetate üleminekut Eesti ühtsele haridussüsteemile, mis tagaks võrdsed võimalused kõigile Eesti lastele?" Kui te peate silmas tugevale eesti keele oskusele ja ühtluskoolile tuginevat haridussüsteemi, siis ma loomulikult toetan seda, et kõikidel lastel oleksid Eestis võrdsed võimalused nii edasiõppimisel kui ka töö leidmisel. Vaatame neid koole, mis on tänaseks juba sündinud. Loomisel on lisaks Jõhvi ja Valga koolidele, mis on riigigümnaasiumid ja kus õpivad koos eesti ja vene õppekeelega õpilased, kool ka Kohtla-Järvele, kus hakkavad koos õppima eesti ja vene õppekeelega õpilased, ja nii hakkab olema ka Narvas. Arupärimises vist rohkem küsimusi kirja pandud ei ole. Aitäh!

17:50 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Jürgen Ligi.

17:50 Jürgen Ligi

Aitäh! Hea minister! Küll on kahju, et teie vastus oli nii upsakas. Narva ongi erijuhtum, me teame seda mõlemad. Küsimus on, kas eestikeelne haridus jääb seal elama või neelab venekeelne ta alla. Selles oli tookordne probleem. Aga nüüd teine külg. Te räägite, et midagi pole peatunud, on toimunud jõuline edasimineku. Kuidas see nüüd siis nii jõuline oli? Kool tuleb hiljem ja teie teete jõuliselt täpselt samasuguse tseremoonia, nagu meie tegime kaks aastat tagasi, samamoodi te esinete seal ja kirjutate pidulikult uue lepingu alla, et topelt nagu ei käriseks. Millega te ikkagi tegelesite kogu see poolteist aastat? Mille taga asi seisis? Kas te ikkagi möönate, et ta natuke seisis, või lükkate selle üldse uuesti ümber? Millega te tegelesite need poolteist aastat seal Narvas, mille üle vaidlesite?

17:51 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Võib-olla ma siis tuletan meelde, kuidas riigigümnaasiumid sünnivad. Kõigepealt lepivad partnerid, riik ja kohalik omavalitsus, heade kavatsuste kokkuleppe raames kokku, et soovitakse luua riigigümnaasium. Siis alustatakse tööd. Nagu hea küsija tõenäoliselt mäletab, meil on riigis koolivõrgu büroo, meil on inimesed, kes tegelevad riigivaraga, maaküsimustega, ka võimalike detailplaneeringutega, Haridus- ja Teadusministeeriumis on terve rida spetsialiste, kes analüüsivad koolivõrku ja ka keeleküsimusi. Täpselt sellega on Haridus- ja Teadusministeeriumi spetsialistid käinudki Narvas tegelemas, sealhulgas on nad vaadanud kooli võimalikke asupaiku. Nii nagu ka hea küsija tõenäoliselt teab, oli neid kohti, kuhu Narvas oleks võinud riigigümnaasiumi ehitada, mitu. Mina tean vähemalt nelja, aga võimalik, et neid oli rohkem. Spetsialistid käisid kohapeal ja vaatasid, milline võiks olla parim võimalik asupaik, mis on asukohtade plussid ja miinused, millised oleksid seal huvitegevuse võimalused, kuidas lahendatakse transpordiküsimus, millised oleksid võimaliku detailplaneeringu tegemise takistused, millist detailplaneeringut on vaja, milline tuleb koolivõrgu muudatus ning millise mahuga see kool ehitatakse. Neid arutelusid, mis on ministeeriumis toimunud ükskõik millise riigigümnaasiumi üle, on terve rida. Kui need asjad on kõik kokku lepitud, siis kirjutatakse heade kavatsuste koostöökokkuleppe dokumendis juba täpselt ette, millised on mahud, kuhu see kool tuleb, milline on ajaline perspektiiv, millal kuulutatakse välja detailplaneeringud ja arhitektuurikonkursid ning mis ajal planeeritakse kool avada. Selline on riigigümnaasiumi loomise süsteem. Narva ei ole kuidagi erandlik, väga sarnane protsess käib näiteks praegu Saaremaal Kuressaares, Lääne-Virumaal Rakveres ja Ida-Virumaal Kohtla-Järvel. Sarnase protsessi ootuses on Rae või Saue. Nii et headest kavatsustest rääkides, me soovime teha koos riigigümnaasiumi. Lepitakse kokku, kus on selle asupaik, kui suur hoone tehakse ja millal uksed avatakse. See tähendab, et riik võtab endale sellega ka rahalised kohustused. Vahepeal töötavad spetsialistid läbi kõikvõimalikud stsenaariumid. Mul ei ole küll põhjust arvata, nagu Haridus- ja Teadusministeeriumil oleks mingi soov viivitada, veelgi enam, hea küsija teab, et tegemist on euromeetmetega, mille viimane tähtaeg on 2023, muidu tuleb raha tagasi maksta. Nii et see ajaline surve on seal kogu aeg olemas, kellelgi soovi viivitada kindlasti ei ole. Vastupidi, seda tuleb teha üsna karmis ajaraamistikus.

17:55 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

17:55 Krista Aru

Aitäh, härra esimees! Austatud proua minister! Meedia vahendusel on jäänud mulje, et planeeritavas Narva riigigümnaasiumis, kus hakkavad koos õppima eesti ja vene kodukeelega lapsed, ei ole päris lõpuni lahendatud õppekeelega seotud küsimused. Milles on siin probleem? Kas on võimalus, et seal hakkab õppetöö toimuma nii eesti kui ka vene keeles? Millised on need alternatiivid, mille vahel üldse kaalutakse?

17:55 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Väga hea küsimus. Hetkel on Haridus- ja Teadusministeeriumi kõige parem teadmine selle kohta see, et 1. septembril 2022 soovitakse avada riigigümnaasium, kus toimub nii eestikeelne õpe kui ka osaline (60 : 40) venekeelne õpe. See tuleneb lihtsalt selle piirkonna eripärast. Milline hakkab koolis olema jaotus eestikeelse ning eesti- ja venekeelse õppe vahel, selle jätab ma täna ütlemata. Nii nagu küsija tõenäoliselt teab, sisuline töö riigigümnaasiumidega on toimunud nii, et peale täpsema

koostöölepingu sõlmimist valitakse riigigümnaasiumile direktor. Tavaliselt on käinud see protsess vähemalt aasta enne, aga vahel ka kauem, näiteks kaks aastat enne selle kooli uste päris avamist. Direktor saab sisuliselt läbi mõelda ka selle, millised hakkavad olema õppeained, millised valikained ja kellega tehakse koostööd. Narvas on juba arutatud seda, et see hakkab olema väga tihedalt seotud Tartu Ülikooli Narva kolledžiga, võimalik, et ka näiteks kutseõppeasutuste ja tööandjatega, näiteks praktikate korraldamisel. On arutatud erinevaid lahendusi, aga detailsem töö jääb kindlasti koolijuhi tasandile.

Eesti gümnaasiumi teema on väga tõsine. Jürgen Ligi juba mainis seda, see on tõepoolest väga tundlik teema. See on ka põhjus, miks riik on täna pakkunud Narva linnale võimaluse, et me ei pane kirja, et kõik gümnaasiumid sulguvad 2022, kui tekib see üks riigigümnaasium. Me tahame anda sealsele eesti kogukonnale aega rahulikult läbi analüüsida, kas eestikeelne riigigümnaasium tuleb sinna ühisesse riigigümnaasiumi perre või soovitakse seda kindlasti hoida eraldi koolina. Loomulikult on eesti keele oskuse laiendamise mõttes otstarbekas tuua teda rohkem ja jõulisemalt riigigümnaasiumi, sel on omad eelised, aga me saame aru ka kohaliku kogukonna eripärast. Nii et keeleküsimus gümnaasiumis ei ole lahendamata, igal juhul tuleb sinna ka eestikeelne õpe, sest neid lapsi, me loodame, on rohkem ja rohkem, kes tahavad õppida kohe kogu programmi ulatuses eesti keeles, aga selge on see, et me pakume seal täna välja ka versiooni 60 : 40.

17:58 Esimees Eiki Nestor

Liina Kersna, palun!

17:58 Liina Kersna

Aitäh, hea istungi juhataja! Austatud minister! Ma mäletan seda aega, kui valitsuskabinet tegi otsuse, et minnakse üle riigigümnaasiumide süsteemile. Selle plaani lahutamatud osad olid õpilaste transport ja majutamine. Nüüd maakonnakeskustes riigigümnaasiumides käies ma näen, punkt üks, et nendes õpib vähem õpilasi, kui oli mõeldud, nad olid mõeldud oluliselt suuremate koolidena, kui nad praegu on. Koolijuhid ütlevad, et probleem on maapiirkonna lastega, sest peredel puudub kindlus, kuidas lapsed maakonnakeskuses hakkama saavad. Riigigümnaasiumid ise on ju suurepärase ja koolikeskkond on suurepärase, aga kuidas need toetavad teenused on tööle hakanud? Kuidas teile tundub?

17:59 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh väga hea küsimuse eest! Tõepoolest, kui riigigümnaasiumide rajamist alustati, siis laiem ühiselamute ja õppetoetuste teema tõusetus kohe ja oli väga aktuaalne. Seda on täna lahendatud, ütleme, piirkonnapõhiselt. Nende laste majutamine, kes seda vajavad, toimub pigem kohaliku, ütleme, eramajutuse abil. Riik toetab seda ja majutusavaldused esitatakse kooli kaudu. Nii et ei saa öelda, et riik ei oleks vastu tulnud. Kui perekonnal on vaja, siis see toetus leitakse. Selleks on kehtestatud oma süsteem. Aga jah, ma pean teile, hea küsija, ütlema, et ma toetan seda, et me võiksime tulla tõsiselt selle teema juurde, kui see gümnaasiumide loomise ring saab üle Eestimaa suhteliselt paika. Täna on selge, et kõik maakonnad tulevad sellega kaasa. Me peaksime tulema välja laiema õppetoetuste teemaga.

Mis on siin aga sõlmkohad? Need on väga erinevad, olenevalt maakonnakeskusest. On maakonnakeskusi, kus ühiselamut ei ole, aga ühiselamukohad on pigem olemas. Põhjus, miks riik ei ole jõuliselt öelnud, et jah, me hakkame uusi ühiselamuid ehitama, on see, et nende hoonete ehitusega kipub olema probleem. Alguses tahavad kõik väga neid asju saada, mida me ehitame, aga hiljem kipuvad need pooltühjaks jääma. Nii on nende õpilaskodudegagi, piirkonniti on neid ehitatud ja ühiselamuid laiendatud, aga hiljem võib-olla see vajadus ei ole nii suur olnud. Siin on plusse ja miinuseid. Aga põhjusi, miks ühiselamute vastu ei ole täna tõenäoliselt nii suurt huvi olnud, võib teisigi olla. Kui me riigigümnaasiumides käime, siis küsitakse heal juhul kümmet või seitset kohta, ei teata täpselt, kui palju neid lapsi siis on. Täna siiski suurem osa lapsi jääb oma kodu lähedale gümnaasiumisse. Vastus ei ole mitte see, et ei oleks võimalust ka üsna korraliku toetusega elamist leida, vaid õpilasel on turvalisem ja lihtsam jääda kodu lähedale gümnaasiumisse. Ma usun, et laiem õppetoetuste teema on väga õigustatud ja selle juurde peaks tulema. Kas meil on vaja ühiselamuid ehitada? Siin ollakse riigi investeringute mõttes pigem ettevaatlikud.

18:01 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Herkel.

18:01 Andres Herkel

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Ma muidugi avaldan lootust, et see riigigümnaasium tuleb ja me üleüldiselt ületame sellise segregatsiooni, mis Eesti haridussüsteemis on. Aga meis on tekitanud see olukord ikkagi imestust. Kui praegune valitsus võimule tuli, siis Mihhail Kõlvart, tollane Tallinna abilinnapea, andis ühe intervjuu Interfaxile, kus ta ütles umbes nii, et Keskerakonna valitsus on valmis pehmendama keelenõudeid venekeelsetes gümnaasiumides. Kuidas sellega nüüd on, poolteist aastat hiljem tagasi vaadates? Kas te olete pehmendanud, mis teie seisukoht on ja milline üleüldse on häära Kõlvarti avalduste mõju meie hariduspoliitikale?

18:02 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh väga hea küsimuse eest! Kas täna on midagi põhimõtteliselt meie keelepoliitikas muutunud? Ei ole. Diskussioon riigikeele ümber on olnud väga ühemõtteline, et kõik saavad aru selle vajalikkusest. Huvi riigikeelt õppida on noorte hulgas väga arvestatav, aga me peame muidugi nentima, et kohati ei ole keeleõppe tulemused olnud ootuspärased. Gümnaasistide riigikeeleoskus, mida on näha eesti keele lõpueksami tulemustest, on olulisel määral paranenud. Gümnaasistid on näidanud väga häid tulemusi. Täna on tulemused üldiselt B2-tasemel ja kui seda taset analüüsida, siis võib öelda, et juba täna teeks selge enamik väga paljudes koolides eksami ära C1-tasemel. Saavutatud punktidest on see juba näha. Selge puudujääk on põhikoolis. Seda ütlevad noored ise ka, et kui nad astuvad täna gümnaasiumisse, siis nende eelnevad eesti keele õpingud põhikoolis on olnud tagasihoidlikud. Käisin just eelmisel nädalal lisaks Narvale ka teistes Ida-Virumaa piirkondades. Peab ütlema, et noored on sel teemal väga avameelsed, nad ütlevad, et neil on sellega probleeme. Ida-Virumaal on väga palju häid gümnaasiume, kus õpetatakse kolme aastaga päris korralikult eesti keelt rääkima, aga õpilased on väga kurvad, et põhikoolis jäi keeleõpe tagasihoidlikuks. Põhikooli lõpueksamite tulemused on läinud pigem tagasi. Seal on meil tõsine probleem. Nii et ei keeleõppes ega eesmärkides ei ole muutusi kuidagi võimalik näha. Riigieksamite tulemused näitavad ühelt poolt huvi, aga teiselt poolt on meil väljakutseid, et me peaksime põhikoolis keeleõpet kindlasti parandama. Mida nooremast peast keeleõpet alustatakse ja mida varem seda tugevdatakse, seda parem on. Eks me peame ka ise rohkem mõtlema ja analüüsima, miks siis on nii, et meil täna siiski kehtib alushariduses väga mitmeid aastaid tagasi kehtestatud nõue, et juba lasteaias õpetatakse eesti keelt, ka kõik põhikoolid õpetavad eesti keelt, aga tulemused on viimase kümne aasta jooksul läinud tagurpidi.

18:05 Aseesimees Enn Eesmaa

Yoko Alender, palun!

18:05 Yoko Alender

Ma jätkan täpselt siitsamast kohast. Analüüsida ju võib. Ma arvan, et inimeste aruanne viitas oma ettepanekuga ühtse Eesti haridussüsteemi kohta ka sellele, et see tähendab ikkagi seda, et meil ei saa olla õppekeele alusel segregeeritud haridussüsteemi. Meil on see juba alates alusharidusest, vene lasteaiad – eesti lasteaiad, siis vene kool – eesti kool. Nii me neid tulemusi ei saavutagi. Te põiklesite vastusest kõrvale. Tähendab, te ütlesite, et te toetate oma erakonnakaaslaste eksperimente Tallinnas, aga samal ajal te ise ministrina kahetsete, et keeleõpe algab nii hilja ja lasteaiad ei ole õpe piisav. Öelge palun üks kord veel selgelt, kas te toetate üleminekut ühtsele haridussüsteemile, kus õpitakse eesti keeles lasteaiast alates, säilitades sealjuures teise emakeelega lastele võimaluse õppida juurde emakeelt.

18:06 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Ma sellest kahetsemisest ja mittekahetsemisest ei räägiks. Täna alustatakse eesti keele õpet kolmeaastaselt. Kõik, kes natukene midagi lapse arengust teavad, teavad ka, et siin ei ole midagi kahetseda, et see ei alga enne kolmandat eluaastat. Me oleme selle seaduste järgi juba väga palju aastaid tagasi kokku leppinud, siin on tööd justkui väga palju tehtud. Ka eesti keele õpetajate arv on muljet avaldav. Meil tegelikult eesti keele õpe ka päriselt toimib, ei ole nii, et keeleõpet ei ole. Ka keelekümbelklasside ja keelekümbelrühmade hulk on oluliselt kasvanud.

Kas ma toetan seda, et me peaksime üheskoos leidma kas keelekümbeluse või kahepoolse keelekümbeluse võimalusi ning veel rohkem toetama ja veenma lapsevanemaid, et nad astuksid selle julge sammu ja valiksid oma lastele eestikeelse lasteaiarühma või keelekümbelusprogrammi? Jah, toetan kõike seda väga. Kui teie küsimuse sisu on aga see, kas minu arvates on ühiskonnas täna piisavalt valmisolekut keelustada munitsipaalised või riiklikud koolid, mis töötavad 40% või väiksema protsendi ulatuses mõnes teises keeles, siis vastan, et tõenäoliselt esimene asi, millega me peame arvestama, on see, kui palju see kõik laieneb eraturule. Teine asi, mida me peame keelustamise puhul arvestama, on see, kas me tõepoolest tagame sellisel juhul kõikidele hariduse, ütleme, sotsiaalses tähenduses me peame siin ettevaatlikud olema. Minu isiklik eelistus on pigem kahepoolne keelekümbelus. Vaja on, et meil oleks reaalselt olemas õpetajad, kes suudavad selles keeles korralikult õpetada.

Ma usun, et hea küsija saab aru, et lasteaias ei ole täna keelekümbelusprogrammid nii jõuliselt levinud hoopis teisel põhjusel. Meil ei ole olnud järelikult piisavalt neid õpetajaid, kes tahaksid töötada nii raske programmiga. Nii et küsimus ei ole täna väga enam selles, kas erineva rahvustaustaga lapsevanemad, kelle lapsed lähevad venekeelsesse rühma, tahaksid, et nende lapsed õpiksid eesti keelt. Neil on selleks väga suur soov. Kas nad on täna kõik valmis selleks, et oma last kooliteel toetada? Arvan, et selleks peavad koolid veel väga suurt tööd tegema.

Nüüd uuringutest. Ma ei ütleks, et neid liiga palju on. Meie haridussüsteemis tehakse analüüse küll päris palju. Analüüside tulemusena me oleme hariduspoliitikas ju nii mõndagi muutnud, kui me vaatame strateegilisi eesmärgi. Mina usun, et ülikoolid saavad anda väga selgeid sõnumeid. Sellesamas inimarengu aruandes, millele te viitate, on ju väga selgeid sõnumeid ja ettepanekuid. Mina tean, et Haridus- ja Teadusministeeriumis ja selle allasutustes vaadeldakse väga põhjalikult selliseid uuringuid ja tehakse ka korrektiive. Kui me vaatame tagasi, viimase peaaegu 30 aasta jooksul Eesti Vabariigis toimunud protsessidele, siis näeme, et haridus on olnud ühelt poolt küll väga-väga konservatiivne, aga me oleme ka kogu aeg muutunud. Ma olen täiesti veendunud, et eestikeelse, st riigikeelse õppe protsendid ja toetus sellele õppele kasvavad. Vaatame näiteks lasteaiarühmasid, kui palju käivad eesti keelest erineva keeletaustaga lapsed täna eestikeelses lasteaiarühmas. Me näeme, et see arv kasvab ja kasvab jõuliselt. Ka Narva linnas on keelekümbeluskool väga populaarne. Nii et huvi on. Eks me peame koos neid võimalusi laiendama.

18:10 Aseesimees Enn Eesmaa

Mihhail Stalnuhhin.

18:10 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Proua minister, paar täpsustavat küsimust. Niipalju, kui ma mäletan, on riigigümnaasiumi kohta seaduses selgelt öeldud, et kooli õppekeel on eesti keel. Seal ei ole ette nähtud mingeid erandeid, et 40 : 60 vms. Palun selgitage seda! Teine asi. See leping, mida ma nägin ja mille Ligi kunagi koos linnaga alla kirjutas, nägi ette, et jääb üksainus õppeasutus, mis annab gümnaasiumiharidust. Kas midagi on muutunud? Mida tähendab see, et eesti vanematel jääb aega mõelda, kas nad tahavad, et nende lapsed on eraldi või mitte. Kui on vastu võetud otsus, et jääb üks gümnaasium, üks riigigümnaasium, siis ongi ju üks gümnaasium. Kui on ette nähtud, et jääb ka veel eesti gümnaasium, siis peab otsuses olema kirjas kaks gümnaasiumi. Täpsustage palun neid asju!

18:11 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Kõigepealt sellest, mis puudutab küsimuse teist poolt, kas üks gümnaasium või kaks gümnaasiumi. Haridus- ja Teadusministeerium ehk Vabariigi Valitsus ja kohalik omavalitsus Narva on kokku leppinud, et riik võtab endale kohustuse ehitada üks riigigümnaasium 900 õpilasele. Küll on aga veel kokku lepitud, et avamise ajaks peab Narva sulgema vähemalt 80% oma gümnaasiumiõpilaste koolidest ja muutma need põhikoolideks. Sinna on jäetud 20%-line lõtk. Põhjus ongi olnud peamiselt see, et Narva linn on praegu väga selgelt, võib-olla ka terve selle aasta jooksul, mille kohta esimene küsija küsis, väljendanud oma soovi, et Narvas oleks üks gümnaasium. See oleks kõigile mõistetavam. Aga kuna riigil on tekkinud selle ümber väga selge mure, siis vastastikku on lepitud kokku kohustus sulgeda gümnaasiumid vähemalt 80% ulatuses. Selle 20%-lise lõtku me oleme ka teistele kohalikele omavalitsustele jättnud. Lause, mida ma ütlesin, tähendas seda, et anname aega.

Mis puudutab õppekeelt, siis me oleme täna jätkuvalt olukorras, kus riik riigigümnaasiumide loomisega nägi eesmärgina selgelt eestikeelset gümnaasiumiharidust, aga näited on täna olemas nii Jõhvis kui ka

Valgas, kahes juba toimivas riigigümnaasiumis, kus osa õpet toimub süsteemi 60 : 40 järgi ehk osa aineid õpitakse vene keeles, suurem osa õppes toimub eesti keeles. Suure tõenäosusega hakkab sarnase mudeli järgi toimuma õpe ka 2022. aastal avatavas Narva koolis. Kui suur osa lapsi on valmis eesti keeles õppima, seda näitab aeg, aga näiteks Jõhvis aasta-aastalt huvi tõuseb. Alguses võetakse rohkem venekeelseid aineid, aga juba teisel või kolmandal aastal valivad noored juba rohkem eestikeelseid aineid. Nagu te teate, gümnaasiumiharidus on kursusepõhine ja kolmandal aastal on need kursused enamjaolt lihtsalt eestikeelsed.

18:14 Aseesimees Enn Eesmaa

Enn Meri.

18:14 Enn Meri

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud proua minister! Mul on natuke piinlik, sest te jõudsite minu küsimusest ette ja juba vastasite. See puudutas eesti keele õpet lasteaedades. Aitäh! Ma sain juba vastuse.

18:14 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Meeldiv tutvuda!

18:14 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

18:14 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Eelmistel nädalatel menetleti fraktsioonides ja täna me menetlesime õiguskomisjonis Kaitsepolitseiameti peadirektori taas oma ametikohale kinnitamist. Tema sõnum oli see – ta ütles, et eri fraktsioonides reageeriti sellele erinevalt –, et Eestile on julgeolekuliselt väga oluline, et kogu haridussüsteem läheks kiiremas korras riigikeelseks. Milline on teie kommentaar Kaitsepolitseiameti nüüdseks juba ametisse ennistatud peadirektori sõnadele?

18:15 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Kaitsepolitsei tegeleb ühe osana oma tööst ka haridusasutustega, sest, ütleme, igasugune Venemaa poliitika on väga paljus suunatud täna noortele inimestele, silmas peetakse nii huvitegevust kui ka formaalharidust, ja nagu te aastaraamatust nägite, ka õpetajatele. Nii et kaitsepolitseil on selle teemaga tegelemisel olemas selge fookus. See ei ole niivõrd haridussüsteem laiemalt, mis neile muret teeb, vaid, ütleme, teatud fookusrühmad, kelle kaudu mõjutatakse. Oluline on teada, millised on sellised rühmad, mida on lihtsam mõjutada. Muret põhjustab asjaolu, kui palju neid noori reaalselt kaasatakse üritustele eri kohtades, kus võib-olla noorel inimesel endal ei olegi valikut. Eks neid kurioossemaid näiteid meedias ole olnud.

Mul ei ole olnud au kuulda kaitsepolitseilt päris sellist lähenemist, et oleks tehtud ettepanek, milline võiks haridussüsteem olla, aga jah, teatud murekohtadele juhivad nad regulaarselt tähelepanu. Selles mõttes on meie partnerlus heal tasemel. Kas Haridus- ja Teadusministeerium sellest tulenevalt olukorda jälgib? Loomulikult, me võtame väga tõsiselt kogu kaitsepolitsei antavat infot. Meil on juhtkonnaliikmed, kes sellega lisaks ministrile nii kantsleri kui ka asekancleri tasandil regulaarselt tegelevad ja neid teemasid analüüsivad.

Kas meil on täna võimekust sellega jõulisemalt tegeleda? Meil on ju ka see kogemus ja näide olemas riigigümnaasiumides, kui kiiresti noored inimesed reageerivad. Või ka kutseharidussüsteemis. Ma käisin just hiljuti Pärnus, kus me väga põhjalikult vestlesime. Seal on olemas venekeelne põhikool, kust noored tulevad kutseõppeasutusse ja hakkavad seal eesti keeles õppima. Nii et selliseid näiteid piirkonniti on. See üleminek venekeelselt õppelt eestikeelsele õppele näitab, et kui õppimine põhikoolis, lasteaiast rääkimata, on jäänud kesiseks, siis see töö, mis tuleb kõrgematel kooliastmetel teha, on väga-väga suur. Tihti võtab see rohkem kui paar aastat aega ja noored tunnevad ennast endiselt ebakindlana ka sel hetkel, kui nad sisenevad tööjõuturule. Nii et igal juhul, kui me räägime sellest, et need koolid töötavad ainult eesti keeles, et nad töötavad parema metoodikaga – mure on õigustatud. Tegelikult on praegu gümnaasiumitasandil ja kutseharidustasandil õpe üsna suures protsendis juba eesti keeles ja ülikoolis

on õpe ainult kas eestikeelne või pigem osaliselt ingliskeelne. Kas neil noortel on täna võrdne stardiplatvorm? See kahjuks kooliti väga selgelt varieerub. Nii et tööd on siin teha küll.

18:19 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur tänu, lugupeetud minister! Rohkem praegu küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun, Jürgen Ligi, arupärijate nimel!

18:19 Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Pean tunnistama, et minul on haridusministrit õudselts raske kuulata. Tema komme on rääkida teemat surnuks ja küsimuse keskpunktist mööda minna. Miks mul õudne on, sest iseenesest poliitikud ju nii teevad? Põhjus on selline bürokraadi kõnepruuk. Igasse lausesse pannakse sõna "täna", mis jätab mulje, nagu inimene räägiks väga paljudest asjadest ja näitaks oma suuri teadmisi ning ühtlasi annaks sellise reipa lubaduse, et tal on suured plaanid. Mõned näited ma proovisin üles kirjutada. "Täna alustatakse kolmeaastaselt." Mida see lause tegelikult grammatiliselt tähendab? "Täna on juba mitu aastat ..." "Täna pole jõuliselt liigutud." Mis see viimane oligi? "Täna ei ole stardiplatvorm sama." Mida selle "täna" öelda tahetakse? Ma küsin ikka päriselt, see on selline suhtumise näitaja, et ma räägin teid surnuks. Ma midagi räägin, aga ma räägin tegelikult ainult sellest, et töö käib, aga plaani ei ole. Ma olen öelnud ministrile, et paluks püüda sellest sõnast lahti saada, et me saaks sisule keskenduda. Ei ole vaja kogu aeg seda muljet süvendada, et tegelikult ei olegi midagi öelda. On olemas olevikuvorm, on olemas "praegu", erinevad ajavormid, aga "täna" on alati vale, eriti kui seda igas lauses viis korda on. Igas lauses!

Arupärimised on meil täna kahel teemal: Narva gümnaasium ja eestikeelse õppe tulevik. Ja just see hoiak, et ma räägin teid ja teemat surnuks, oli domineeriv. Narva gümnaasiumi lepingu kirjutasin tõepoolest mina kaks aastat tagasi alla. Arupärimise esitamise ajal ma veel ei teadnud seda, et minister tegi nädal tagasi täpselt samasuguse tseremoonia ja tootis sellise uudise, et lepitati kokku, et Narva tuleb riigigümnaasium. See on jälle sedamoodi, nagu maailm algaks sellest minu poolest "täna", et meie nüüd otsustasime niimoodi. Kui Keskerakond kirjutab alla lepingu Keskerakonnaga, siis on see pigem propagandaüritus. Aga oleks võinud viisakalt öelda, et olid mingisugused tõrked. Me tahtsime tegelikult teada, mille taga see seisis, mille tagajärg oli aasta venimist, et see Narva gümnaasium tuleb vähemalt aasta hiljem. Uudistest ei tulnud sellest midagi välja ega ka mitte tänasest ettekandest. Ei ole vaja meile Narvaga seoses rääkida, missugune keeruline protsess riigigümnaasiumi rajamine alati on, sest ta tõepoolest on alati selline ja me 2016 ju teadsime seda. Kui olid vaidlused õppekeele ja õppekohtade üle, siis seda kõike saaks ju öelda. Teinekord jääb hiljaks, aga minu mulje on tegelikult, et Mailis Repsil jääbki hiljaks. Paides pidi selle aasta sügisel kool avatama, nüüd on seal lihtsalt must auk, sellepärast et Kersti Sarapuu niimoodi tahtis. Kool on eelarve järgi kolm korda kallim, peaaegu poole väiksem ja avamine hilineb vähemalt kaks aastat. See tegelikult häirib väga, kui tuleb uus minister ja hakkab lihtsalt poliitiliselt asju ümber kruttima, üritamatagi argumente esitada. Tõesti häirib, sest see on minu pooleli jäänud töö ja mina hoian nende koolidele põialt. See ei ole niisama, et minu või sinu kool, vaid see on pooleli jäänud töö, seda ei ole mõtet tagasi kruttida, oli olemas argumenteeritud plaan ja ei ole mõtet seda ümber teha. Rae kohta sai samamoodi leping alla kirjutatud, kõik olid väga rõõmsad, seekord kirjutasid alla Reformierakond ja Reformierakond alla ning kõik olid väga rõõmsad. Nüüd nad räägivad, et raha sai otsa. Aga Paides läheb samal ajal kool kolm korda kallimaks. Mis selle loogika on? Lubadus, et võib-olla Raele kool tuleb, oli kuu või kahe eest igatahes tagasi võetud. Võib-olla on see veel plaanis. Palun lisaaega!

18:24 Aseesimees Enn Eesmaa

Täna on just see päev, kui saab sellele teemale pühendada vähemalt kaheksa minutit. Palun!

18:24 Jürgen Ligi

Aitäh! Teine teema arupärimises on Tallinna eksperiment. Niipalju me vastust saime, et ega see eestikeelse hariduse jutt ikka Keskerakonnale ei meeldi. Tõdetakse vanu tõdesid, kas keeleoskus on paranenud või mitte, kuidas gümnaasiumis on probleeme, natukene on juba hiljaks jäädud selle üleminekuga, aga hoiakut, et võiks varem alustada, tegelikult ei ole. Parimal juhul räägitakse kahepoolsest keelekümbusest. Minu arust võiks esialgu rääkida ühepoolsest, sest riigikeeleprobleem on ühel poolel ja kui on ressursside puudus, siis võiks seda teemat fokuseerida ja mitte selles suunas, et

eestlased oskaksid rohkem vene keelt, kuigi, kui õnnestuvad mõlemad, on hea. Põhikoolis on oskused ju ka selle taga, et alustatakse natukene üksteiselt. Lasteaias ei toimu eriti midagi, Tallinnas saab väidetavalt ainult 17% lastest keelekümblust. Kuna kõik ei tea, kas nad gümnaasiumi saavad, siis on see stiimul põhikoolis ikka liiga nõrk. Mina tahaks küll, et inimarengu aruande järeldused ja ühiskonnas toimunud hoiakute muutus ikkagi kajastuksid ka haridusministri muutunud hoiakutes ja ta ütleks välja, et tegelikult on vaja ühtset riigikeelset haridussüsteemi, seda on vaja alates lasteaiast ja me planeerimegi seda, me lepime kokku, teeme plaani. Aga pigem on nii, et see jutt jääb isegi siin saalis, isegi pinnimise peale alati poole peale ja võimalusel läheb jutt keeleoskusele, mitte ühes või teises keeles õppimisele, vaid keeleõppimisele. See on muidugi teemast mööda rääkimine, sest asi ei ole kaugeltki selles, asi on sotsiaalsetes võrgustikes, asi on selles, et Keskerakonna valija on keskeltläbi kehvemal tööl, elab kehvemas kohas, on kehvema tervisega ja venekeelne. Need asjad on kahjuks seotud sotsiaalsete võrgustikega. Aitäh!

18:26 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Yoko Alender!

18:26 Yoko Alender

Hea minister! Head kolleegid! Eelkõneleja ütles juba enamuse ära, aga ma tahtsin ka omalt poolt väljendada kahetsust, et ministri jutus oli nii palju vasturääkivusi. Ühest küljest viidati sellele, et analüüse ei ole piisavalt palju, järgmise lausega tõestati, et analüüsid selle kohta, et on vaja üle minna ühtsele haridussüsteemile, on täiesti olemas, viidates inimarengu aruandele. Samamoodi toonitas minister korduvalt oma jutus ühest küljest seda, et gümnaasiumis keelt õppima hakata on liiga hilja, teisest küljest viitas mitmeid kordi sellele, et see, mida täna tehakse lasteaias ja põhikoolis, ei ole piisav. Kusjuures oli hea esmakordselt kuulda, et me oleme nüüd saavutanud olukorra, kus tõesti neid õpetajaid on väga palju ja selle jaoks on väga palju tehtud, ainult et millegipärast ikkagi näitab tänane statistika, et vene emakeelega lastel ei ole hariduses võrdseid võimalusi, nende edaspidine edenemine tööturul ei ole täna võrdne nende laste edenemisega, kelle emakeel on eesti keel. Kui jutt läks sellele, mida siis minister ikkagi plaanib ette võtta, selleks et olukorda parandada, siis me mingeid konkreetseid vastuseid ei kuulnud.

Isiklikult arvan, et Haridus- ja Teadusministeerium võiks alustada pilootprojektidega, et lapsed tuuakse kokku ühte kooli, kus õpe on eestikeelne – mitte eesti keele õppimine, vaid eesti keeles õppimine –, ja siis võiks juba panna paika konkreetse kava, milline hakkab olema üleminekuperiood, pidades silmas regionaalseid erinevusi rahvastiku koosseisus. Täna me rääkisime Narvast ja Ida-Virumaast. Kindlasti on Tallinn väga markantne näide, siin on veel lisaks uussisserrändajate probleem, millele viitab ka inimarengu aruanne. Me ise toodame riigina juurde segregeeritust, kuna väga suurel osal siia täna saabunud uussisserrändajatel on vene keele oskus olemas, seetõttu lähevad nende lapsed vene kooli ja tihtipeale nad elavad sellistes piirkondades, Tallinnas näiteks, kus vene emakeelega inimeste hulk on suurem. Veel kahetsusväärsem on see, et minu kõrvu on jõudnud valijatega näiteks Põhja-Tallinnas kohtudes juba selliseid jutte, kuidas Keskerakonnal olevatki Tallinnas selline skeem, et teatud linnaosad tulebki sellisena hoida. Isiklikult arvan, et see on kahjulik Eestile ja Eesti inimestele ning see asi tuleb lõpetada. Selline eri kogukondade lahus hoidmine on lubamatu, ükskõik milline erakond siit profiiti lõikab või milliseid eesmärke see täidab. Kõikidel meie elanikel peavad olema võrdsed võimalused endale edu ja õnne luua. Ma jätkuvalt arvan, et üleminek ühtsele haridussüsteemile, alustades alusharidusest, sealt edasi põhikoolis jne, on meie järgmine suur väljakutse. Siin ei ole enam aega oodata. Me oleme seda juba piisavalt kaua teinud ja ma arvan, et ka ühiskond on selleks valmis. Nii et hakkame pihta. Aitäh!

18:30 Aseesimees Enn Eesmaa

Mihhail Stalnuhhin, palun! Kaheksa minutit.

18:30 Mihhail Stalnuhhin

Lugupeetud kolleegid! Tohutult kahju on sellest ajast, mis läks raisku, kui ma kuulasin seda tobedust ja jama, mida Reformierakond siin ajas. Aga Reformierakonnaga on ikka nii, nad on võõra aja sööjad. Nüüd asja juurde. Minult küsitakse mõnikord, et kuidas siis nii, sa olid Narvas Eesti Keskerakonna nimekirja esinumber, said kõige rohkem hääli ja praegu oled opositsioonis. Täpselt selle küsimuse

pärast, mida me praegu siin arutame, ma olen opositsioonis. Ma olen seda öelnud oma endistele sõpradele Narvas ja ütlen ka siin saalis: olgu neetud kõik need, kes võtavad lastelt ära võimaluse valida hariduse vormi. Te mõtlete, et te teete head. Narvas on praegu seitse õppeasutust, kus saab gümnaasiumiharidust. Kes tahab ja kes on võimeline, läheb eesti gümnaasiumi. Kes tahab, et laps temast kodus enam aru ei saaks, paneb lapse keelekümblusesse, see toimub vanalinna riigikoolis. On võimalik õppida keeltelütseumis, see on väga hea kool, vene koolide edetabelis alati esimese kolme-nelja hulgas. Veidi nõrgemad saavad ka gümnaasiumiharidust, saavad jätkata eesti keele õpet, nad saavad õppida ja saavad gümnaasiumihariduse kätte. See võimalus on praegu praktiliselt kõigil. Aastal 2022 tuleb üks suur gümnaasium. Selle kõrvale, nagu minister selgitas, tuleb veel üks. Noh, 20% – sellest tulenebki, et võimalik on üksainus ja ma sugugi ei kahtle, et see on eesti gümnaasium, sest eestlastest vanematele ei suuda mitte keegi vastu panna. Nad tahavad, et nende lapsed mitte ei pursiks, vaid räägiks eesti keelt. Nad on kategooriliselt selle vastu, et selles koolis õpiks massiliselt ... No ma isegi ei ütleks, et massiliselt, aga kui üks-kaks sellist õpilast on klassis, siis juba tulevad need *semetško*'d ja *trjopka*'d. Direktori võtab tööle ministeerium ja mine sa tea, kes 2022. aastal minister on. Nüüd ma saan vähemalt aru, miks minu kolleegid Narvas niiviisi oma meelt muutsid. Ma sain sellest aru eelmise nädal, kui kolmapäeval käis meie juures kapo direktor ja teda tutvustati kui järgmist kapo direktorit. Kui küsiti, mis on kõige tähtsamad asjad Eesti julgeoleku jaoks, siis esimesena ütles ta, et hariduslik probleem, ühtne õppesüsteem. Inimene isegi ei saa aru, et meil on ühtne õppesüsteem, meil on üks õppekava, üksainus, eesmärgid on ühed ja samad, õppeprogramm on üks ja sama ning nõuded on ühed ja samad. Küsimus on ainult jonnis. Need kuradi venelased peavad õppima ainult eesti keeles, vaat siis me teeme neist õiged inimesed! Tehke mida tahate, maailm on suur, infoallikaid on tohutult, küll need targad lapsed leiavad oma tee.

Minu arvates on küsimus selles, mida teha umbes poolte praeguste gümnaasistidega. Põhikool ei muutu, lasteaed ka lähiajal ei muutu. Tuleb direktor, kelle määrab kohale ministeerium, ta valib õpetajad ja pooled Narva gümnaasiumide õpetajad – see ka kedagi seal Narvas ei häiri – jäävad lihtsalt tööta. Ongi nii. Kusjuures nende hulgas on just need parimad, kes kõige paremini õpetavad keemiat, füüsikat ja matemaatikat. Siis on niiviisi, et iga põhikoolilõpetaja ei saagi edasi õppima minna. Ei saa, sest vastavalt seadusele on õpe eesti keeles. Kui Narvas see juhtub, siis ma isegi ei kahtle, et muud võimalust ei ole, see läheb sada protsenti eestikeelseks. Kui sa keelt ei valda, siis mine pikalt! Mine kutsekooli! Sind ongi vaja ainult seal, kus on vaja töökäsi, sind on vaja elektrijaamas, sind on vaja ehitusel, sind pole vaja kuskil ülikoolis. Tea oma kohta!

1999. aastal käis meil fraktsioonis tollane siseminister, kes meile selgitas, et tulevikus on Narva eraldi linn, selline väike pensionäride ja energeetikute pesa, kus elab umbes 30 000 inimest, ja mingit kõrgkooli ega midagi muud sinna vaja ei ole. See oli Tarmo Loodus, kes meile seda rääkis. Kurb on teada, et praegu hakkabki kõik selle stsenaariumi järgi minema, lähebki seda teed, alles jääb üks, üksainus gümnaasium, riigigümnaasium, ja selle kõrval on veel eesti gümnaasium, see on selge. Isegi kui me ühelt lapselt – kuigi tegemist on praegu sadade lastega – võtame ära võimaluse saada gümnaasiumiharidus, siis me lõikame tal tuleviku ära. Vaat sellepärast ma olen Narvas opositsioonis. Ma saan aru, et kapo vastu need mehed ei saa, kui kapo seda juba nii tõsiselt võtab. Ma loodan ainult, et Tallinnal õnnestub see plaan hukutada. Igatahes ma praegu vaataksin pealt nagu seda, kuidas upub laev, mille ma olen ise ehitanud, ja ma olen kuradi kurb.

18:37 Aseesimees Enn Eesmaa

Martin Helme, kas repliik kohalt? Palun!

18:37 Martin Helme

Jah! Aitäh! Ma ei hakka pulti tulema. Ma siiski leian, vastates eelkõnelejale, et Eestis peavadki kõik tõepoolest õppima eesti keeles ja nii on. Mul on väga hea meel, et kolleegid Reformierakonnast selle kõige pärast muretsevad. Ma lihtsalt ei saa kuidagi jätta juhtimata tähelepanu sellele, et nad olid 17 aastat võimul, inimesed jõudsid selle aja jooksul sündida ja 11. klassi minna, aga nad ei teinud selle aja jooksul ära neid asju, mille kohta nad nüüd nõuavad, et need tuleks kohe ära teha. Minu meelest on selline positsioon pisut kahepalgeline. Aga loomulikult peab kogu Eesti haridus olema algusest lõpuni eestikeelne.

18:38 Aseesimees Enn Eesmaa

5. 18:38 Arupärimine Eesti kõrghariduses toimuva kohta (nr 427)

18:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Viies päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Martin Helme, Henn Põlluaasa, Mart Helme, Uno Kaskpeiti, Raivo Põldaru ja Arno Silla 20. märtsil esitatud arupärimine Eesti kõrghariduses toimuva kohta. Martin Helme arupärijate nimel, palun!

18:39 Martin Helme

Lugupeetud asespiiker! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Meie mure on ka eesti keel, meie mure on eesti keel kõrghariduses. Absoluutselt kõik Eesti ülikoolid rikuvad meie hinnangul Eesti Vabariigi põhiseadust, mille § 6 ütleb, et Eesti riigikeel on eesti keel. Samuti ütleb keeleseaduse § 1 väga selgesti, et Eestis peab olema tagatud eesti keele kasutamine peamise suhtluskeelena kõikides avaliku elu valdkondades, sh hariduses. Ülikooliseaduse § 22 lõige 8 ütleb, et ülikooli õppekeel on eesti keel. Seega peavad ülikoolis õpe ja kohustuslikud õppematerjalid olema eesti keeles ja ainult soovitatav materjal võib olla mõnes võõrkeeles. Praktikas on olukord kahjuks absoluutselt midagi muud. Enamik õppematerjale on võõrkeeles ja ka kraadide kaitsmine tahetakse üle viia täielikult inglise keelele, hoolimata sellest, et enamik kaitsmisel osalevatest inimestest on tegelikult eestlased või eesti emakeelega inimesed.

Küsisime ministeeriumist veidi statistikat. 2017/18. õppeaastal on Eesti avalik-õiguslikes ülikoolides bakalaureuse- ja magistriõppes 546 õppekava, millest 458 ehk 84% on eesti õppekeelega, 85 õppekava ehk 15,5% on inglise õppekeelega ja 0,5% on vene õppekeelega. Tartu Ülikoolis on eestikeelsete õppekavade osakaal 84%, Tallinna Tehnikaülikoolis 79% ja Tallinna Ülikoolis 85%. Kui haridus sai koos Eesti Vabariigi sünniga 100 aastat tagasi esmakordselt ajaloos võõrkeelsest õppes vabaks, siis pärast taasiseseisvumist, Eesti Vabariigi 100. aastal liigume me kiirelt jälle võõrkeelse kõrghariduse suunas. Isegi Nõukogude okupatsiooni ajal ei suutnud võõrvõim eestikeelset kõrgharidust nii edukalt pärssida, kui seda on tehtud meie enda kätega meie enda riigis. Seoses sellega me küsimegi terve rea küsimusi haridusministrilt, kes kahtlemata loeb need ette ja vastab meile. Aitäh!

18:41 Aseesimees Enn Eesmaa

Viiele esitatud küsimusele tuleb vastama haridus- ja teadusminister Mailis Reps. Palun!

18:41 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esimene küsimus: "Mida kavatsete ette võtta, et kõrgkoolid ei rikuks põhiseadust ja teisi seadusi õppekeele osas?" Kõrgkoolid ei riku põhiseadust, kõrgkoolis teiste õppekeelte kasutamine ei ole vastuolus põhiseadusega. Sama seisukohta on väljendanud ka Õiguskantsleri Kantselei. Põhiseaduse § 37 ütleb, et igaühel on õigus saada eestikeelset õpetust. Põhiseaduse järgmine paragrahv, § 38 sätestab, et teadus ja kunst ning nende õpetused on vabad, mis tähendab, et ülikoolid ja teadusasutused on seaduses ettenähtud piires autonoomsed. Ülikooliseaduse § 22 lõike 8 kohaselt on ülikooli õppekeel eesti keel, kuid ülikooli nõukogu pädevuses on muude keelte kasutamise otsustamine.

Teine küsimus: "Kuidas kavatsete tagada, et eesti tudengitel oleks alati võimalik saada kõiki aineid ja kõiki materjale riigikeeles? Milliseid samme kavatsete rakendada, et üliõpilastele ei antaks pidevalt võõrkeelseid materjale, seda isegi siis, kui riigikeelseid materjale on piisavalt?" Kõrgharidusstandardis kirjeldatud õpiväljundite kohaselt peab üliõpilane olema võimeline erialaga seonduvaid probleeme suuliselt ja kirjalikult selgitama ning osalema erialastes aruteludes lisaks õppekeelele ka ühes võõrkeeles. Võõrkeele omandamiseks on vaja võõrkeeles lugeda, kirjutada ja rääkida. Kõiki aineid õppida ja kõiki materjale saada ei ole kunagi võimalik ainult eesti keeles. Kõrgharidusõpe rajaneb teaduslikul käsitlusel ning nüüdisaegse õppe võimaldamiseks tuleks kasutada ka võõrkeelseid õppematerjale. Samuti soovime, et kõrgkoolides õpetaksid oma ala parimad asjatundjad, mis tähendab ka välisõppejõudude ning välisteadlaste kaasamist. On loomulik, et nad viivad osaliselt läbi ka õppetööd. Haridus- ja Teadusministeerium on tellinud uuringu "Õppekeel Eesti kõrghariduses", mille

üks eesmärke on hinnata, kui suures osas toimub õpe tegelikult õppekava keeles ja kuidas kasutatakse õppeprotsessis teie viidatud teisi keeli, sh õppematerjalide pakkumist nendes keeltes.

Kolmas küsimus: "Kuidas ja millal kavatseb riik korraldada õppematerjalide tõlkimise eesti keelde spetsiifilistel erialadel, kus tõesti vastavaid materjale napib?" Alates 2008. aastast on Haridus- ja Teadusministeerium ellu kutsunud eestikeelsete kõrgkooliõpikute programmi. Programmi eesmärk on soodustada eestikeelse teadusterminoloogia arendamist ja kõrgkoolis eestikeelsete õppematerjalide kasutamist ning väärtustada eesti keeles publitseerimist. Eelistatud on Eesti autorite oma õpikud, kuid toetatud on ka tõlkeõpikuid. Toetatavad õpikud valivad välja ülikoolide esindajatest koosnevad eksperdikomisjonid. Programmi eesmärk on välja anda kümme uut õpikut aastas. Kahe programmi perioodi peale kokku on ilmunud 61 eestikeelset õpikut, töös on järgmised 37 õpikut. Valdakonnad on olnud tehnikateadustest arstiteaduseni, humanitaariast põllumajanduseni. Õpikute väljaandmise toetamist eestikeelsete kõrgkooliõpikute programmi rahastusega jätkatakse ka 2018. aasta sügisel.

Neljas küsimus: "Mida kavatseb Haridus- ja Teadusministeerium ette võtta eesti õppureid diskrimineeriva, piinlike ja naeruväärsete olukordade lõpetamiseks, kus eesti üliõpilased ja eesti õppejõud peavad omavahel purssima vigast inglise keelt, kui kaitsmisel on kasvõi üks mitte-eestikeelne isik? Samas soovib riik hindajate hulgas näha võimalikult suurt "rahvusvahelistumist". Sisuliselt on taolise rahvusvahelistumise tulemusel eesti keeles lõputöö kaitsmine muutumas võimatuks." Nii nagu ma juba ütlesin, Haridus- ja Teadusministeerium on tellinud Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuurilt ehk EKKA-lt käesoleval aastal temaatilise hindamise Eesti kõrgkoolides välisüliõpilaste õppimise ja nende õpetamise teemadel. Hindamise tulemusena valmib ülevaade välisüliõpilaste õppimise ja õpetamise parimatest praktikatest ja ka kitsaskohtadest. EKKA hinnang peaks andma selguse, kas kirjeldatud näide on üksikjuhtum või on see süsteemsem probleem. On kahetsusväärne, kui õppejõud ning üliõpilased peavad kaitsmisel võõrkeelt purssima.

Kõrgharidusstandardi kohaselt peab üliõpilane oskama erialast ema- ja võõrkeelt selliselt, et saab osaleda diskussioonides ega satu keeleoskuse tõttu piinlikesse ega naeruväärsetesse olukordadesse. Ülikooliseaduse järgi on ülikooli õppekeel eesti keel ja eestikeelse õppekava alusel õppides tehakse üldiselt ka lõputöö eesti keeles. Lõputöö kirjutamisel kasutatavale keelele tehakse ka erandeid, näiteks kui lõputöö on seotud väliskõrgkoolis vahetusüliõpilasena õppimisega või kui töö uurimisobjekt on ingliskeelne. Tänapäeval ei ole doktoritöö vorm sageli enam monograafia. Lõputöö koosneb enamasti artiklist, näiteks kolmest tunnustatud rahvusvahelises ajakirjas avaldatud artiklist, lühikesest sissejuhatuses ja kokkuvõttest. Inglisekeelsele tööle peab olema lisatud eestikeelne teadusartikli mahus kokkuvõte, ülikoolid nõuavad ka eestikeelset populaarteaduslikku kokkuvõtet. Lisaks kirjutavad üliõpilased oma teadustöö teemal keeleliselt ja sisuliselt kontrollitud eestikeelseid artikleid veebis hästi esile tõusvale Wikipedia lehele, mis omakorda aitab levitada ja juurutada eestikeelseid termineid. Ministeerium peab väga oluliseks eesti keele kui teaduskeele arendamist. Lõputöö kaitsmine eesti keeles või ka mitmes keeles on haridusministeeriumile teadaoleva informatsiooni järgi võimalik.

Viies küsimus: "Teaduslike kraadide kaitsmine on muutunud valdavalt inglise keelseks. Kuidas mõjutab see pikemas plaanis eesti keele arengut ja teaduskeele kaasaegsust? Kas näete selles ohtu eesti keele positsioonile laiemalt?" Teaduskraadide kaitsmisel kasutatava keele otsustamine on ülikoolide pädevuses. Inglise keele kasutamisel on ratsionaalsed põhjused, sest inglise keel on tõepoolest rahvusvaheline teaduskeel. Rahvusvaheliste tsiteeringute arv ja muud sellised komponendid määravad ülikooli positsiooni teiste ülikoolide seas. Eesti teadus on seda tugevam, mida avatum on ülikool ning mida paremate juhendajate ja teadlastega koostööd tehes on võimalik üliõpilastel õppida. Spetsiifiliste teadusteemade puhul on Eestis juhendajate ja retsensentide hulk piiratud. Teadusliku diskussiooni hõlbustamiseks on võõrkeeleoskus ja võõrkeelte kasutamine oluline. Tänapäevase teadusterminoloogia loomine on keeruline, just ülikoolide teadlased on tänapäeva teaduse uute suundumuste ning teaduskeele väga hea tundmise tõttu parimad sisueksperdid uue terminoloogia väljatöötamisel. Ilma uute suundade arendamiseta ei saaks eesti keel teaduskeelena olla ajakohaselt kõrgel tasemel. Eesti teaduskeel saab areneda ainult siis, kui eesti keele jaoks luuakse pidevalt uut, tänapäeva vajadustele vastavat terminoloogiat. Kui eesti keeletehnoloogia areneb kavandatud suunas ja tempoga, on võimalik, et kümne aasta pärast võib kaitsja oma töö esitada vabalt eesti keeles ning tehnoloogia abil saavad nii kuulajad kui ka retsensent kasutada neile sobivat keelt. Näiteks nõuab Tartu Ülikool ingliskeelsete väitekirjade juurde ammendavat eestikeelset kokkuvõtet. Viimastel aastatel on Tartu Ülikoolis eestikeelsete väitekirjade osakaal isegi suurenenud. Aitäh!

18:49 Aseesimees Enn Eesmaa

Küsimuste vooru avab Martin Helme.

18:49 Martin Helme

Aitäh, lugupeetud asespiiker! Hea minister! Ma nüüd ei tea, kas nutta või naerda. Mulle jääb teie jutust mulje, et kõik on kõige paremas korras ja liigub aina paremuse poole ning mingit muret ei ole, sest kümne aasta pärast hakkab masin asju tõlkima tagasi eesti keelde või edasi inglise keelde. Ma võib-olla ei lähekski nii väga konkreetseks. Te libisesite vastusest üle mingi uuringuga, et te saate uuringust teada, kas asi on hull või ei ole hull. Minu meelest ei ole vaja uuringut teha, et niisugust üldhinnangut anda, sest tendentsid on kestnud juba kaua ja süvenevad. Uuring võib tuua välja detaile ja pakkuda mingeid konkreetseid ülevaateid, aga ma küsin ikkagi väga selget hinnangut. Kas teie meelest on Eesti kõrghariduses, me räägime eriti magistri- ja doktoriõppes, võõrkeele pealetungi protsess läinud liiga kaugele või ohustab emakeelsest kõrgharidust?

18:50 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Ma võib-olla kordan põhitõed uuesti üle. Kõigepealt, mis puudutab üliõpilaste võimalust saada oma erialal eestikeelset haridust, siis meil on pidev koostöö ülikoolidega. Loomulikult, ülikoolid on küll autonoomsed, aga see teema on meile oluline. Kõik ülikoolid on sellele mõelnud. Ülikoolide arv on tänaseks üsna selgelt paigas, meil on kuus avalik-õiguslikku ülikooli ja vaid üks eraõiguslik ülikool ning mõned rakenduskõrgkoolid. Selles ringis toimuvad ametlikud regulaarsed kohtumised ja keeleteema on nendel aktuaalne. Selles mõttes te juhite tähelepanu õigele teemale. Seda näitas ka keelearutelu siin saalis, et ka ülikoolides on neid inimesi, kes on mures. Kui me analüüsisime eesti keele ja teaduskeele arengut sellest aspektist, kas meil on kõikides valdkondades eesti keele roll piisavalt suur, siis jah, tunnistan, me peame sellega tööd tegema. Kas me oleme mures? Keele pärast peab ikka ja alati muretsema. Kas me näeme, et see protsess on magistriprogrammides läinud liiga kaugele? Ei, pigem on täna ingliskeelsus erand kui reegel. Aga see, et doktoriväitekirja eelistab suurem osa teha inglise keeles, jah, vastab tõele. Seda me näeme arvude järgi, aga me näeme seda ka tudengite hoiakutest. Sellel on mitu põhjust. Üks on see, et töid eelistatakse teha retsenseeritavate artiklite kujul, mis ilmuvad ingliskeelsena. See protsess on lihtsam ja sa saad töö käigus kohe väga head kontaktid. Kuna noorteadlastel on huvi hiljem osaleda koostööprojektides, siis on inglise keele kasutamine neile selgelt oluline. Teiseks, väga tihti, kui hakatakse doktoritööd tegema, siis vähemalt osaliselt tahetakse õppida väljaspool Eestit ja saada kogemust ning tahetakse, et teine juhendaja oleks ingliskeelne. Jah, see kipub olema nii, et inglise keeles on selle võrra lihtsam.

Keeletehnoloogia näite tõin ma ikkagi näitamaks, et meil on juba praegu palju rohkem võimalusi õpetada keeletehnoloogiat sellisel tasemel, et noortel ei peagi tekkima kiusatust hakata kirjutama kohe inglise keeles. Me saame ise aina rohkem ja rohkem suunata inimesi kirjutama eesti keeles. Tihti kirjutatakse töö ka retsensentide pärast inglise keeles, aga ei pea teise retsensendi või lausa oponendi või teise või kolmanda arvamuse saamiseks kogu töö tegema inglise keeles, vaid töö võiks teha ikkagi eesti keeles, aga sellele inimesele, kes on kaasatud sellesse lõpphindamise protsessi, kaitsmise protsessi, tõlgiks selle kõik arvuti. Ma püüdsin seda tuua positiivse näitena.

Kas 20% rahvusvahelistumist on liiga palju või liiga vähe? Selle keelearutelu tulemusena me oleme ka Haridus- ja Teadusministeeriumis sel teemal päris mitmel korral uuesti arutanud. Täna siiski kõik arvavad, et meil on endiselt vaja olla konkurentsivõimeline. Täna on rahvusvaheliselt teadlaste ja õppejõudude kaasamine oluline, koostööprogrammide tegemine on oluline. See pigem ei ole täna ületanud kriitilist piiri. Aga kas selle kõrval, nagu te väga ilusasti küsimuses ütlesite, on vaja muretseda eesti keele kui teaduskeele pideva arengu pärast? Võib-olla "muretsema" ei ole eesti keeles hea sõna, aga valvel olla ja sellega pidevalt tegeleda tuleb küll.

18:55 Aseesimees Enn Eesmaa

Mart Helme.

18:55 Mart Helme

Aitäh! Ma alustan repliigist. Ülikoolide autonoomia ei seisa kõrgemal põhiseadusest, ammugi mitte rahvuslikust suveräänsusest ja vajadusest säilitada eesti keelt. See on repliik selle kohta, et ülikoolid on

autonoomsed. Mis puutub doktoritöösse, magistritöösse ja muudesse töösse ja artiklitesse, mis, nagu te ütlesite, ilmuvad inglise keeles ja neid ei olegi enam vaja eesti keelde tõlkida, siis ma julgen meelde tuletada sügavat nõukogude aega, kui mina olin üliõpilane. Me kirjutasime kõik asjad eesti keeles ja sinna juurde sisukokkuvõtted inglise, vene või mõnes muus keeles. Ma arvan, et see võiks ka nüüd olla ministeeriumi soovitus kõrgkoolidele, akadeemilistele asutustele. Minu küsimus nüüd on: mis te arvate sellisest soovitusel, et tööd oleksid siiski tõlgitud eesti keelde, sisukokkuvõtted aga oleksid võõrkeeles?

18:56 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Kindlasti ei ole ülikoolide autonoomia põhiseadusest üle. Vastupidi, ma ju teie esimesele küsimusele vastates ka viitasin, et põhiseaduses on kaks paragrahvi – §-d 37 ja 38 –, mis mõlemad seda teemat puudutavad. Esimene räägib haridusest ja teine toob sisse ka teaduse, ülikoolid ja teadusasutused on selles mõttes autonoomsed. Nii et ei, ma ei ole püüdnudki öelda, nagu nad oleksid põhiseadusest üle.

Nüüd keelepoliitikast. Ma mitmele küsimusele vastates juba sellele viitasin, aga kordan veel. Ülikoolid ise on arvamusel, aga ka ministeerium on andnud väga selgelt sõnumi, et ka võõrkeelsetel töödel peab olema korralik tõlge resümee kujul. Nagu ma juba viitasin, sellega tõsiselt tegeldakse ja Tartu Ülikool on seda teinud lausa süsteemselt. Kas kogu doktoritöö peaks olema eesti keeles? Ma usun, et see on oluline, kui me mõtleme meie teaduskeele pidevale arengule. Nii et see on teema, mille puhul ma teiega nõustun. Eestis tegeldakse täna tõlkimisega ja ilmuvad ülevaated nendest retsenseeritud artiklitest, millest väitekirjad täna tihti koosnevad. Väga paljudel lõpetajatel on ka huvi need artiklid ära tõlkida. Aga ettepanek, et see toimuks süsteemselt ja kõikides valdkondades, on minu arvates väga hea.

18:58 Aseesimees Enn Eesmaa

Henn Põlluaas.

18:58 Henn Põlluaas

Aitäh! Teie jutust tuleks justkui välja, nagu haridusministeerium ei puutukski asjasse, sest ülikoolid soovivad ise inglise keelele üle minna. Ometigi on ministeerium sõlminud ülikoolidega lepingud, mille järgi ingliskeelsele õppele ülemineku eest tuleb lisarahastus ja tasulisi kohti võib luua ainult ingliskeelses õppes. See on viinud ju selleni, et mõnes aines on enamik õppes juba ingliskeelne. Mul on üks konkreetne näide. Eelmine aasta vist juhtus see, et ajalooteaduskonnas taheti doktoritööd kaitsta, kõik olid seal eestlased, ainult üks retsensent oli soomlane ja tulemus oli see: selle asemel, et talle tõlk hankida, tehti kõik inglise keeles, kõik eestlased rääkisid omavahel inglise keeles. Kas see on teie meelest tõesti normaalne? Seda juhtumit võib täiesti vabalt üldistada, see ei ole üldse üksikjuhtum.

18:59 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Kõigepealt ülikoolide lepingutest. Jah, ülikoolide lepingutesse on sisse kirjutatud rahvusvahelistumine ja selle eest tõepoolest premeeritakse eraldi tulemusrahaga, aga see ei tähenda samas osakaalus ka õppekavade protsente. Mis on selle eesmärk? See, et meil oleksid piisavalt atraktiivsed õppekavad, et meile tahaksid tulla välisüliõpilased, sest ka meie huvi on, et meie üliõpilased saaksid teatud perioodil kogemusi väljastpoolt Eestit ja tuleksid siis ikkagi meile tagasi, samamoodi käib see välisõppejõudude kohta. Nii et ministeerium ei soovi loobuda sellest, et meil oleksid rahvusvahelised suhted ja ka teaduskoostöö. Te tõite nagu hoiatavalt välja, et see toob kaasa ainult ingliskeelsete õppekavade levimise. Ministeeriumile ei ole teada neid fakte, nagu eestikeelseid õppekavasid asendatakse ainult ingliskeelsetega. Üldiselt on nende hulk välja kujunenud. See on ka põhjus, miks Haridus- ja Teadusministeerium on tellinud selle põhjaliku analüüsi. Kui tuleb välja, et tõepoolest õppekavu asendatakse, vaatamata sellele, et kokku on lepitud teisiti, siis on Haridus- ja Teadusministeeriumil loomulikult lepingute abil võimalik seda täpsustada.

Nüüd teie mainitud juhtumist. Ei, see ei ole normaalne. Ma usun, et seda olukorda oleks saanud lahendada ka selliselt, et sellele soomlasele oleks kogu tegevus ära tõlgitud. Muidugi ei oska ma selle ühe fakti pealt üldistada, ma ei tea, kas kõigil oli soov näidata heale kolleegile Soomest, kuidas temast lugu peetakse, või seda, kui hästi kõik inglise keelt räägivad. Ma selle üksiknäite kohta ei oska küll öelda, kas see on hea praktika, kui sellisel põhjusel kogu see asi toimub inglise keeles. Minul isiklikult on kogemusi Rootsist, kus on olnud nii ja naa, seal on olnud puhtalt rootsikeelseid seminare, kus

võimaldatakse tõlget, ja on täpselt niisama palju olnud ingliskeelseid doktoriseminare, lihtsalt sellepärast, et seal oli kaks doktoranti, kes rääkisid inglise keeles. Nii et ma arvan, et mõlemat pidi saab seda probleemi lahendada. Kuidas on normaalne, millises proportsioonis? See toimub vastavalt võimalustele.

19:02 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur tänu ministrile! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Mart Helme.

19:02 Mart Helme

Lugupeetud eesistuja! Rahvasaadikud! Proua minister, aitäh vastuste eest! Ega meie arupärimine ei olnud tingitud sellest, nagu me tahaksime kuidagi pahatahtlikult koalitsiooni rünnata, vaid küsimused on tõepoolest ju õhus. Nagu me sellel vabaerakondlaste umbes kuu aega tagasi korraldatud keelearutelul kuulsime, see teema on murekohaks ka ülikoolides ja ühiskonnas laiemalt. Ma usun, et meie arupärimine võib-olla veel kord tõstatab neid küsimusi ja näitab neid valukohti.

Nüüd natukene ka vastustest ja järeldustest, mida me võime teha. Meil ei ole mõtet siin 900 000 eestlasega riigis võrrelda ennast ühegi teise Euroopa riigiga, Rootsi, Soome või Saksamaaga. Need on võrreldamatud suurused. Meie keeleruum on nii väike, et igat tükikest, mis me kaotame, on meil korvata ülimalt raske, kui mitte võimatu. Ausalt öeldes tallame me ingliskeelustumisega oma vanaisade ja vanaemade töö peal. Tuletage meelde, missuguse entusiasmi, kire ja intellektuaalse panusega hakati 1920-ndatel, kui ülikool muutus eestikeelseks, tekitama sõna otseses mõttes eesti teaduskeelt, eesti kultuurkeelt. Tegelikult jätkus see üsna viljakalt ka nõukogude perioodil, kuna Nõukogude Liidus oli vaja näidata, et kultuur on sisult sotsialistlik ja vormilt rahvuslik või kuidas see oligi, et kõikides liiduvabariikides õitseb rahvuskultuur. Seetõttu rahvuskeeli väga ei represseeritud. Filosoofia oli teine: ujutame immigrantidega üle ning küll need kultuurid ja keeled hajuvad ja hägustuvad ise. Aga see on teine teema.

Ma võin sellel teemal rääkida kaasa ka isiklikest kogemustest lähtuvalt. 14 aastat õpetasin ma rahvusvahelisi suhteid, algul Audentese ülikoolis, mis oli täiesti eestikeelne ülikool, mitte ükski kursus ei olnud muus keeles. Kui Audentese ülikool ühines Tallinna Tehnikaülikooliga ja moodustas seal rahvusvaheliste suhete instituudi, siis hakkasid sisse hiilima ingliskeelsed kursused ja õppekavad. Algul üksikud, aga kui mina 2014. aastal seal töö lõpetasin, siis oli see instituut sada protsenti ingliskeelne, ei olnud järele jäänud mitte ühtegi eestikeelset kursust. See toimus umbes viie aasta jooksul, järk-järgult mindi üle inglise keele peale. See tekitas üliõpilaskonnas väga paksu pahameelt, sest ka viimasel aastal olid enam kui pooled üliõpilased kõikidel kursustel eestlased ja absoluutne enamik õppejõududest olid eestlased. Aga töid, kursusetöid, mingeid muid töid, bakalaureusetöid, magistritöödest rääkimata, ei tohtinudki enam eesti keeles kirjutada ega kaitsta. Siin võib muidugi öelda, et jaa, see on tasuline ülikool ja ta oma kommertshuvidest lähtuvalt viis sisse ingliskeelse õppe. Aga ikkagi, Henn Põlluaasa esitatud küsimus ...

Palun lisaaega!

19:07 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun! Kolm minutit juurde.

19:07 Mart Helme

... on ka selles kontekstis täiesti asjakohane, sest nagu ma ütlesin, enam kui pooled üliõpilased kõikidel kursustel olid eestlased.

Ja nüüd veel. Me räägime rahvusvahelistumisest kui millestki väga progressiivsest, õppe- ja teadustaset tõstvast. Vabandust! Minu kogemus sellest ülikoolist ütleb, et need üliõpilased, kes tulid tasulistele kohtadele mujalt, eelkõige need, kes tulid Kolmandast Maailmast, olid allpool igasugust taset. Esiteks ei osanud nad inglise keelt, nad ei olnud võimelised inglise keeles suhtlema, tööd, mis nad esitasid, olid tehtud *copy-paste*-meetodil, neid töid tuli korduvalt tagasi anda ja paluda uuesti teha, uuesti esitada. Kõik see oli aja, energia ja tegelikult taseme raiskamine. Nii et rääkida siin sellest, et rahvusvahelistumine tõstab meie ülikoolide õppetaset, ei vasta lihtsalt tõele.

Nüüd külalislektoritest. Mõningatel puhkudel olid meil ühised loengud ja suuremad seminarid, nii et oli võimalus veenduda, et teatud eranditega olid külalislektorid täielikult C-kategooria õppejõud, enamalt jaolt ka vasakpoolsed liberaalid, kes olid lihtsalt leidnud endale tagumiku soojendamise koha siin

kauges europrovintsi ülikoolis. Mingit taseme tõstmist nende õppejõudude abil vähemalt selles konkreetsetes ülikoolis mina ei kogenud.

Nii et kõik need ilusad vastused, kuidas me tõstame taset ja tahame olla rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised, kõlavad loosungitena ilusalt, aga praktika on tõe kriteerium. Praktikas, vähemalt minu kogemuste põhjal, need asjad ei töötanud. Ma olen kuulnud tagasisidet ka teistest ülikoolidest, teistelt õppejõududelt ja intellektuaalidelt: liiga sageli need ka mujal ei tööta. See on tegelikult nüüd Haridus- ja Teadusministeeriumil mõtlemise koht. Mõelge, missugusest filtrist ikkagi peaksid need akadeemilised isikud, kes meie taset ja rahvusvahelist konkurentsivõimet tõstma tulevad, läbi käima, et me ei tegeleks siin mingisuguste U-kategooria üliõpilaste ja C-kategooria õppejõududega. See on ka selle ingliskeelse kõrghariduse ja teadustöö üks ja tegelikult väga olulisi külg. Aitäh!

19:10 Aseesimees Enn Eesmaa

Rohkem sõnavõttusoove ei ole, lõpetan arutelu arupärimise teemadel.

6. 19:10 Arupärimine Eesti kõrgkoolide rahvusvahelistumise ja eestikeelse kõrghariduse kohta (nr 429)

19:10 Aseesimees Enn Eesmaa

Head kolleegid! Järgmised kaks arupärimist tõestavad meile, et olulise ja toimeka inimese teod ja tähendus on kaugelt suuremad kui temale eraldatud eluaastate summa. Ma räägin Andres Ammasest. Kuues päevakorrapunkt: Riigikogu liikmete Krista Aru, Andres Ammas, Jüri Adamsi, Monika Haukanõmme, Artur Talviku, Külliki Kübarsepa ja Ain Lutsepa 22. märtsil esitatud arupärimine nr 429 Eesti kõrgkoolide rahvusvahelistumise ja eestikeelse kõrghariduse kohta. Palun, Krista Aru arupärijate nimel!

19:11 Krista Aru

Härra juhataja, aitäh selle väga ilusa meeldetuletuse eest! Austatud proua minister! Head rahvaesindajad! Ma olen siin mõneti keerulises olukorras, sest eelmise arupärimise küsimused ja ka ministri vastused puudutasid seda temaatikat, mis on tõstatatud ka selles arupärimises. Kuid ma olen igati nõus kolleeg Mart Helmega, et nii väikese rahva puhul, kes hoiab, kaitseb, edendab ja viib edasi nii seda keelt kui ka seda keelt vajavat ja selle abil toimivat riiki, ei ole ilmselt kunagi liig rääkida eesti keelest, sh eesti keelest kõrghariduses.

Meie küsimuste raskuspunkt on just nimelt rahvusvahelistumisel. Mida on see endaga kaasa toonud? Kas ja kuivõrd on ministeerium analüüsinud otsest seost püstitatud rahvusvahelistumise eesmärgi ja selle vahel, mis on osaliselt kindlasti ka tänu sellele eesmärgile kõrgkoolides tegelikult toimunud? Teiselt poolt on ju ka kogu kõrgkoolide rahastamise printsiip põhjalikult muutunud. Eestikeelne õpe on tasuta, selle eest kõrgkoolid raha ei võta. See on mõeldud ühiskonna üldiseks harimiseks, kõigile kõrghariduse ligipääsetavuse tagamiseks. Teiselt poolt on kõrgkoolidel soov teenida ka lisaraha võõrkeelsete õppekavade kaudu. Siin on muidugi otseselt küsimus selleski, kas ja kuivõrd mitmed võõrkeelsed õppekavad, mis on ka õppijate mõttes veidi alatäitunud, majanduslikult ikkagi efektiivsed on. Selle arupärimise taga ei ole kindlasti midagi muud kui just nimelt soov näidata seda, et kui keegi saab kõrgemal tasemel hoida ja arendada eesti keelt, siis on see meie kõrgkoolide kohustus. Ja küsimus on, kuivõrd ministeerium saab, tahab ja ka suudab kõrgkoolide autonoomiasse sekkuda. Ühelt poolt ütlevad paberid küll seda, et võõrkeeles kaitstavad doktoritööd peavad olema varustatud eestikeelse kokkuvõttega, aga küsimus on, kas ja kuivõrd seda nõuet tegelikkuses järgitakse ja ka hinnatakse. Nii et meil on siin kuus küsimust ja me oleme igati mõistvad, kui minister viitab mõnele küsimusele vastates, et seda teemat on täna juba küllaldaselt käsitletud. Aitäh!

19:14 Aseesimees Enn Eesmaa

Igal juhul on vastusteks aega 15 minutit. Palun, minister Mailis Reps!

19:14 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma usun, et see, mida me oleme juba arutanud, tuleb välja küsimuste ja vastuste osas. Lugupidamisest nii küsimuste esitajate kui ka vastuste usinate

ettevalmistajate vastu ma siiski kannan need ette just nii, nagu need ette valmistatud on.

"Miks on kõrgharidusseadustikus fikseerimata põhimõtted, mis kindlustaksid Eesti riigikeele toimimist kõrghariduskeelena? Kas need on sõnastatud kõrgharidusseadustiku parandustes?" Ülikooliseaduse § 22 punktis 8 on sätestatud, et ülikooli õppekeel on eesti keel ja muude keelte kasutuse otsustab ülikooli nõukogu. Rakenduskõrgkooli õppekeel on eesti keel ja teiste keelte kasutamise otsustab minister. Tartu Ülikooli seaduse § 2 lõikes 4 on Tartu Ülikoolile pandud eraldi kohustus edendada eesti keele ja kultuuri säilimise ning arengu eesmärgil Eestit ja tema rahvast uurivaid teadusi ja eestikeelset haridust ning säilitada rahvuslikku kultuuripärandit. Selle ülesande täitmiseks on ülikool loonud rahvusprofessorid eesti kultuuri, eesti keele ja Eesti ajaloo õpetamiseks ning teadustöoks. Uue kõrgharidusseaduse eelnõu arutelud käivad. Eesti keeles õppimise ja õpetamise olulisus on kavas eelnõus selgemalt välja tuua. Võõrkeelsete õppekavade avamisel tuleb hinnata, kas eesti keeles õppimise võimalused on olemas, milline on kõrgharidusega spetsialistide vajadus ja võõrkeelseks õppeks vajalikud ressursid.

"Millise osakaaluga on kõrgkoolidega sõlmivates tulemuslepingutes [...] õpikeskkonna rahvusvahelistumine? Kas tulemuslepinguid korrigeeritakse sihiga tagada eestikeelne õpetus kõikidel erialadel?" 2017. aastal jõustunud ülikooliseaduse muudatustega rakendus uus kõrgkoolide rahastusmudel, milles 80% moodustab baasrahastus ja 20% tulemusrahastus. Tulemusrahastuse aluseks olevast kuuest tulemusnäitajast üks on kõrgkoolis õppivate välisüliõpilaste osakaal õppeasutuse kõigi üliõpilaste hulgas. Nimetatud indikaator moodustab tulemusnäitajatest 10%. 2017. aasta seisuga on välisüliõpilaste osakaal üliõpilaskonnas 9,5%.

Arupärimise esitajate väide, et tulemuslepingutes on seatud eesmärgiks see, et 20% õppekavadest oleksid ingliskeelsed, ei ole korrektne. Õppekavade ingliskeelseks muutmine ei ole eesmärk. Tulemusrahastuse kaudu toetatakse rahvusvahelistumist, mida mõõdetakse välisüliõpilaste osakaalu abil. Kui välisüliõpilaste osakaal ületab kõrgkoolis 20%, siis läheb see tulemusrahastuse mahu arvutamisel ikkagi arvesse 20%-na.

Käesoleva aasta sügisel algavad ülikoolidega läbirääkimised uute halduslepingute sõlmimise üle perioodiks 2019–2021. Uutes lepingutes on kavas kokku leppida ülikoolide kohustuses tagada kõrghariduse esimesel ja teisel astmel eestikeelne õpe vähemalt ülikooli vastutusvaldkondades kõigis õppekavarühmades, kus on õppekavad vastuvõtuks avatud.

Kolmas küsimus: "Ingliskeelseid õppekavasid on koos eesti ja inglise keelega õppekavadega 30% õppekavadest, sh magistriõppes on õppekavadest 29% ingliskeelsed. Samas on õppijaid õppekava kohta suhteliselt vähem kui eesti keele puhul. Kas väike üliõpilaste arv ingliskeelsel õppekaval tagab kava tasuvuse või rahastatakse ingliskeelset õpet hoopis eestikeelse õppe arvel?" Küsimuses esitatud faktid on veidi eksitavad. Kokku on liidetud ainult inglise õppekeelega õppekavad ja doktoriõppekavad, millel on kõrgharidusstandardi kohaselt lubatud kaks õppekeelt, mis on tavapäraselt eesti ja inglise keel. Tegelikult moodustavad ingliskeelsed õppekavad, millel õpib üliõpilasi, 15% kõikidest õppekavadest. Magistriõppes on ingliskeelsete õppekavade osakaal 25%.

Üliõpilaste arv õppekava kohta ei sõltu niivõrd õppekeelest kui õppeastmest ja õppevaldkonnast. Ingliskeelseid õppekavu on rohkem magistriõppes, kus ongi keskmisest vähem üliõpilasi õppekava kohta. Keskmisest rohkem üliõpilasi õppekava kohta on integreeritud õppes. Paljudele ingliskeelsetele õppekavadele on vaid üks kord õppureid vastu võetud, mistõttu on nende arv õppekava kohta veel väga väike. Kui võrrelda näiteks magistriõppesse vastuvõetute arvu õppekeelte lõikes, siis ei ole vahe märkimisväärne: eestikeelsetele magistriõppekavadele asus õppima keskmiselt 19 üliõpilast ja ingliskeelsetele keskmiselt 18 üliõpilast õppekava kohta.

Õppekavade avamise, rakendamise ja muutmise eest vastutavad kõrgkoolid. Sageli on otsuste aluseks õppekavadel õppivate üliõpilaste huvid ja arv. Demograafilise olukorra tõttu on Eesti kõrgkoolid sageli dilemma ees, kas tõmmata erialasid üliõpilaste arvu vähenemise tõttu koomale või muutuda erialati rahvusvahelisemaks. Ingliskeelsete õppekavade avamine ei ole tingitud ainult soovist või võimalusest küsida üliõpilastelt õppeteenustasu. 29% ingliskeelsetel õppekavadel õppijatest õpivad tasuta. Neljandaks: "Kuidas selgitada eesti tudengitele, miks neile lubatud eestikeelse bakalaureuseõppekavaga eripedagoogikas loetakse kursus inglise keeles, kui kursusel osaleb Erasmus+ programmi tudeng? Kas ministeerium on sellistest juhtumitest teadlik ja selline käitumine on heaks kiidetud?" Erasmus+ üliõpilaste osalemine kursusel ei mõjuta ülikoolide kinnitustel kursuse õppekeelt. Erasmus+ vahetustudengid valivad üldjuhul ingliskeelseid õppeaineid ning muud variandid lahendatakse juhtumipõhiselt. Ülikoolide kinnitustel toimub õpe üldjuhul selles keeles, mis on määratud õppeaine õppekeeleks. Eripedagoogika bakalaureuseõpe toimub nii Tartu Ülikoolis kui ka Tallinna Ülikoolis.

Mõlema õppekava õppekeeleks on eesti keel, kuid õpiväljundite saavutamiseks vajalik teine keel on inglise keel. Seega, üliõpilased on sisseastumisel teadlikud sellest, et õpiväljundite saavutamiseks peab neil vajalik võõrkeeleskus olemas olema. Õppeasutusel on õigus otsustada, mis ainetes ja mis mahus osalevad õppetöös välisõppejõud ja milliste ingliskeelsete õppematerjalidega tuleks üliõpilastel töötada. Vabariigi Valitsuse määrusega kinnitatud kõrgharidusstandardis on bakalaureuseõppe õpiväljundina määratletud, et üliõpilane peab õpingute lõpuks olema suuteline lisaks oma õppekeelele vähemalt ühes võõrkeeles selgitama erialaga seonduvaid probleeme suuliselt ja kirjalikult ning osalema erialases arutelus. Uuringu "Võõrkeelte oskuse roll tööturul" kohaselt on keelteoskusel oluline mõju nii hõivatusel kui ka palganumbri kujunemisele. Rahvusvahelise töökogemuse võimalust silmas pidades oleks tarvis inglise keel omandada vabalt valdamise tasemel. Erasmus+ programmi üks eesmärk ongi pakkuda õpirändes osalejatele võimalust tutvuda teiste kultuuridega ning sulanduda kohaliku keskkonda.

Viiendaks: "Kas ja millal töötab ministeerium koos kõrgkoolidega välja ja rakendab võõrkeelsele bakalaureuse- ja magistriastme õppekavale Eesti mooduli – eesti keele, kultuuri ja ühiskonna tundmise õpet ja tööpraktikat Eesti ettevõttes ja/või organisatsioonis sisaldava õppekava? Õppekava edukalt läbinud välisüliõpilasele võiks laieneda ka elamisloa pikendamine teatud aja [...] võrra, et võimaldada Eestis tööd leida. Sellist nn Eesti moodulit võiks rakendada nii tasulise kui ka tasuta õppekava puhul." Õppekavade väljatöötamise eest vastutavad kõrgkoolid ja riik sellesse üldjuhul ei sekku. Riigil ei ole kavas vastavat moodulit välja töötada. Kõik ülikoolid pakuvad ingliskeelsetel õppekavadel õppijatele võimalust õppida eesti keelt vähemalt algtasemel. Mõnes ülikoolis on ka eraldi kultuuriõpe. Üheski ülikoolis ei ole tegu kohustusliku õppega, vaid enamasti on tegu vabaainetega.

Küsimuses kirjeldatud moodul teataval kujul ka juba eksisteerib. Alates 2015. aastast on Siseministeeriumi haldusalas Euroopa Liidu toel käivitatud uussisserändajate kohanemisprogramm, mis sisaldab koolitusi lõimumise toetamiseks, sh eesti keele õpet A1-tasemel. Programmi raames pakutakse nn baasmoodulit, mille eesmärk on aidata sisserändajatel Eesti ühiskonnas kohaneda, omandades teadmisi riigi ja ühiskonna toimimise, igapäevase eluolu ja kultuurikeskkonna kohta. Välisüliõpilaste ja -õppejõudude ning välisteadlaste jaoks on välja töötatud eraldi õppimismoodul ja teadusmoodul. Moodulite abil antakse sisserändajatele infot näiteks Eesti haridussüsteemi, aga ka teadusinstituutide ja korralduste, samuti praktika- ja töötamisvõimaluste kohta. Moodulite pakkumisel tehakse koostööd ka ülikoolidega.

Juba praegu on välisüliõpilastel ja -teadlastel välismaalaste seaduse järgi õigus õpingute või teadustöö lõppedes teatud aeg Eestis viibida, selleks et siin töö leida või ettevõtte asutada. Planeeritava VMS-i ehk välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu kohaselt pikendatakse Eestis viibimise seaduslikku alust pärast elamisloa kehtivuse lõppu 183 päevalt 270 päevani ehk üheksa kuuni. Nii ülikoolid kui ka tööandjad korraldavad välistudengitele mõeldud kontaktüritusi Eestis töövõimaluste tutvustamiseks, näiteks "Work in Estonia". Vabariigi Valitsus peab välistudengite kaasamist Eesti tööturule oluliseks. Majandusarengu komisjonis on kokku lepitud, et ettevõtlus- ja infotehnoloogiaminister esitab koostöös haridus- ja teadusministri ning tervise- ja tööministriga septembris 2018 ülevaate ettepanekutest välisüliõpilaste paremaks kaasamiseks tööturule.

Ja kuuendaks: "Kas saate kinnitada, et Eesti avalik-õiguslike ja riiklike kõrgharidusasutuste sisene asjaajamiskeel on kõikides kõrgkoolides ja teadusasutustes eesti keel ning kõrgkoolides tähtajatu lepinguga töötavatele välisõppejõududele ja -teadlastele on loodud võimalused, et nad omandaksid teatud aja [...] jooksul vähemalt passiivse eesti keele oskuse, mis võimaldaks neil osaleda eestikeelsetel koosolekutel ja üritustel?" Ametlik asjaajamiskeel Eesti kõrgkoolides on eesti keel. Keeleseaduse § 10 lõige 1 sätestab, et riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse asjaajamine toimub eesti keeles. Kõrgkoolides tehakse rahvusvahelisest töö- ja õpikeskkonnast tingituna kõrgkooli eeskirjad, korrad ja muud dokumendid kättesaadavaks ka inglise keeles. Keeleseaduse § 23 lõike 5 järgi ei kohaldu välisõppejõule ja välisteadustöötajale eesti keele oskuse nõuded, kui ta on Eestis töötanud vähem kui viis aastat. Teadusgrupi või muu sellise töökeel on vastava grupi sisemise kokkuleppe küsimus, millesse ülikool ega riik ei sekku. Aitäh!

19:26 Aseesimees Enn Eesmaa

Esimese küsimuse esitab Andres Herkel.

19:26 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Keelt ohustab kõige rohkem see, kui ta mõnest oma kasutusvaldkonnast ilma jääb. Birute Klaas-Lang ütles siin meie keelearutelul, et kõrghariduse ja teaduse keel on keelepüramiidi tipp, aga ka sealt võivad osad ära kaduda ja sellel on meie jaoks kindlasti väga halvad tagajärjed. Ma esitan nüüd küsimuse teile kui teadusministrile. Võib-olla on see küsimus väärt ka praegustele Tartu Ülikooli rektorikandidaatidele esitamist. Kas meil on võimalik kuidagi esile tuua ka seda, milliste teadusharude või -valdkondade puhul on eestikeelne terminoloogia, selle edasikestmine ja kasutus, tõsiselt ohustatud? Kas ülikool ja ministeerium teevad sellist seiret väga konkreetselt?

19:27 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Ma tahaks loota, et teevad. Aga ma jään praegu vastuse võlgu, kas näiteks meie keeleosakonnal on niisugust reaalsust ja pidevat sidet. Ma tahaks loota, et meie heal teadusasutusel, mille liitmist ülikooliga vahepeal kaaluti ja kes tegeleb mitmesuguste keeleteemadega, on selline ülevaade. Keeleterminoloogia ja erinevate teaduskeele osadega tegelemiseks on meil määratletud eraldi vastutusalad. Aga kas ma võiksin täna tuua välja mingi eraldi valdkonna? Ma ei oska kahjuks vastata. Tunnetuslikult, info põhjal, mida ma olen kohtumistelt saanud, võin öelda, et üks ja teine on näiteid toonud. Selleks, et ma oskaksin siin täpsemalt vastata, peaks mul aga olema rohkem informatsiooni. Aga see on hea küsimus nii rektorikandidaatidele kui ka teadusministrile. Võtan selle koju kaasa, et sellega tegeleda.

19:29 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

19:29 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister, parandage, kui ma eksin, aga minule on teada selline info, et ülikoolidel on erinevad reeglid, kui palju peaks magistri- või doktoritöid ühes või teises keeles esitama. Te mainisite eelmises vastuste ringis, et teil on väga tihe koostöö ülikoolidega. Kas te ei ole arutanud ka seda, et neid reegleid võiks ühtlustada? Ja kui kaugel sellega ollakse, kui te juba olete ülikoolidega sellel teemal vestelnud?

19:29 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Nii nagu hea küsija teab, võttis kõrgharidusseadustiku juhtrühm tööpoolest ette väga suure teemade ringi. Muidugi ei ole kõik jõudnud kõrgharidusseadustikku, aga kõne all oli ka eesti keele kui teaduskeele teema. Ma ei taha öelda, et see oli ühtlustamise soov, aga ambitsioon kokku leppida teatud reeglites – kvaliteedireeglites omavahel, aga ka rahvusvahelistes reeglites – oli alguses väga suur. Kui nüüd detailidesse minna, siis ühel hetkel soovisid ülikoolid ikkagi eripärased olla.

Ma usun, et kui me tahame reguleerida midagi sellist, mis puudutab Eesti riigikeele rolli ülikoolides, siis nad on selleks valmis. Mul ei ole küll põhjust midagi muud arvata, arvestades seniseid kontakte, mis mul on ülikoolidega olnud. Kuid see peab olema siiralt vabatahtlik. Me oleme teinud selliseid vastastikuseid kvaliteedikokkuleppeid ja n-ö pehmeid dokumente, kus ülikoolid ise ütlevad, et me võtame selle või teise eesmärgi. Ma usun, et selline valmisolek on neil olemas. Kui me tahaksime hakata kõrgharidusseadustikku siin Riigikogu tasandil väga jõuliselt reguleerima, siis ma kardan, et neilt tuleks vastuseks kindel ei. Aga arvan, et kui me näiteks ütleme ülikoolidele, et nad võiksid ühte või teist küsimust omavahelistes kokkulepetes, sh kvaliteedikokkulepetes, reguleerida, siis selline valmisolek on neil olemas. Samuti usun, et ollakse valmis suurendama vastastikustes tulemuslepingutes eesti keele osakaalu, mis näitaks eesti keele kui teaduskeele arendamise suurt rolli.

19:31 Aseesimees Enn Eesmaa

Krista Aru, palun!

19:31 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud proua minister! Te vastasite kõikidele küsimustele korrektselt paberilt vastuseid ette lugedes. Meil oli mõne protsendi osas eriarvamusi. Mina kasutasin tõesti ülikooli professorite käest saadud protsente. Kuid minu küsimus on, mis teeb teile kui haridus- ja

teadusministrile muret praeguses olukorras – eesti keel kõrgkoolides. Kas üldse on neid kitsaskohti, millega peaks teie meelest ministeeriumi keeleosakond võib-olla süvendatult tegelema, kaasates kindlasti ka teadusosakonda?

19:32 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Suures pildis on jälle nii, et mul peaksid paremad analüüsid ja numbrid ees olema – siis ma julgeksin öelda, et mu väited on viimseni objektiivsed ja õiged. Aga minu isikliku seisukoha järgi on siin kaks teemat. Üks on see, mille kohta küsis ka Andres Herkel. Ütlen jälle tunnetuslikult, et meil on mingisugused valdkonnad, kus kiputakse kirjutama rohkem või valdavalt inglise keeles või kus me oleme ise üsna laisad kasutama inglise keelest eesti keelde kohandatud sõnu. Sotsiaalteadustes on terve rida valdkondi, kus me näeme, et nii on lihtsalt mugavam, kuna kogu auditoorium valdab sellist imelikku esto-inglise/inglise-esto keelt. Eesti keelt ei püütagi kasutada, isegi kui terminoloogia on olemas. Inglisekeelse, ütleme, natuke mugandatud sõna kasutamine on lihtsam: kõik saavad sellest aru, kuigi saavad aru sellestki, et tegelikult ei ole tegemist eestikeelse terminiga. See on mugavus. Ja natukene on meil veel alles seda Eesti taasiseseisvumisaja alguse tõestussoovi, et ma olen intelligentne ja haritud inimene, sest ma oskan võõrkeelt. Tõestuseks me paneme ikka veel oma juttu väikseid viiteid sellele sisse, kuigi me võiks juba piisavalt täiskasvanud olla.

Teine ja laiem teema, millest on ajendatud teie arupärimine, on tasuta haridus. Konkurentsitingimustes otsivad meil ju kõik kõrghariduses lisaraha. Rahvusvaheliste õppekavade hetkeolukord ei ole murettekitav – need numbrid ei ole nii suured. Aga kui ühel hetkel kõrgkoolid leiavad, et üks võimalus on rohkem tasulisi õppekohti avada, ning n-ö kriitiline protsent ja valvsus kaovad, siis võib sellest probleem kujuneda.

Nüüd küsimus, milline on selle mõju. Eks me võime siin erinevaid stsenaariume oletada. On neid riike – ka väikseid riike –, kes on väga rõõmsalt ja reipalt olukorrast välja tulnud ning võtnud seisukoha, et kõrgharidus ongi suuresti ingliskeelne. Aga meie oleme siiani ikkagi väga jõuliselt hoidnud kinni sellest seisukohast, et eesti keel peab ka teaduskeelena säilima. Ma lugesin teie küsimustele vastates meelega paberilt numbreid maha ja võtsin neid kokku, sest tahan öelda, et täna ei ole need numbrid kurvad. Saalist lahkunud Jürgen Ligi ütles, et ma kasutan kogu aeg sõna "täna". Ma ütlen siis, et hetkeolukord – ma püüan ennast parandada – on selline, et meil ei ole veel põhjust muretseda, aga homme või ülehommene on olukord juba kriitiline.

19:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Henn Põlluaas.

19:35 Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud minister! Põhimõtteliselt peaksid muukeelsed õppekavad olema tasulised, aga me teame, et on terve hulk välistudengeid, kes tegelikult ei tasu enda õppimise eest, nende hariduse maksab kinni meie maksumaksja. Kui palju on selliseid välistudengeid? Ja kui suurest summast me räägime, millega me võõrüliõpilasi harime?

19:36 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Me ei ole eraldi kogunud sellist statistikat, kui palju on selliseid Euroopa Liidu liikmesriikide üliõpilasi. Süsteem on selline – ma usun, et ka hea küsija teab seda –, et me ei saa Euroopa Liidu kodanike vahel erisusi teha. Euroopa Liidu kodanik võib tulla siia ingliskeelsele või ka eestikeelsele õppekavale. Näiteks maaülikooli veterinaariateaduskonda tullakse eestikeelsele õppekavale. Meil on ka arstiteaduskonda eestikeelsele õppekavale tulnud üliõpilasi Euroopa Liidu riikidest. Nii et kui nad tulevad Euroopa Liidust samadel alustel, siis ei saa nende käest eraldi õppemaksu võtta. Sellepärast ei saa siin Euroopa Liidu kodanikke eristada. Nii et siin ei ole ingliskeelse-eestikeelse reeglit.

Miks avatakse ingliskeelseid tasuta õppekavasid? Sellele oli juba siin küsimustes ka viide. Üldjuhul on tegemist Erasmuse programmiga, Erasmuse üliõpilastele soovitakse pakkuda võimalust siin õppida. Loodame, et selliseid kurioosseid näiteid, nagu te tõite, ei ole väga palju või ei olegi. Meie ülikoolidel ei ole vaja näidata ühele Erasmuse tudengile, kui vahvasti me suudame inglise keelt rääkida. Erasmuse tudeng tuleb siia ikkagi teadmise, et need ja need õppekava osad on eestikeelsed, aga need ja need

on ingliskeelsed. Üliõpilased, kes meil täna õpivad inglise keeles ja tasuta, on üldjuhul kas Erasmuse vahetusüliõpilased või Euroopa Liidust. Minule teadaolevalt teisi näiteid ei ole, ülikoolid jälgivad olukorda üsna täpselt. Aga kui on teisi näiteid, siis andke teada.

19:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Enn Meri.

19:38 Enn Meri

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud proua minister! Rahast on alati puudus, muidugi ka hariduses. Kuidas te näete, kust peaks see raha tulema, või milline on teie visioon hariduse rahastamise strateegiast?

19:38 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Riigi eelarvestrateegias, mis ei ole küll lõplikult kinnitatud, sai projekt teatud tasemel heakskiidu ja sellega minnakse oma protseduure pidi edasi. Kuidas ma seda näen? Kõigepealt, kust peaks tulema raha? Mina eelistan selgelt avalikku raha. Mina arvan, et nii kõrgharidus kui teadus viivad Eesti majandust edasi. Seda näitavad numbrid üle kogu Euroopa ja meiegi oleme püüdnud seda näidata. Ka laupäevane teadusmarss tuletas uuesti meelde, et 1 euro kohta tuleb 7 eurot majandusse tagasi. Nii et mina usun seda, et maksumaksja peaks olema piisavalt kannatlik, sest kõrgharidusesse (nii nagu üldse haridusesse) ja teadusesse investeerimine on seda väärt.

Eraraha kaasamine on huvitav diskussiooniteema, aga üldjuhul tähendab see tegelikult õppemaksu. Mina isiklikult ei toeta õppemaksu sellisel kujul, nagu see meil oli. Tagasiulatuvalt tundub see väga kaunis, aga õppemaksu ära kadumisel oli ka väga palju sisulisi põhjusi. Esiteks võeti õppemaksu ainult teatud erialadel. Õppemaks ei katnud kulusid kogu ulatuses ja tegelikult subsideeriti seda teiste erialade arvel. See tõi kaasa väga suured vooruloengud. Nii et kvaliteet langes mitmes valdkonnas. Erakapitali kaasamiseks õppemaksu rakendamise näiteid on olemas. Näiteks Suurbritannia on kehtestanud kõigile ühtlase õppemaksu. Aga selle ühtlase õppemaksu puhul tuleb arvestada seda, et haridus oleks jätkuvalt kõigile kättesaadav. Seega tuleb lõpuks ikkagi riiklikult enamikule tudengitele tasuta haridust anda. Lõppkokkuvõttes ei ole kõikide nende keeruliste skeemide ülalpidamine kasulik. Nii et mina eelistan avalikku raha – riigieelarvet, sest nagu ma ütlesin, toob see üsna kiiresti majandusse tulu tagasi. Eesti tahab ikkagi olla targa ja tegusa rahvaga riik, kus on oma ettevõtlus ja lisandväärtusega majandus. Mina toetan seda.

19:41 Aseesimees Enn Eesmaa

Aitäh ministrile! Avan läbirääkimised. Krista Aru, palun!

19:41 Krista Aru

Härra juhataja! Aitäh, proua minister, vastuste eest! Head rahvaesindajad! Proua minister andis meile küllalt reipad ja selged vastused. Ta ütles korduvalt seda, et praegu ei ole kõrghariduses eesti keelega suuri probleeme, kuid ei eitanud ka seda, et tuleb olla valvas. Kui me vaatame ajakirja Akadeemia selle aasta neljandat numbrit, siis on siin väga huvitav artikkel, mille autorid on professor Birute Klaas-Lang ja professor Helle Metslang. Nemad hoiatavad väga põhjalikus ja arvuderohkes ülevaates "Eesti keele kestlikkus kõrghariduses" just nimelt nende tendentside eest, mis on ilmnenud viimase kümne aasta jooksul. Nende väite järgi on selgelt näha – kahjuks jäi selline seisukoht kõlama ka 15. märtsil, kui siin Riigikogu saalis oli Vabaerakonna fraktsiooni algatatud olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu –, et praegu meie kõrghariduses kasutatava eesti keele suhtes valitsevad tendentsid on pigem murettekitavad.

Täna siin arupärimistele vastates puudutas minister ka ühte põhimõttelist küsimust, millele kõige õigem vastuse andmise koht on Riigikogu saal. Eesti keel on meie väikese rahva, riigi kestmise alus. Kui meil ei ole mitmes kasutusvaldkonnas, tegelikult kõikides eluvaldkondades toimivat eesti keelt, mis edeneb ja muutub ajaga, siis läheb meil väga raskeks hoida, majandada, kasvatada ja edasi viia nii oma rahvust kui ka oma riiki. Sellest tulenevad kõik need järgmised asjad, et väikese riigi pidamine on majanduslikult raskem ja väikese keele hoidmine on majanduslikult raskem. Just nimelt kõrgharidus ja teadus peavad siin kindlasti esirinnas olema – eesti keele eest missiooni ja ka visiooniga hoolt kandma. Kui kõrgkool, ülikool astub sammugi tagasi, vähendab eesti keele tähtsust kas tehnikateadustes, loodusteadustes või

ka sotsiaalteadustes, siis kaotab sellest kogu riik. Seda ei tohi me endale kindlasti lubada. Nii et kokku võttes ma väga soovin ka ministrile jõudu, jaksu ja tahtmist. Meil käib kõrgharidusseadustiku uuendamine: me hindame ümber kogu kõrghariduse rahastamise ja lepingud, sh tulemuslepingud. Praegu tuleks mõelda ka sellele, et küsimus ei ole ainult selles, kui palju meil on rahvusvahelisi üliõpilasi või kui tähtis on rahvusvahelistumine. Küsimus on selles, kuidas hoida ja edasi viia oma Eesti riiki. Aitäh!

19:45 Aseesimees Enn Eesmaa

Rohkem sõnavõttusoove ei ole, arutelu nendel teemadel on lõppenud.

7. 19:45 Arupärimine eestikeelse õppe- ja kasvatustöö kohta alushariduses (nr 430)

19:45 Aseesimees Enn Eesmaa

Seitsmes päevakorrapunkt: Riigikogu liikmete Krista Aru, Andres Ammase, Jüri Adamsi, Monika Haukanõmme, Artur Talviku, Külliki Kübarsepa, Andres Herkeli ja Ain Lutsepa 22. märtsil esitatud arupärimine nr 430 eestikeelse õppe- ja kasvatustöö kohta alushariduses. Palun, arupärijate nimel Krista Aru!

19:46 Krista Aru

Härra juhataja! Austatud proua minister! Head rahvaesindajad! Mul on rõõm rääkida nüüd alusharidusest seoses eesti keelega. Ka sellest teemast on täna siin saalis juba juttu olnud: Reformierakonna kolleegid rõhutasid mitu korda, kui oluline on alusharidus. Aga selle arupärimise algpõhjus on jällegi 15. märtsi keelearutelu siin Riigikogu saalis. Nimelt, professor Martin Ehala tõstatas väga selged ettepanekud, kuidas võiks alushariduse keelekorraldusega edasi liikuda, nii et me ühest küljest ei solvaks ega teeks haiget neile teisest rahvusest inimestele, kes siin elavad ja töötavad ning on Eesti Vabariigi elanikud, kuid teisest küljest suudaksime ikkagi ühiskonnas tekitada vähemalt sellise õppesüsteemi, mis põhineks eesti keelel. Koolisüsteem on ju kõige alus – see on ka edasise tööelu ja hoopis laiemas tähenduses sotsiaalse elu alus. Eesmärk on, et meil kaoks ära need paralleelkogukonnad, mis lõhuvad ühiskonda ja mis ei aita kuidagi kaasa Eesti riigi toimimisele ega ka arengule.

Meil on viis selget ja lihtsat küsimust. Need kõik on esitatud just nimelt selleks, et saada pilt eesti keele tegelikust olukorrast alushariduses, sh nendest kitsaskohtadest, mis võib-olla tänase päevani takistavad korraliku eestikeelse õppe sisseviimist alusharidusest peale. Me kindlasti ei süüdistata praegust ministrit, aga me püüame nende küsimuste kaudu leida vastust sellele suurele üldisele küsimusele, miks on nii paljud asjad, mis oleksid pidanud olema ühiskonnas juba ammu lahendatud, ikka veel probleemiks. Aitäh!

19:48 Aseesimees Enn Eesmaa

Minister tuleb vastama. Palun, Mailis Reps!

19:48 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Head arupärijad! Nii nagu sissejuhatuses juba öeldud sai, on meie vastastikune püüd siin nii mõnedki sätted selgemaks saada ja teha ka ettepanekuid. Esimene küsimus: "Kui palju on Eestis lasteasutusi, milles õppe- ja kasvatustöö ei toimu eesti keeles?" Eesti hariduse infosüsteemi andmetel on Eestis 628 lasteaeda. Neist 106-s on vene õppekeel ja kuues inglise õppekeel. "Millised teised keeled on õppe- ja kasvatustöö keelteks Eesti alushariduses?" Lisaks eesti keelele on nendeks vene ja inglise keel. Huvihariduse raames õpetatakse ka saksa keelt ja mitmeid teisi keeli.

Teiseks: "Kuidas on täna korraldatud rändetaustaga laste alusharidus?" Koolieelse lasteasutuse seaduse alusel tagatakse rändetaustaga lastele alusharidus, sh eesti keele õpe, koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava alusel. Lapsevanema soovil võimaldab linna- või vallavalitsus lasteaiakoha. Riik eraldab toetust rändetaustaga lastele eesti keele õppe korraldamiseks. 2018. aastal on riikliku eraldise suurus kohaliku omavalitsuse üksustele eesti keele õppe korraldamiseks lasteaedades kokku 319 000 eurot.

Kolmandaks: "Kui laialdaselt on käesoleval ajal rakendatud nn avatud lasteaia programmi, milles eri kodukeelega lapsed kasvaksid koos kahepoolse keelekümbeluse abil?" Keelekümbeluses osaleb 4,9% koolieelsetes lasteasutustes käivatest lastest: 78,2% lastest on eesti ja 17% vene õppekeelega rühmades. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava alusel tagatakse eesti keelest erineva emakeelega lastele eesti keele õpe. Lasteaias või rühmas, mille õppe- ja kasvatustegevus ei toimu eesti keeles, alustatakse eesti keele õpet kolmeaastastele lastele kas eraldi keeletegevuse kaudu, keeleõpet teiste tegevustega lõimides või osalise keelekümbeluse metoodikat rakendades. Viieaastastele lastele eesti keele õpetamisel võib üle minna täieliku keelekümbeluse metoodika rakendamisele. Kui õppe- ja kasvatustegevus rühmas toimub eesti keeles, omandavad mitte-eesti kodukeelega lapsed eesti keele kas lõimitud tegevuste kaudu, millesse võib lisanduda eestikeelne tugiõpe, või täieliku keelekümbeluse metoodikat rakendades. Eeldatavate eesti keele õpitulemuste kavandamisel arvestatakse laste arengutaset, vanust, eesti keele õppemahtu ja metoodikat. Erivajadustega lapsele koostatakse vajadusel individuaalne arenduskava eesti keele kui teise keele õpetamiseks.

"Kas keelekümbeluse programmis osalemine on ja peab olema vabatahtlik ning tasuta? Milles seisnevad takistused selle programmi laiemaks rakendamiseks?" Keelekümbelusprogrammis osalemine on lastele ja nende vanematele vabatahtlik ja koolieelse lasteasutuse seaduse alusel ei ole lapsevanemate osalustasus erisusi. Kohaliku omavalitsuse pädevuses on lapsevanemate osalustasu sätestamine, mis ei või ületada 20% Vabariigi Valitsuse kehtestatud palga alammäärast. Keelekümbelusprogrammiga liitumine eeldab lasteaia valmisolekut.

Liituda sooviv lasteaed peab olema valmis määratlema end keelekümbelusasutusena, mis peab kajastuma ka tema dokumentides: arengukavas, lasteaia õppekavas jne. Ta peab rakendama ka õppekeelte jaotuse ja keelekümbelusprogrammi üldisi põhimõtteid vastavalt valitud keelekümbelusmodelile: täielik varajane, osaline varajane või kahesuunaline keelekümbelus. Lasteaed peab osalema üldistes keelekümbelusprogrammi ja -võrgustiku arendustegevustes ning tagama keelekümbelusrühmades õpetavate õpetajate professionaalse arengu: võimaluse osaleda keelekümbelusprogrammi metoodikakoolitustel, meeskonnakoolitustel, individuaal- ja rühmanõustamisel, koolitaja ja/või nõustaja koolitustel, õppelähetustel. Lasteaed peab tegema igakülgset koostööd lapsevanematega, et tagada lapse emakeele areng. Samuti peab ta tegema koostööd vilistlastega ja Keelekümbelusprogrammi Lapsevanemate Liiduga. Keelekümbelusprogrammi üldised põhimõtted on avalikustatud SA Innove keelekümbelusprogrammi kodulehel. Laienemise takistused on tingitud lapsevanemate ja lasteaedade motivatsiooniprobleemidest ning keelekümbelusprogrammi liidu ja programmi juhtimise probleemidest.

Neljandaks: "Koolieelse lasteasutuse seaduse § 8 punkt 4 sätestab, et lasteasutuses või selle rühmas, kus õppe- ja kasvatustegevus ei toimu eesti keeles, on eesti keele õpe alushariduse raamõppekavas ettenähtud mahus kohustuslik. Kui edukad ollakse tegelikkuses selle nõude rakendamisel? Milles on peamised puudujäägid?" Alushariduse raamõppekava enam ei kehti. Eesti keele õpetamisel lasteaedades lähtutakse Eesti Vabariigi valitsuse 29. mai 2008. aasta määrusest nr 87 "Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava" ja see on kohustuslik. 2012/2013. ja 2013/2014. õppeaastal oli alushariduse temaatilise riikliku järelevalve prioriteet lapse arengu toetamine, sh eesti keele õppe korraldamine. Soovi korral on võimalik selle ülevaatega ka tutvuda, aga ma ei hakka siin linki ette lugema.

Järelevalve tulemustest nähtub, et muu emakeelega lastele on lasteaedades loodud eesti keele omandamist toetav hea füüsiline ja vaimne keskkond. EHIS-e andmetest on võimalik välja lugeda, et lasteaiajuhtide ja -õpetajate keeleoskus ning eesti emakeelega õpetajate osakaal lasteaiaõpetajate hulgas mõjutavad märgatavalt lapse edasiõppimist eesti õppekeelega koolis või ka näiteks keelekümbeluskoolis. Kooli õppekeele valikut mõjutab lisaks see, kas omavalitsuses on piisavalt võimalusi eesti keeles või keelekümbelusmetoodika alusel üldharidusõpet jätkata.

Eesti keele kui teise keele õpetamise tegevuskava arendamiseks alushariduses kaardistati 2017. aastal valdkonna õppematerjalid, täienduskoolituse seis ja ka takistused eesti keele kui teise keele õpetamisel. Peamised puudujäägid lasteaedades on seotud täienduskoolituse, aga ka õppematerjalide kättesaadavusega. Analüüsi tulemuste põhjal võimaldati eesti keele koolitusi ja nõustamist keelekümbelusprogrammiga liitunud lasteaedadele. Samas on eesti keele kui teise keele õpetajate ning eesti ja muu õppekeelega lasteaedade õpetajate koolitusvajadused eesti keele valdkonnas pigem katmata. Analüüsi tulemusena koostati ettepanekud ja tegevuskava, et võimaldada eesti keele õppematerjale ja täienduskoolitust lasteaiaõpetajatele.

Viiendaks: "Millised on ministeeriumi ettepanekud alushariduse kujundamiseks munitsipaallasteasutustes eestikeelseks? Kas õpetajad selliseks muudatuseks, mille vajadusest on räägitud aastaid, on olemas?" Eesti keele õpe peab olema lasteaias lastele tagatud alates kolmandast eluaastast. Keeleõppe paremaks võimaldamiseks loome lasteaedadesse täiendavaid eesti keele õpetajate ametikohti: kavas on tuua igasse venekeelsesse rühma vähemalt üks eesti keele õpetaja. Vastav meede sai esialgses versioonis heakskiidu ka riigieelarve menetluses. Kavandatakse ka eesti keele õppematerjalide hanget, sh materjalide tellimiseks alushariduse tarbeks. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava seostatakse paremini põhikooli riikliku õppekavaga. Eesti keele raskusastmed saavad keeletasemete tähised. Tallinna Ülikooli ja Vaasa ülikooli koostöös on välja arendatud ka rahvusvaheline moodul keelekümblosõppe tõhustamiseks ülikoolides. Briti Nõukogu programmi abil on toetatud eesti keele kui teise keele õpet ja võrgustikutööd Ida-Virumaa lasteaedades. Selle raames viidi märtsis 2008 Narva-Jõesuus läbi ka konverents laste koolivalmiduse ja eesti keele õppe toetamise teemadel.

Koostöös SA-ga Innove on kavas oluliselt laiendada täienduskoolitust keelekümblose ja muu õppekeele rühmades eesti keele kui teise keele tugiõpet võimaldavatele õpetajatele.

Kui ettepanekud kokku võtta, siis on nende sisu selline. Meil on nendes lasteaedades, mida ma mainisin – 106 lasteaeda, mis töötavad venekeelsetena –, praegu kokku üle 600 venekeelse rühma. Igasse rühma võiks lisaks nendele õpetajatele, kes seal juba on, samm-sammult ehk õpetajate olemasolul leida vähemalt ühe õpetaja, kes räägiks lastega kogu aeg eesti keeles. Seda me veel näeme, kui suur on lasteaedade ja lapsevanemate valmisolek, aga riigi eelarvestrateegia arutelul leidis see ettepanek toetust. Nii et põhimõtteliselt me võime kohe alustada nende lasteaedadega, kellel on selleks valmisolek, ja liikuda siis samm-sammult edasi.

Aastad on näidanud, et keelekümblose laienemise protsent ei ole väga suurenenud: iga aasta liitub vaid mõni üksik grupp. Aga ma saan teile siin arupärimisele ja teie küsimustele vastates tuua selgituseks numbraid, mis räägivad enda eest. Igal aastal on päris palju neid lapsevanemaid, kes juba algusest peale eelistavad panna oma lapse eestikeelsesse rühma. Neid vene lasteaedu, kes on näiteks Tallinna linnas läinud samm-sammult, kas osaliselt või täielikult üle eestikeelsele õppele, tuleb igal aastal juurde. Nii et lapsevanemate valmisolek on ilma mingi suure poliitilise tellimusest väga selgelt liikunud sellises suunas nii Tallinnas kui Ida-Virumaal, kus on neid inimesi kõige rohkem, rääkimata piirkondadest. Me peame siin kindlasti väga targalt tegutsema, neid võimalusi soodustama ja leidma.

Elu näitab, et mida tugevama kooliks ettevalmistuse me anname lastele lasteaias, seda rohkem lapsi valib ka edasise haridustee vastavalt oma soovidele, mitte keeleoskuse järgi. Aga tuleb arvestada üht asja, kui järjest rohkem lapsi õpib enne kooli eesti keele väga hästi selgeks, kui nad saavad mõlemad keeled selgeks. Me peame siis vaatama ka seda, kui suur on meie valmisolek hiljem eestikeelsetes koolides nende laste ja perekondadega tegeleda. Võib-olla me siin suures poliitilises tuhinas kohati ülilihtsustame seda teemat. Nendesse koolidesse, kellel on juba selline maine, et nende lastega tegeldakse, ka minnakse, aga see on koolidele tegelikult topeltkoormus. Me ei tunnusta neid piisavalt. Nii et see aspekt on siin ka. Aitäh!

20:01 Aseesimees Enn Eesmaa

Krista Aru esitab esimese küsimuse. Palun!

20:01 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Aitäh, proua minister, vastuste eest! Teema vajab tõesti targalt lähenemist ja läbimõtlemist – poliitilise hurraaga on ilmselt väga ohtlik sellele läheneda. Minu küsimus puudutab just neid uussisserändajate lapsi. Nende laste õpet toetab riik kas keskvalitsuse, munitsipaalvalitsuse või kooli kaudu. Aga kas riik on seda planeerinud, et need lapsed eesti keeles õpiksid – kas see on peaaegu soovituslik? Või valib ikkagi lapsevanem ise selle õppimise keele?

20:02 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! See ettepanek ja teema vajab kindlasti ühist arusaama ja väga rahulikku lähenemist. Seni on pigem nii olnud, et uussisserändajad lähevad kohalikku omavalitsusse, kes neid uussisserändajaid vastu võtab ja nendega tegeleb. Kui me räägime nendest päris uussisserändajatest, keda meil teistega jagada tuleb, siis me võime nad kõik siin üle lugeda. Ja eraldi küsimus on, mitu aastat nad Eestis üldse on. Fakt on see, et arvestatav enamik nendest soovivad tegelikult minna oma sugulaste ja tuttavate juurde

Saksamaale – see on olnud nende unistus. Või võtame sellesama Haapsalu näite. Ma käisin ka ise selles lasteaias ja vestlesin õpetajatega. Lastes ei ole üldse mingit küsimust: nad mitte ei omanda ainult eesti keele oskust väga-väga kiiresti, vaid ka kohanduvad ruttu. Sisserändajate lapsed on täiesti rühma sulandunud, teised lapsed võtavad nad rahulikult omaks.

Laiem teema on see, et kui me räägime üleüldiselt sisserändajatest – nii nendest, kes tulevad kvootide tõttu, kui ka nendest, kes tulevad siia tippspetsialistidena –, siis neil on soov õppida inglise keeles. Väga tihti ei ole neil pikaajalisi plaane ja pered eelistavad ingliskeelset lastehoidu või lasteaeda. Teiseks tuleb arvestada, et on selgelt selliseid kogukondi, kust tullakse ja kuhu liigutakse. Kui tullakse Venemaalt, Valgevenest ja Ukrainast, siis liigutakse venekeelsetesse lasteaedadesse ja koolidesse.

Nii et kas meil on vaja seda, mis meile siin riiklikult tähtsa küsimusena või ettepanekuna lauale toodi?

Kas see võiks olla riiklik suund? Ma usun, et see on väärt kaalumist. Mina tunnen natuke rohkem Ukraina kogukondi. Sealt tullakse meile vähe, aga need üksikud inimesed tulevad siia väga avatult ja kohanevad väga kiiresti. Keeleinspektsiooni andmetel on ka nende valmisolek keelt õppida väga-väga suur. Nii et ma usun, et kui tuleks selline signaal, et me eelistame, eelisrahastame või -toetame neid – isegi kui me teeksime seda alguses pehme meetmena –, siis oleks valmisolek selleks selgelt olemas. Ma usun, et see on midagi, millega me ei ole veel nii selgelt tegelenud. Lapsevanematel on võib-olla kõige rohkem valmisolekut selleks, et keeleõppega alushariduses kaasa tulla. Me oleme nüüdseks ära proovinud selle, et meil on keelekümbelus. Me oleme riigis süsteemselt ära proovinud selle, et me oleme pannud asutustele kohustuse tegeleda keeleõppega. Meil on õpetajaid, meil on metoodikaid, meil on õppematerjale – võib-olla mitte piisavalt, aga sellega on tegeletud. Selleks on olnud eraldi riiklikud programmid, lõiminguprogrammid. Ka suursaatkonnad on seda väga jõuliselt toetanud.

Kui me vaatame valmisolekut astuda järgmine samm, siis pigem on positiivsed näited, mida olen toonud, needsamad, mida näeme ka teiste riikide kogemusest. Vähemalt esialgu tagatakse mõlema õpetaja olemasolu, töötatakse paralleelselt mõlemas keeles ja laps kasvabki – ma ei hakka siin väga pikalt rääkima – kakskeelsena. Ta teabki väga selgelt, et õunal ja emal on mitu nime, ja tal on kõneldes kogu aeg turvatunne. Kui ta suuremaks kasvab, siis saab järk-järgult enne kooli kasvatada seda proportsiooni, kui palju ta eesti keeles õppetööd teeb. Seda on võimalik teha väga rahulikult. Keeleõppe metoodikaid on väga palju – me näeme seda ju ka uussisserändajate puhul teistes riikides. Me võiksime Eestis ka seda lähenemist kasutada, tulemused võivad tulla üsna kiiresti. Nii et ka see on üks ettepanekutest.

20:06 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

20:06 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Ma saan aru, et ministeerium on valmis toetama eestikeelsele õppele üleminekut õppematerjalide hankega ja vähemalt ühe eesti keele õpetaja olemasoluga rühmas. Aga teie vastustest kumas läbi, et lastevanematel on valmisolek pigem olemas, aga lasteaiad nii väga kaasa ei tule. Kas te oskate öelda, mis on tegelik põhjus, miks seda valmisolekut nii väga ei ole? Kas sellel on kultuuriline või põlvkondlik põhjus või on siin tegu tahte mõjutamisega poliitilisel või kohalikul tasandil? Mis on puudu? Või on tehtud mingi kommunikatsiooniviga: ministeerium ei ole suutnud selgeks teha, et eesti keele õpe on eelkõige hea just nendele lastele, sest nad saaksid siin edaspidi hakkama?

20:07 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Kõigepealt, alusharidusega tegelemine on uus teema. Me võime kõik poliitilisel tasandil öelda, et asi on nii või naa, aga tunnistagem ausalt, et see on paari viimase aasta teema. Alusharidus on üldse haridussüsteemis väga pikalt kõrvale jäänud. Õpetajad on pidanud pigem ise tõestama, et nad teevad väga head tööd. Ja see hoiak, et alusharidus on vundament, ei ole meil siiski väga pika traditsiooniga. Alusharidusel on väga head traditsioonid, aga poliitilises retoorikas on see üsna hiljutine teema. See on esimene asi. Alusharidus on pigem olnud kohaliku omavalitsuse asi, selleks et inimesed saaks tööle minna. See arusaam, kui oluline roll on tal hariduses ja eriti keelepoliitikas, on pigem väga värske. Kui hakata mõtlema ka lõiminguteemadele, siis ei ole alusharidus kunagi siin saalis arutelude keskmes olnud.

Esimene asi on see, et me ei ole riiklikult kedagi väga veennud. See oli poliitiline otsus, et kolmandast

eluaastast tagatakse riigikeele õppimise võimalus, ja siis pidi justkui kõik juhtumagi. Iseenesest ei juhtu midagi. Kohalik omavalitsus pidi ikka ise vaatama, kust need õpetajad leida. Samuti on riiklikud täienduskoolituse programmid olnud pigem keelekümblusele kohandatud. Suuri, süsteemseid lasteaiaõpetajate koolitusi on üldse väga vähe olnud.

Me oleme ikkagi rohkem kooliga tegelenud. Väga vahva, et me nendega tegelenud oleme, aga lasteaiaõpetajate süsteemsed täienduskoolitused on pigem kohaliku omavalitsuse ja lasteaiajuhi asi olnud: otsida lektoreid ülikoolidest jne. Vahendeid on sutsu eraldatud, aga süsteem on veidi teine olnud. Nii et kõigepealt vaatame kõik ise peeglis. Me kõik oleme piisavalt kaua poliitikas olnud, tunnistamaks, et arusaam keeleõppes alushariduses, kus see on kõige paindlikum, ei ole väga pikaajaline. Ma teen muidugi liiga nendele teadlastele, kes on sellele tähelepanu juhtinud, aga suures retoorikas pole see mõte kõlanud.

Teine asi, mida tuleb ka tunnistada, on see, et alusharidus ja riiklikud õppematerjalid on hoopis teisel tasandil, pigem programmpõhised. Nad ei ole olnud sellised nagu koolis, et alustame esimeses klassis ja vaatame, et nad oleks integreeritud. Me räägime, et keeleõpe peaks olema teiste ainetega lõimitud, aga alushariduses pigem hiljem.

Nüüd kohalike omavalitsuste ja lasteaedade hoiakutest. Tuleb tunnistada ka seda, et teatud kriitiline hulk lapsevanemaid on juba oma valiku teinud. Nad on läinud, kus võimalik, eestikeelsetesse lasteaedadesse ja teevad seda jätkuvalt. Ka need lapsevanemad, kes on jäänud venekeelsete lasteaedade juurde, võivad olla juba teatud hoiakuga. Neid ei tule veenda selles, et eesti keelt on vaja, neil on omad hirmud. Nad kardavad kõige rohkem seda, et nad ei saa ise oma lapsega hakkama. Ma usun, et te olete laste ajupesu teemast viimase kolme aasta jooksul poliitilises retoorikas üsna palju kuulnud. Vene lapsevanemad kardavad mitte ainult kontrolli kaotada, vaid ka seda, et lapsed liiguvad uude kultuuriruumi või tekivad sellised barjäärid, mis ei lase neil enam lapsi oma väärtushinnangutega mõjutada.

Nii et esimene ja kõige olulisem asi on luua lasteaedadele mingi programm, et lapsevanemad ja kohalikud omavalitsused koostööd tegema saada. Miks me tegime ettepaneku üks õpetaja lisada? Selleks, et öelda kohalikule omavalitsusele – siin on teie partnerlus, riik on valmis teid toetama. Me aitame teid täienduskoolitusega. Me otsime teile koos teiega abilisi, mõtleme, kuidas me saaksime teile need õpetajad leida. See ei ole ainult teie probleem. Me oleme valmis seda kaasrahastama, andma selle püsirahana teie baasi. Kui te leiate õpetaja, siis tulete omaosalusega n-ö sisse ja me anname teile raha juurde.

Me ei anna signaali, et need õpetajad, kes teevad praegu oma tööd väga hästi, oleksid nagu halvad oma keeleoskuse tõttu. Me ei oota ka seda, et õpetajad, kellest mõned on tööl olnud vähem, mõned kauem, hakkaksid kõik üleöö perfektselt eesti keelt rääkima. Aga me oleme valmis andma ühe õpetaja juurde. Ka keelekümbluse metoodika on ju sellepärast hästi töötnud, et teatud hulk lapsevanemaid on sellega kaasa tulnud. Selge on see, et võib-olla tõuseb osalus 5%-lt veel veidi kõrgemale, aga sellega jääb tegelema ainult teatud hulk rühmasid. Pigem eelistatakse ikka traditsioonilisemaid lähenemisi. Nii et pakume rahulikult seda programmi. Ma usun, et mõne aasta pärast, võib-olla üsna kiiresti, me näeme, kas sellega tullakse kaasa või ei tulla. Meile võib tunduda, et see töötab näiteks Saksamaal, Soomes või Rootsis, aga meil ei ole veel selleks valmisolekut. Võib-olla läheb vastupidi. See on üks asi, mis on uurijatelt ettepanekuna tulnud. Haridusministeerium esitas selle ettepaneku riigi eelarvestrateegiasse ja see sai toetust.

20:13 Aseesimees Enn Eesmaa

Enn Meri.

20:13 Enn Meri

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud proua minister! Te nimetasite just, et selle programmi läbiviimiseks on vaja õpetajaid. Kas meil on piisav arv õpetajaid ja kas nad on küllalt head?

20:13 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh teile, väga hea küsimus! Alushariduse õpetaja koolitus on jätkuvalt populaarne. Meie ülikoolides on konkurents, lausa konkurss alushariduse õpetaja kohtadele. Nii et selles mõttes on huvi ja soov alushariduse õpetajaks õppida olemas. Kas meil on piisavalt neid õpetajaid, kes oleks näiteks valmis minema Ida-Virumaale ja seal venekeelses lasteaiarühmas eesti õpetajana õpetama? Oletame, et seal

on viie rühmaga lasteaed. See tähendab, et korraga on vaja leida viis õpetajat, kes oleks valmis sinna liikuma. Sellest saab väga oluline küsimus. Ma usun, et ei ole väga suur väljakutse leida neid õpetajaid Tallinnasse või Harjumaale, kus on ka palju venekeelseid rühmasid, aga Ida-Virumaa puhul saab sellest oluline küsimus. Kui riik on valmis panustama, siis ma siiralt loodan, et neid õpetajaid on.

Nii et vastus on, et meil tuleb alusharidusse õpetajaid kogu aeg juurde. Iseasi on, kas nad on valmis piirkondlikult seda väga keerulist tööd tegema. Kas nad on võimelised nõustama ja psühholoogilist tuge pakkuma? Alushariduses on ju lisaks keelele väga palju teisi väljakutseid. Alusharidus ei ole ainult ettevalmistus kooliks. See on esimene koht, kus me märkame erivajadust. See on esimene koht, kus me tavaliselt saame tagasisidet sotsiaalsete probleemide, väga tihti ka väga raskete pereprobleemide kohta. See on koht, kust ka näiteks sotsiaaltöötajad saavad signaali, kui peres on midagi kapitaalselt paigast ära. Laps on oma kodu peegel.

Koolieelses lasteasutuses on õpetajal palju koormavaid ülesandeid. Keele õpetamine on ju selgelt üks nendest ülesannetest. Tuleb mõista, mida tähendab töötada mitmekeelsel taustal. Ja kui sul on veel näiteks veidi teine kultuuritaust, siis sa pead ka sealseid erisusi mõistma, võib-olla teatud asju selgitama. See hakkab olema üsna suur väljakutse. Samas, kui vaadata keelekümblusprogrammi, siis me alustasime ju ka mõne inimesega. Kunagi oli see pilootprogramm, mis alguses haaras vist kolme lasteasutust ja paari kooli, praegu me räägime 5%-st. Võib-olla ei ole see kasv piisav olnud, aga siiski on see olnud märkimisväärne. Nii et kui me jõuaksime uue programmiga näiteks aasta jooksul kolmandikuni, oleks muutus juba märgatav.

20:16 Aseesimees Enn Eesmaa

Henn Põlluaas.

20:16 Henn Põlluaas

Aitäh! Ma vist tegelikult sain eelmise kahe vastusega ka enda küsimusele vastuse. Aga ma küsin niimoodi, et kui palju meil neid õpetajaid vaja oleks, kui suur see puudujääk on. Ma kujutan ette, et kui meil on üle 600 rühma, siis on see arv tegelikult kolossaalne. Nende õpetajate koolitamine ja väljaõpetamine on tõesti väga-väga suur töö, mis ei käi üldse mitte kiirelt. Kui pikalt te olete seda kavandanud ja kui roosilisena te seda perspektiivi näete?

20:17 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Oleneb, kuidas võtta – kas päike paistab või on vihmane. Kui päike paistab, siis võib öelda, et meil on palju neid kohalikke omavalitsusi, kes on tulnud otse ministri juurde ja öelnud, et teeme koos, kaasa arvatud Ida-Virumaal. Nad on öelnud, et aidake meid ja me ütleme teile ausalt, mida meil vaja on. Nii et selles mõttes on seis hea.

Numbrid vastavad tõele, me räägime ideaalist. Muidugi need ka muutuvad veidi: praegu on Eestis üle 600 venekeelse rühma, aga reaalsus on see, et iga aastaga jääb venekeelseid rühmi vähemaks. On ka neid, kes lähevad üle kas osalisele või täielikule keelekümblusele või päris eesti keelele. Selliseid rühmi tuleb juurde ja põhjus on see, et lapsevanemad soovivad seda. Konkurents püsimiseks avab nii mõnigi lasteaed kas keelekümblsruhmasid või järjest rohkem eestikeelseid rühmasid – just lapsevanemate soovi pärast, sest muidu nad läheksid kõrvallasteaeda. Ka see toimib. Kui praegu on see number 600, siis võib-olla mõne aasta pärast juba 500 – see liikumine toimub päris kiiresti.

Kui ambitsioonikad me oleme? Ma arvan, et me peamegi püstitama ambitsioonika plaani. Kui detailidest rääkida, siis meie kaardistus näitab sellist perspektiivi, et kui riik on omalt poolt valmis õpetaja palkadele lisama eesti keele õpetajate leidmiseks venekeelsetesse rühmadesse 1–3 miljonit eurot aastas ja ülejäänud osa paneks kohalik omavalitsus, siis oleks põhimõtteliselt kõik viie aasta perspektiivis rahalises mõttes kaetud.

Riik on otsustanud välja käia oma esimese miljoni ja riigi eelarvestrateegias on meile selleks programmiks raha eraldatud. Meil on olemas ka täienduskoolituse ja õppematerjalide raha, millele lisanduvad veel erinevad Euroopa programmid. Lõimingu jaoks raha on. Kui palju on neid kohalikke omavalitsusi, kes sellega kaasa tulevad? Ma usun, et saan teile üsna varsti vastata, juba sügisel. Selleks ajaks on näha, mitu omavalitsust on öelnud, et kuulge, teeme ja kaardistame koos. Nii et ma usun, et me saame need vastused üsna varsti.

20:19 Aseesimees Enn Eesmaa

Valeri Korb.

20:19 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud proua minister! Ma olen keelekümblyse fänn, sellepärast et mul oli kümme aastat võimalik vaadata Maleva gümnaasiumis ühte klassi, kuidas nad lõpetasid ja milline oli nende keeleoskus. Aga kui me avame klassi või lastepäevakodus väikerühma, siis on kõige tähtsam küsimus see, et seal oleks õpetaja ja abiõpetaja. Kui abiõpetajat ei ole, siis ma leian, et seda keelekümblyseks nimetada oleks tõsine probleem. Kuidas riik, ministeerium, vaatab nende avamisprotsesside käigus just abiõpetajate olemasolu peale?

20:20 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Keelekümblyse metoodika nõuab samamoodi, et rühmas on mitu õpetajat. Praegu on see tõepoolest nii lahendatud, et seal on olemas õpetaja ja abiõpetaja ning mõlemal on väga suur roll. Meie ambitsioon on isegi suurem. Riik pakub praegu välja, et lasteaiarühmas oleks üks õpetaja lisaks – sinna ei tule mitte lihtsalt õpetaja abi leida, vaid tuleb leida üks lisaõpetaja. See tähendab ka teistsugust palka. Nagu teada on, hoiame me sama kvalifikatsiooniga lasteaiaõpetajatel ja õpetajatel ühte palka. Nii et vastuseks teile, et mõte on laenatud keelekümblysest, eesmärk on laenatud keelekümblysest, aga astutud on ambitsioonikam samm. Õppetegevuse ajal ei ole rühmas üks õpetaja ja teine õpetaja abi ehk abiõpetaja – eesmärk on, et mõlemad oleksid õpetajad ja saaks ka õpetaja palka. Ja siis oleks ühe lisaõpetaja pool kaetud riigieelarve vahenditest.

20:21 Aseesimees Enn Eesmaa

Aitäh ministrile! Avan läbirääkimised. Krista Aru, palun!

20:21 Krista Aru

Härra juhataja! Austatud proua minister, suur aitäh! Te pidasite selle neli tundi kestnud maratoni suurepäraselt vastu: naeratasite meile ka siin lõpus ja vastasite täiesti adekvaatselt. Head rahvaesindajad, kes te olete veel saali jäänud! Minu meelest andis see viimane küsimuste ja vastuste voor meile väga põhimõttelise vastuse. Eriti kui kolleeg Külliki esitas küsimuse, kuidas meil on nende hoiakutega, tuli minu meelest ministri vastusest välja üks väga hea tõdemus, mida ei ole võib-olla ka siin saalis tahetud nii väga välja öelda.

Me oleme täna rääkinud sellest, mille üle me kõik n-ö sotsiaalses mõttes õnnatud oleme: ühiskonnas on kaks paralleeluniversumit ning see maksab kätte tööturul ja nõrgestab kogu ühiskonda. Selle puudujäägi põhjus peitub hoopis sügavamal – ühiskonna enda mõtestamises. Keeleõpet alustati selle hoiakuga, et kõik peavad eesti keelt oskama. Paljud inimesed õppisid selle ära ja paljudel tekkis tõrge. Keele õppimine ei ole ju niisama lihtne, kui sa tahad siinsamas ühiskonnas koos selle keelega saada endale ka sõpru.

Tegelikult jäi ilmselt puudu just nimelt pikema perspektiivi üle mõtisklemisest, sotsiaalse tausta ja kogu haridussüsteemi kui ühiskonna ühe kõige olulisema alustoe mõtestamisest. Keeleõpet, mida on vaja kultuurist osasaamiseks, oleks pidanud alustama juba alushariduse ja põhihariduse poole pealt. Aga minister ütles ka väga õigesti välja selle, et ilmselt ei olnud keegi siis veel valmis alushariduse tähtsust niivõrd hästi mõtestama, aru saama, milline tähendus on sellel kogu koolisüsteemis. Nii et mina isiklikult sain sellest küsimuste ja vastuste voorust väga palju ühiskondlikult ilmselt paika pidavat uut informatsiooni ja mõtteainet, mille põhjal esitada uusi küsimusi ja teha ka järeldusi.

Teine oluline asi on see, et minister vastas väga konkreetselt nende plaanide kohta, mis on ministeeriumil olemas, st kuidas hakata seda tehtud ja praegu olemasolevat viga parandama. Nii et selle eest suur aitäh! See, mida me soovime, ongi tegelikult sellised arutelud. Küsimus ei saa kunagi olla selles, mitu rahvaesindajat siin saalis on. Kui diskussioon on sisuline, siis ma olen kindel, et varem või hiljem me saavutame elus endas selle suure eesmärgi, mis on diskussiooni taga ja mida me võib-olla alati ei oska hästi sõnastadagi. Nii et ma tänan kõiki vapraid rahvaesindajaid, väga vapralt vastu pidanud ministrit ja ametnikke, kes aitasid meil tööd teha. Need küsimused puudutasid ju tegelikult kogu meie ühiskonda. Aitäh!

20:25 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

20:26 Külliki Kübarsepp

Hea aseesimees! Ma oleks tegelikult soovinud ka teise küsimuse küsida, aga kuna saalis eriti rahvaesindajaid ei ole, siis ma ei saanud seda kellelegi sokutada. Ma tahan kiirelt Tallinna näitel markeerida ühe järjekordse võimaliku konfliktikoha – võib-olla on hea seda teada ja pikemas perspektiivis mõelda, kuidas seda vältida. See on küsimus, mida ka minister mitu korda välja tõi: vene pered viivad hea meelega ise oma lapsed eestikeelsetesse lasteaedadesse. Aga Tallinna puhul on probleemiks lasteaiakohad: eestikeelsetes lasteaedades pole piisavalt kohti, et eesti lapsedki sinna minna saaksid. Nagu mina aru saanud olen, on kakskeelsetes rühmades mõlemad pooled tänulikud, sest lapsed saavad mõlemat pidi kasu. See kõik on ka tuleviku mõttes positiivne. Minu teine küsimus olekski olnud, kas ministeerium tunnetab, et siin on praegu väikene konflikt olemas. Ma jätkan Krista Aru väga head kokkuvõtet ja tänan samuti, sest tänane viimane küsimuste ja vastuste voor andis selle teema käsitlusse usaldust juurde. Aitäh!

20:27 Aseesimees Enn Eesmaa

Aitäh! Selle arupärimise arutelu on lõppenud.

8. 20:27 Vaba mikrofoni

20:28 Aseesimees Enn Eesmaa

Pärast haamrilööki muutub meie mikrofoni veel eriti vabaks. (Lööb tugevasti haamriga. Hääled saalist.) See oli kõigiti heatahtlik haamrilöök. Sõnavõtusoove ei ole. Kohtume homme hommikul kell 10. Kõike head!

Istungi lõpp kell 20.28.